n. radulescu-lemnaru

povestea caporalului filip

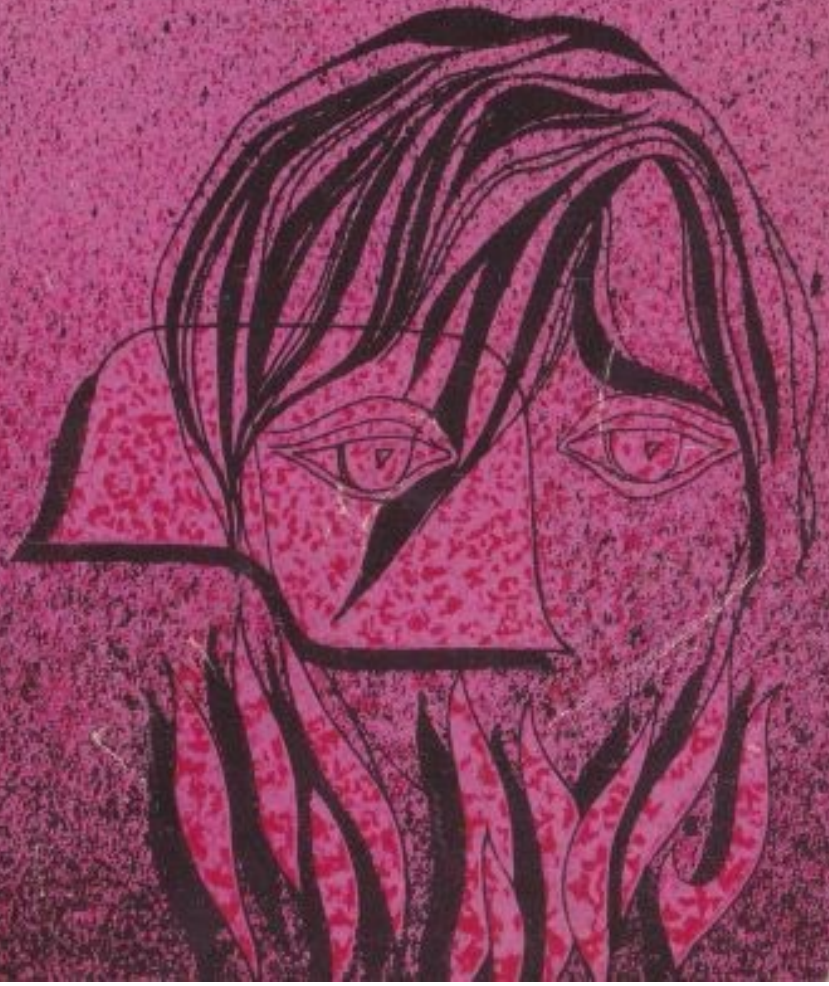

N. RĂDULESCU-LEMNARU

POVESTEA CAPORALULUI FILIP

- povestiri -

Editura Eminescu, Bucureşti, 1970

Versiunea digitală 1.0 - februarie 2022

Orice asemănare a vreunui personaj din povestirile cărţii cu vreo persoană aflată în viaţă sau dispărută este o simplă coincidenţă.

MARŞUL

Compania s-a oprit. Ne-am întors cu faţa către oraş, să-l mai privim o dată, de-acolo, de sub creasta dealului şi până către latura din dreapta, ce dădea în şesul Bârsei.

Ca la o comandă, au început să bată clopotele bisericilor din satele vecine. Şi dangătul sunând a jale se tălăzuia de pretutindeni peste câmpii şi dealuri, pierzându-se într-o învolburare molcomă, până la mari depărtări.

Plecam dintr-un oraş unde începusem şcoala militară pentru ofiţeri de rezervă, pe care îl iubeam, dar care nu mai era al nostru.

Ne-am descoperit cu evlavie şi nu ştiu dacă în zbaterile inimilor sporite de vaietele clopotelor era vreunul dintre noi care să nu simtă greutatea amărăciunii.

S-a auzit comanda de continuare a marşului dată de căpitan. Bocancii răsunau din nou pe asfaltul neted: Rap-rap! Rap-rap! Rap-rap!

Nimeni nu scotea vreun cuvânt. Eram sigur, în schimb, că fiecare dintre cei aproape două sute de tineri aflaţi în marş se gândea la unul şi acelaşi lucru: „Ce au popoarele, de se mănâncă între de? Ce au cu ţara noastră?”

Trebuia să parcurgem drumul, aproape o sută de kilometri, pe jos. Haltele de ajustare – după cincisprezece kilometri, nu cum scria regulamentul, la fiecare oră, şi asta pentru că a doua zi trebuia să fim deja instalaţi în noua garnizoană. Şi dacă oboseala ar fi fost singurul neajuns! Ceea ce ne frământa şi ne descuraja era clocotul lăuntric, înfriguratul şi neastâmpăratul noian al neliniştilor cauzate de război. De un an de zile i se pusese mâna-n gât Cehoslovaciei, se cotropise Polonia, căzuseră sub forţa brutală a hitlerismului Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Franţa, iar la noi se anunţase sosirea primelor detaşamente de instructori nazişti. Nu se vorbea decât despre război. Rap-rap! Rap-rap! Rap-rap! ţineau isonul gândurilor tulburi zgomotul tălpilor cu ţinte trântite pe catranul şoselei.

Alături de mine mergea Petrică. Fără să vreau, îi privii chipul încruntat, cu ochii adânciţi sub osul frunţii. Sudoarea i se scurgea de sub postavul capelei până la gulerul bluzei de doc. Păşea dârz, privind cu ochii lui albaştri înainte. Degetele mâinii

stângi îi erau încleştate pe mânerele mitralierei.

Ştiam cât este de scârbit de atmosfera de cazarmă, dar se menţinea tare, ca un balon captiv ancorat de pământ printr-un cablu puternic, pornit cu duşmănie împotriva destinului însuşi. Nu se plângea de greutatea mitralierei.

— Mă elev, schimbă ţeghea, bre! se auzi vocea locotenentului instructor, nu te încăpăţâna, că tot o s-o porţi până mâine!

Moţ de origine, locotenentul păstra de-acasă câteva expresii moţeşti, între care şi cel de „ţeghe” în loc de ţeavă.

Petrică se lăsă despovărat de ea când i-o luai de pe umăr. La început nu mi se părea grea. Doar nu era prima dată când o purtam. După câteva sute de paşi, însă, simţeam că-mi rupe umărul. În asemenea momente, nimeni nu este dispus să-şi risipească forţele în acte de milostenie, când ştie ca marşul îi cere forţe pentru el însuşi. Noroc că ziua era frumoasă, cerul limpede, Negoiul şi Moldoveanul ne priveau din depărtare, parcă tocmai spre a ne ademeni, arătându-ne cât de frumoasă e tinereţea. Ce absurditate!

Rap-rap!

Marşul continua cu aceeaşi neîmblânzită cadenţă. N-aveam ce face! Aş fi aruncat arma undeva într-o prăpastie. Mi-o smulse de pe umăr Sofronie.

— Las-o, gălbejitule, s-o duc eu, c-o să-ţi ţinem lumânarea pe marginea şanţului!

Tăcui. Sofronie era cel mai voinic elev din compania noastră. Ştiam că nu mă are la stomac. Avea despre oameni o concepţie năstruşnică.

— Eu sunt supraom! Voi sunteţi nişte oameni comuni! Să nu vă plângeţi ca muierile că am trecut cu Hitler. Se ridică o putere nouă pentru o mie de ani!

— Sunteţi nişte bieţi cabotini! îi răspunsesem, întorcându-i spatele.

Acum îmi luase mitraliera nu pentru că mă văzuse doborât de oboseală, ci spre a dovedi inegalitatea forţelor noastre. În orice caz, în inimă îi eram recunoscător.

O sete groaznică mă chinuia. Bidonul mi-era plin cu apă, însă consemnul era ca nimeni să nu bea decât la popasul de odihnă. Era un ordin privind antrenarea noastră faţă de eventualitatea unor condiţii în care apa ar fi lipsit pe o perioadă de timp

limitată. Absurditate! Dar parcă războiul însuşi nu este cumulul tuturor absurdităţilor din lume? De ce să ne mai mirăm?

Aş fi vrut să scot pe furiş bidonul, cel puţin să-mi ud buzele. Atâta timp cât îl ştiam pe Sofronie mărşăluind în spatele meu, n-o puteam face. M-ar fi pârât comandantului, mai ştiu eu?! În clipa aceea îmi apăru în minte scena unui film francez în care un ostaş grav rănit, pe frontul de la Verdun, moare chinuit de sete la numai un metru depărtare de apa unui izvor. Ani de zile m-a urmărit scena nefericitului soldat.

Rap-rap! Rap-rap! Rap-rap!

Cu Sofronie avusesem unele nemulţumiri. Căuta să-mi demonstreze în fel şi chip că omenirea trebuie să meargă pe un drum nou. Înţelegeam prea bine aluziile lui, dar eu nu eram adeptul acestor idei. Nu mă împăcăm cu ura între oameni, cum nu-mi intra în cap ideea războiului.

Ruptura adevărată, totală, se produsese numai de câteva zile, chiar în acea lună a lui septembrie. Ne găseam cu toţii în mare deznădejde. Europa se prăvălea într-o prăpastie fără fund. Într-una din zile, am fost îmbarcat la miezul nopţii într-un autobuz, cu două grupe din plutonul căruia aparţineam, şi trimis să împiedic cucerirea Staţiei de radio Bod de către o ceată de anarhişti. Înarmaţi cu puşti-mitraliere, pistoale şi grenade, ne-am executat fără crâcnire. Nimeni nu ne lămurise ce fel de anarhişti erau aceia, de unde veneau şi ce voiau. Am ajuns în satul V. O formaţie permanentă, alcătuită din soldaţi bătrâni, păzea podul de peste Olt, să nu treacă rebelii către Staţia de radio. Am fost informaţi că în cursul nopţii avuseseră loc schimburi de focuri şi că fusese respinsă o ceată pestriţă de militari şi civili, care voiau să forţeze trecerea podului.

Către revărsatul zorilor ne-a atras atenţia motorul unei maşini.

Era una dintre acele maşini tip sport, fără capotă, de culoarea cafelei cu lapte. La volan se vedea chipul unei femei şi al unui tânăr. La somaţiile noastre au oprit. Atunci am văzut că în locul din spate era un alt tânăr, cu capul plecat pe umăr. În tâmplă avea o rană oribilă, care, după cum aveam să înţelegem din explicaţiile femeii, era urma unui glonte oprit în craniu. Mâna dreaptă a mortului încremenise pe garda trăgaciului unei puşti-mitraliere de fabricaţie franceză, cu încărcătorul circular, din

cele ce se foloseau încă la instrucţie şi, foarte rar, în exerciţiile de la poligon, rămase din primul război mondial. Arma era sprijinită deasupra maşinii pe crăcane, în poziţie de tragere. I-am invitat la cantonul de pază al podului, considerându-i arestaţi.

Conducătoarea maşinii – femeia care, din prudenţă, nu avea la ea niciun act de identitate şi a refuzat să şi-o declare la obişnuitul interogatoriu – am aflat de la însoţitorul său că era prinţesa I. M., descendenta unei vechi familii de domni şi mari dregători din Muntenia.

Dimineaţa era răcoroasă. Sângele se închegase în jurul rănii mortului, îi năclăise urechea stângă şi se scursese pe gulerul cămăşii albe. L-am coborât din maşină, întinzându-l pe iarbă, în faţa cantonului. Era un tânăr frumos, îmbrăcat într-un elegant costum maron în dungi. Purta pantofi cu talpă dublă, cum era moda pe-atunci. I-am scos din buzunarul de la haină portofelul. În el am găsit, între altele, şi o carte de vizită: Alexandru Prejmer, student la Politehnică. Era atât de tânăr! Atât de nevinovată părea figura lui!

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o pe prinţesă.

— S-a tras în noi.

— Cum este posibil? Cine a tras? Unde?

— Premilitarii!

N-a dat mai multe explicaţii. Stătea dreaptă şi imperturbabilă, ca un bloc de piatră, fără să pară prea impresionată de tragedia tânărului student.

— Păcat! Bietul copil!

Către ora prânzului am primit ordin telefonic să ne înapoiem în oraş. I-am luat şi pe ocupanţii maşinii sport, pentru a-i preda Comandamentului militar. Mortul a rămas aşa cum îl aşezasem, pe iarbă, cu faţa către cer.

Abia după ce-am ajuns la şcoală, ne-am lămurit asupra rostului evenimentelor din cursul nopţii. Avusese loc lovitura de stat organizată de legionari, sub conducerea generalului Antonescu.

În companie, unii tineri, modeşti şi cuminţi până mai ieri, deveniseră dintr-o dată gălăgioşi şi de neîmpăcat. Ceea ce mi se părea extrem de curios era faptul că, din ceasul întoarcerii mele de la V., am simţit în juru-mi plutind o atmosferă ostilă. Mi-a

spus-o Sofronie, imediat ce m-a întâlnit după aceea:

— Vom avea grijă de dumneata! Eşti un trădător!

Nu eram obişnuit să fiu menajat. Avusesem o copilărie grea, tinereţea nu se vădea mai uşoară, şi nu aşteptam să mă poarte nimeni în puf, dar să mi se spună că sunt şi trădător...

Petrică rămăsese la vechea lui atitudine. Şi tot aşa făcuseră şi alţi prieteni.

Duşmănia lui Sofronie a crescut. La două zile după această întâmplare, s-a anunţat inspecţia generalului M., inspector general al infanteriei. A venit tocmai la compania noastră. La tema dată spre rezolvare – anume la enunţarea soluţiei tactice într-o ipoteză dată – l-a invitat pe Sofronie să răspundă. Probabil că l-a văzut mai arătos şi mai ţanţoş. Dar Sofronie nu a putut da răspunsul cuvenit. Generalul era recunoscut ca un om aspru şi, în asemenea situaţii, nu numai că se făcea foc şi pară, dar consemna în documentul profesional al ofiţerului instructor faptul respectiv, ceea ce conta la aprecierea posibilităţilor de avansare. A întrebat şi pe alţi elevi. Nimeni nu s-a descurcat. Tocmai îşi îndrepta monoclul către căpitan, pus în mare dificultate, probabil spre a-i face reproşuri, când am cerut să răspund eu. Generalul s-a întors din nou către companie şi mi-a ordonat rece:

— Poftim!

L-am auzit la sfârşit:

— Aceasta este rezolvarea momentului!

Bineînţeles că s-a îmbunat, căpitanul a răsuflat uşurat şi până la urmă toată lumea a fost mulţumită.

Prietenii mei s-au bucurat deopotrivă. Hei, prietenii mei – cincizeci şi doi numai din această companie – aveau să moară până la unul peste doi ani, pe câmpul de bătaie!...

Rap-rap! Rap-rap! Rap-rap!

— La război îţi trebuie întâi forţă de spartan şi apoi isteţime. O inteligenţă genială într-un trup de rahitic e ca un canar de aur închis într-un coteţ de găini.

L-am auzit pe Petrică răspunzând:

— Iar un trup de spartan fără isteţime fac laolaltă un bivol!

Sofronie a înghiţit-o.

Auzeam ca din altă lume:

— Ediţia specială, specialaaa... Invadarea Renaniei,

denunţarea Tratatului de la Trianon de către Germania, asasinarea lui Dollfuss, invadarea Austriei...

Sau îmi veneau din acelaşi deşert bântuit de viscol urletele celor doi dictatori:

— Armata germană va şterge de pe faţa pământului orice ţară care s-ar opune intenţiilor noastre! striga Hitler din Berchtesgarden, pe când Mussolini, vorbind de Cehoslovacia la Radio Roma, îi cânta în strună:

— Ce însemnează acest apendice în inima Europei? Nu e o anomalie?

Simţeam cum îmi tremură inima de groază de câte ori îi auzeam sau le citeam în ziarele noastre ocările şi injuriile adresate popoarelor mici şi cum îmi ardea sângele de revoltă când le ghiceam, sub camuflajul unor teorii filosofice, pofta nesăţioasă de a le cotropi, de a le subjuga, de a le desfiinţa ca ţări libere şi independente. Se spunea de asemenea că ciuntirea Ardealului se făcuse cu intervenţia directă a lui Hitler, a contelui Ciano, ginerele lui Mussolini, spre a face plăcerea unei contese maghiare cu întinse latifundii în teritoriul cedat.

Rap-rap! Rap-rap! Rap-rap!

Marşul devenea tot mai greu. Oboseala mă copleşise.

Golisem bidonul. Deşi predasem raniţa şi armamentul greu la căruţe şi aveam permisiunea să purtăm arma cum ne convenea, lungimea şi ritmul marşului mă zdrobise. Oboseala se manifesta acum printr-o bolnăvicioasă stare de somnolenţă. Adormeam în mers. Mă visam într-un pat curat, dormind lejer. Mă înclinam să cad, mă loveam de vecinul din dreapta sau din stânga, apoi tresăream.

Prin sate ne ieşeau în cale femei şi copii. Nimeni nu râdea, nimeni nu ne aclama. Într-unul din aceste sate ardelene, un bătrân ne-a strigat de după un gard:

— Era mai cinstit să vă bateţi, decât să daţi dosul cotropitorilor!

Cine mai avea timp şi cine mai era în stare să mai cumpănească împrejurările şi să se mai potrivească paraponului lui?

Limba mi se încleia între dinţi. Abia de o mai puteam mişca. Buzele mi se uscaseră. Tălpile şi pielea dintre degetele picioarelor erau pline de băşici care supurau.

Rap-rap! Rap-rap! Rap-rap!

Am mers aşa până noaptea târziu. Am dormit în plin câmp, pe iarbă, acoperiţi cu foile de cort. A doua zi de dimineaţă, am luat-o de la capăt. Avusesem grijă să-mi pun vată pe tălpi şi între degete.

Mai rămăseseră de mers treizeci de kilometri. Eram ceva mai odihniţi. Ni se dăduse la fiecare câte un bidon cu surogat de cafea pentru drum. Ziua se anunţa tot atât de luminoasă ca cea din ajun. Masivul Făgăraşului ne privea cu aceeaşi neasemuită voie bună. Păsările cerului treceau pe deasupra noastră cu aceeaşi nepăsare. Şi noi purtam în pupilele ochilor aceeaşi tristeţe din ziua ajunului.

Pentru că se sconta să ajungem către ora douăsprezece, haltele de ajustare se făceau acum după fiecare şase kilometri.

Înainte de a intra în cetatea lui Negru-vodă, ne-a întâmpinat de către oraş un pluton german. Făcea parte din primele formaţii militare intrate, în înţelegere cu guvernul, în ţara noastră. Faimoasele formaţii de instrucţie. Erau, toţi, scoşi ca din cutie.

Au trecut pe lângă noi băţoşi, cântând din adâncul bojocilor. Desigur, tot aşa cântau, tot aşa treceau şi pe bulevardele marilor metropole europene, prăbuşite sub cizma invadatoare.

Rap-rap! Rap-rap! Rap-rap! răsuna pe caldarâmul veacului ecoul neconsolatelor înfrângeri!

Şi parcă de undeva, din jurul unui oraş cotropit, aflat la poalele Carpaţilor, le ţinea isonul dangătul clopotelor, sunând a jale şi a deznădejde.

POVESTEA CAPORALULUI FILIP

I

Plutonul era vesel. Peisajul care se deschidea în faţa lui nu semăna eu monotonia oraşului. Soldaţii, în majoritatea lor ţărani, se întorceau la ţară, în lumea lor şi a părinţilor lor. Buna dispoziţie circula în trupurile lor ca seva din natură, dintr-o natură în care îşi trăiseră anii copilăriei şi ai adolescenţei.

Două batalioane ale regimentului aveau să fie cantonate în satul Moara Albă, pe apa Teleajenului, formând un detaşament pus direct sub ascultarea corpului de armată.

Noi mergeam să facem recunoaşterea şi să stabilim sectoarele de încartiruire a celorlalte companii. Nu bănuia nimeni că va veni armistiţiul din august. Se hotărâse ca, deocamdată, soldaţii şi ofiţerii să stea în Moara şi satele vecine şi să se înceapă imediat construcţia a cincizeci de bordeie în care va ierna detaşamentul.

Cum mergeam fluierând, prin flanc, pe poteca din marginea şoselei, cu capelele puse în ţevile puştilor, sub arşiţa dogoritoare, ne ajunse din urmă un camion german care remorca o enormă platformă goală. I-am făcut semn şoferului.

Iată-ne pe toţi treizeci şi şase şi mai veseli de aşa chilipir, aşezaţi pe platformă, care cu picioarele atârnate, care aşezaţi greceşte, care lungiţi, mulţumiţi că n-o să mai facem drumul pe jos şi că o să ajungem mai repede.

— Dă-i bătaie, neamţule! strigă sergentul Vagaon, ridicând capela către şoferul care supraveghea îmbarcarea prin ferestruica din spatele cabinei.

N-am făcut zece minute de cale, şi numai iată că ne ajunge din urmă un turism, tot german. Cum ne depăşeşte, coboară din maşină un locotenent neamţ şi ordonă şoferului oprirea. Roşu de mânie, a început să se zborşească întâi la şofer, apoi la noi. Am înţeles că ne ocăra:

— Ruşine pentru voi. Soldaţii noştri îşi varsă sângele pe front, iar voi nu puteţi mărşălui nici douăzeci de kilometri? Jos de pe platformă!

Ce era să facem? Soldaţii se uitau la mine, aşteptând, desigur, să mă opun. Am chibzuit că este mai cuminte să ne continuăm drumul pe jos.

Ne-am indispus imediat. Ofiţerul fusese de-a dreptul răutăcios. Când s-a urcat în autoturism, ne-a amenințat cu degetul, cum fac părinţii unui copil neascultător. Probabil că amenințarea lui îmi era adresată mie, pentru că eu eram comandantul plutonului.

— Mama ta de guşter! se burzului de astă dată sergentul Vagaon. Eşti pe maşina lui tat-tu?

— Sergent Vagaon!

— La ordin, domnule sublocotenent!

— Păi...

— Am înţeles, domnule sublocotenent. Da' să-l ia dracu de mangafoi!

— Să-l ia! am răspuns.

Ne aşezarăm în coloană de marş. Pentru că la o mică depărtare se vedeau barăcile şi amplasamentele tunurilor de la bateriile antiaeriene germane, ne hotărârăm să trecem pe lângă ei cântând, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Aşa făcurăm. Nemţii ieşiseră la marginea şoselei, în maiouri şi cu gamelele în mâini. Probabil că se găseau la masă, dar spectacolul merita onorat. La ultima baracă îl văzurăm şi pe locotenent. Pusese mâinile în şolduri şi ne privea rece prin ochelari. Mi s-a părut că lăsase buza în jos, în semn de dispreţ.

Nu i-am dat onorul, cum s-ar fi cuvenit. Nici măcar n-am întors capetele, când am ajuns în dreptul lui. Să ne raporteze, n-are decât! Am auzit numai vocea guturală a lui Vagaon, din capul grupei sale:

— Eşti prost ca o ştampilă!

Observasem cum se umflă de râs soldaţii, dar continuau să privească înainte.

La marginea satului ne-am oprit. Ne-am aşezat pe iarbă. După o scurtă pauză – pauza de odihnă a ostaşului –, am scos planul satului şi am distribuit sectoarele pentru cantonament în cele două sate: Moara şi Duda, dând îndrumări tuturora cum să se comporte cu populaţia spre a nu se ivi nemulţumiri. Am făcut cuvenita operaţie la teren.

Peste câteva ore am trecut în control. Totul se executase cât nu se poate mai bine. Soldaţii erau mulţumiţi că scapă de atmosfera cazărmii şi erau şi mai mulţumiţi că, pentru început, programul de instrucţie se reducea la două ore pe zi, şi se făcea

chiar pe izlazul comunal, în imediata apropiere a pădurii dintre sate, pe lângă care trecea un pârâiaş cunoscut sub numele de Leaotul. În restul timpului trebuia să ajute la construcţia bordeielor. De fapt, arhitectul lucrării era plutonierul Cocorea, de la serviciul cazarmării. Îi aşteptam să sosească a doua zi cu toate uneltele necesare şi cu dispoziţia inspectoratului silvic pentru achiziţionarea materialului lemnos din pădure.

Când am trecut pe la caporalul Filip, soarele cobora către strunga asfinţitului. L-am găsit stând pe prispa unei case, cu capul între mâini. Alături, raniţa şi arma. Mi-a raportat că a nimerit la o casă cu fată de măritat. Tatăl ei era concentrat pe undeva, la o companie de pază. Cele două femei nu voiau să-l primească. Cunoşteam această mentalitate a oamenilor de la ţară, dar mi-am zis că o încercare nu strică.

Am intrat în tinda casei. M-au întâmpinat, speriate, mama şi fiica. Cuviinţa lor m-a dezarmat. M-au invitat în camera de zestre a Ifimiţei, aşa se numea fata. M-a năpădit un miros puternic de busuioc. Pereţii erau decoraţi cu tradiţionalele ştergare ţesute în război, montate în formă de fluture, alături de care se puteau vedea cartoanele cu poze lipite sau rame de lemn cu chipuri de ţară, meşterite de mâini nu prea iscusite. Interiorul avea ceva din mireasma copilăriei mele. Aşa era casa noastră.

Gospodina, vorbind în taină, ca şi când s-ar fi ferit să n-o audă cineva, mi-a spus că sunt singure.

— El e plecat. Eu, cu fetica asta... Abia a trecut de şaisprezece ani! N-a ieşit nici la horă. Şi... de, gura satului vorbeşte. Militarul vine şi pleacă, da noi rămânem. Dacă era el aici, era altă socoteală. Atâta avem şi noi, că uite, mai e un neamţ cu ochelari, mai mare peste ăilalţi, şi tot se uită după ea, neruşinatul! O dată a vrut s-o ia în maşină, de-a fugit, mititica, să dea inima din ea! Aşa s-a speriat!...

Fata se strânsese lângă trupul mamei, nu ştiu dacă din dragoste sau din instinctul copilului care are impresia că-l ameninţă o primejdie şi-şi caută adăpost tocmai lângă mamă. Mă privea cu ochi de ciută speriată, umbriţi de două sprâncene negre, arcuite, cu gura uşor întredeschisă, ca şi când ar fi vrut să întrebe ceva, dar n-avea curajul. Mi s-a părut de câteva ori că vrea să deschidă acea gură ademenitoare, cu dinţi sănătoşi şi

mărunţi. Parcă ceva însă o oprea.

Mama nu renunţa la temerile ei:

— Gura satului...

— Filip, i-am zis acestuia, acum este cald. Îţi iei două pături de la companie şi dormi pe prispă.

— Aşa am să şi fac, domnule sublocotenent. Sunt doar învăţat să dorm afară.

Fata l-a privit cu interes. Avea şi de ce. Flăcăul trecea în companie drept un băiat frumos. Ceilalţi trei comandanţi de grupe, toţi sergenţi – Jalbă, Vagaon şi Muşat – îl tachinau adeseori căutând să-i demonstreze că un bărbat frumos trebuie să se însoţească cu o fată urâtă, unul vrednic cu o fată leneşă, iar unul certăreţ cu o fată domoală.

— Altfel unde ar ajunge lumea, dacă s-ar lua urâţii cu urâtele, frumoşii cu frumoasele şi colţoşii cu colţoasele? Nu s-ar întoarce lumea cu josul în sus?

Nu ştiu cât era de adevărat raţionamentul gradaţilor, dar mai ales Vagaon rămânea de necombătut în ideile lui.

Le-am asigurat pe gazde că Filip este un băiat care nu le poate face neplăceri. Nici n-or să simtă că acolo doarme un ostaş.

După ce le-am mulţumit, mi-am continuat drumul către alte cantonamente. Mi-a apărut deodată în minte chipul locotenentului neamţ. Va să zică i s-au aprins călcâiele...

II

A doua zi au sosit dulgherii, tot dintre soldaţii concentraţi. A început munca de marcare a materialului lemnos, de trasare a amplasamentelor fiecărui bordei, care urma să adăpostească treizeci de oameni.

Se lucra cu spor. În numai câteva zile, primele bordeie au şi fost date gata. Cel dintâi a fost al meu. Un bordei de dimensiuni reduse, lucrat sub supravegherea lui Filip, care a avut grijă să cioplească cu barda un pat, iar în faţa bordeiului, o masă cu picioarele bătute în pământ, aşa cum au de obicei, vara, bostănăriile. Deasupra uşii, pe partea de din afară, a scris pe o tablă de lemn: „Vila Robinson”. Toată lumea a făcut haz de ingeniozitatea lui, mai ales când, totul fiind gata, s-a prezentat regulamentar:

— Să trăiţi, domnule sublocotenent, vila dumneavoastră este gata!

Acolo stăteam toată ziua.

Într-o zi, mi-a venit la ureche zvonul că Filip s-a îndrăgostit de fata gazdei. Nu m-a mirat. Ba aş fi prezis-o de la început, din primul moment al întâlnirii lor, acolo, pe prispa de lut a casei.

M-a informat Jalbă. Aceste amoruri ale soldaţilor erau frecvente în timpul cantonamentelor. Sigur, gradaţii făceau fel de fel de glume, şi Filip nu se supăra. Dimpotrivă, ştia să le mai toarne şi el puţin piper, să fie hazul mai cu rost.

— Măi Filip, îl tachina Vagaon. O iei, sau nu o iei?

— O iau, nene Alexandre! Ce-am să fac? O iau!

Sergentului Vagaon Alexandru i se purta respectul cuvenit nu de pe urma gradului, ci mai ales pentru diferenţa de vârstă: era cu cinci ani mai mare decât Filip.

— Şi dacă pleci pe front?

— Oi pleca... aleluia! Nu sunt destui terheci care rămân? Ăl-de-sus cu mila!

— Ştii povestea cu nevasta săracă?

— Cum îi?

— Păi, zice că era o muiere tare săracă. Şi, colac peste pupăză, îi ia şi omul în concentrare. A stat ea ce-a stat singură, pe urmă, de, ca femeia, mai de dorul bărbatului, mai de sărăcie, a început să jinduiască. Şi n-a fost greu să-şi găsească muşterii. Da’ pentru că venea iarna, zice: „Barim să-mi fac rost de lemne”, şi le spunea ălora de-o vizitau: „Veniţi cu o măciucă zdravănă, că am un câine rău”. Ce făcea? În timpul giugiulelii ieşea în tindă şi arunca binişor băţul în gura podului. Când dădea să plece amantul, căuta băţul, nimic. „Măi, ce naiba, n-am venit eu cu un băţ? Şi ce băţ, că era ditai prăjina!” „Ei, du-te şi fără el, că javra e sătulă, doarme la paie.” Aşa a făcut toată toamna. Hop şi bărbatul de la concentrare, în concediu. Ca orice om chivernisit, cotrobăieşte prin unghere, să vadă ce mai e prin gospodărie. Se urcă şi în pod şi dă de vreo trei braţe de vlaioage. „Ce faci tu, Mărie, cu atâtea beţe?” „laca, bărbate, mă gândeam că, de s-o-ntâmpla să rămân văduvă, să fac o fabrică de bastoane.”

— Că n-am fost eu să-i trag câteva pe spinare! se-nfurie Filip de astă dată, pe când ceilalţi leşinaseră de râs.

A fost firesc să-l întreb pe Filip a doua zi cum o duce în cantonament. Nu pentru că era datoria mea de comandant, ci pentru că îmi era cel mai apropiat dintre gradaţi. Mai era însă şi alt motiv, îmi plăcea fata şi, dacă n-ar fi fost vorba de el, iar anumite convenienţe morale lipsite de sens nu m-ar fi distanţat de ea, aş fi fost primul ostaş amator să-i fac curte. Aşa, m-am mulţumit să aflu din gura lui unele lucruri care, fără să vreau, mă sâcâiau. Voiam să le ştiu. Mi-a povestit că chiar de-a doua zi a fost poftit să stea în camera curată. Femeile se zăvorau de cu seară în camera lor şi se deszăvorau când pleca el, dimineaţa.

— Numai atât? am întrebat insistent.

— Domnule sublocotenent, ce mai...

— Te ascult!

— Mi-e dragă! Mi-e dragă foc!

— Foarte bine! Este o fată tare drăguţă. Ea ce zice?

— Mă aşteaptă! Aş muri dacă aş şti că mi-o ia altul.

L-am privit lung. Era sincer, şi sinceritatea lui îmi plăcea. Am adăugat:

— Tocmai! Să nu faci vreo necuviinţă. Gândeşte-te! Ne aflăm în război.

— Să ferească Sfântul, domnule sublocotenent. La noi în familie aşa am pomenit, nevastă cu cununie, nu ţiitoare.

— Bravo! Îţi urez să mă inviţi la nuntă cât mai curând. Da să presupunem că te întorci din război teafăr – zic „să presupunem”, pentru că niciunul dintre noi nu este sigur de ce ne poate aduce ziua de mâine – şi te căsătoreşti. Ce faci? O iei în satul tău?

— Mă mut aici! Eu sunt şofer la Unirea. O aruncătură de băţ până acolo, în orice caz mult mai aproape decât satul meu.

— Cum, de când eşti şofer?

— N-am declarat, ce e drept, dar fiindcă veni vorba, nu vă mai pot ascunde adevărul. Am fost chiar pe maşina directorului, şi pe tatăl ei îl şi cunosc. Lucrează la noi. M-am ferit să declar la încorporare, de teamă să nu mă ia la vreo motorizată şi să mă pomenesc cine ştie unde. Aşa, infanterist, e mai uşor de trăit.

De obicei, mai toţi soldaţii căutau, în timp de război, să scape de front – dacă erau meseriaşi, buni sau răi, se lipeau de vreun atelier, în orice caz undeva unde nu se trăgea cu puşca – Filip rămase un gradat de parte combatantă.

— Nu vreau să mă despart de dumneavoastră. De un an de zile sunt în pluton şi m-am învăţat cu toţi ai noştri, ca acasă...

Ori de câte ori se auzea de „vărsări” de efective la alte unităţi sau la alte companii, în cadrul regimentului, gradaţii mei treceau prin momente de nelinişte. Nicăieri omul nu se leagă mai strâns, mai frăţeşte de semenul său şi nicăieri omul nu-şi evaluează norocul şi nu-l cheamă, zi şi noapte, cu mai multă ardoare decât în război. Chiar şi în prima linie de bătaie, în cadrul fronturilor stabilizate, ostaşii, fiind obligaţi să schimbe locul de luptă – şi în asemenea situaţii modificările sunt inevitabile din cauza pierderilor suferite – obişnuiţi de zile şi nopţi întregi cu vecinii lor, cu fiecare reper aflat şi studiat în fâşia de teren încredinţată spre apărare, înfrăţiţi până şi cu bulgării de pământ pe care se târăsc sau cu pereţii umezi ai gropii individuale în care trăiesc, fac transferul cu mare strângere de inimă.

— Mă simt bine la dumneavoastră în pluton şi, dacă mi-o ajuta Dumnezeu să se facă pace, o să fie bine. Mă încetăţenesc în Moara. Bătrâna abia aşteaptă să mă facă ginere.

Izbucniră tunurile. Ne luasem cu vorba şi nu observasem că oraşul era camuflat sub fum. Sirenele le auzeam abia acum. Deasupra, la şase mii de metri înălţime, valuri de avioane, sclipind în soare ca nişte uriaşi peşti zburători, începură să dea drumul la bombe. Auzeam răbufniturile surde făcute de explozii.

Dacă erau zile liniştite când nu se iveau escadrilele americane, mai rar engleze, ni se părea că cava din program nu s-a îndeplinit. Ni se părea o zi moartă, zi netrăită, care a trecut degeaba. Marile spectacole aeriene, cu semnificaţie atât de barbară, ne intraseră în sânge. Era un fenomen de involuţie care trăia în noi, sub cele mai autentice peceţi ale civilizaţiei veacului al douăzecilea. Câtă ucigaşă deformare! Ce ucigaşă deformare!

III

Stăteam împreună cu căpitanul Botea la preotul satului, un tip slab şi nu prea înalt, cu un smoc de barbă roşcată parcă prepusă pe maxilar, ceea ce îi dădea aerul unui sfânt bizantin, motiv pentru care îl botezarăm „mucenicul”. Neavând ce face, începuserăm în seara aceea o partidă de pocher. Niciunul dintre noi nu era un adevărat jucător. Îl „prinsesem” în zonele de concentrare. Încaltea, căpitanul Scutelnicu, profesor într-un târg

moldovenesc, ca să fie sigur că nu se înşală, îşi scrisese formaţiile pe hârtie, iar când avea o carte care merita cât de cât atenţie, oprea jocul:

— Hop al Staţi aşa, staţi aşa!

— Haide, bobocule, hai odată! îl invita mucenicul.

— Da ce, popo, ce, pierzi tramvaiul? Ia mai dă-mi şi mie zece bancnote de-astea albastre, dacă te ţine brăcinarul.

— Să-ţi dea tata, căpitane!

— Ce ai?

— Uite, trei cârlige!

— Să mai sugă, căpitane, fă-i o subzistenţă la companie! Patru decari.

— Apoi, popo, dricar la dricar trage!

Atunci, în acele momente de uşuratică petrecere, timpanele noastre au culeş din pâlnia aparatului de radio marele comunicat al armistiţiului. Întâi ne-am privit să ne dăm seama dacă nu visăm. Am aruncat cărţile. Ne-am îmbrăţişat, ne-am sărutat. Viaţa ne surâdea din nou de după o cortină de flori. Deci războiul se apropia de sfârşit, dacă nu chiar se sfârşise. Ieşirăm în curte. În sat se auziră chiote. Bărbaţi, femei şi copii ieşiră pe uliţe. Trecu în fuga mare un ţânc ca de zece ani cu o feştilă aprinsă, în cămaşă şi izmene, cu picioarele goale, strigând cât îl ţineau puterile:

— Paceeee! Pace, oameni buni! S-a dus războiul!

Ne îmbrăţişarăm din nou, lacrimile ne veneau din adâncul nervilor răscopţi de atâta amarnică aşteptare, fără să le putem opri.

La câteva minute am primit ordin să ne prezentăm la şcoala satului, unde se va ţine adunarea tuturor ofiţerilor detaşamentului. Ne chema maiorul Becheanu, comandantul formaţiei.

— Măi, ce mai vrea şi împuşcă-n lună ăsta, mă, că doar a auzit despre ce este vorba! mormăi ca pentru sine Scutelnicu. Şi, devenind mai împăciuitor: Dacă e ordin, e ordin. N-ai ce-i face!

După câte îmi amintesc, era în jurul orei unsprezece noaptea. Prin curţi se distingeau grupuri de soldaţi discutând cu aprindere că, în sfârşit, se ivise o nădejde să-şi pună zilele la adăpost. O asemenea întorsătură a evenimentelor produsese o erupţie a

încrederii şi a optimismului pe atât de înflăcărate, pe cât erau de neaşteptate.

La şcoală, clasa era plină de ofiţeri. Maiorul Becheanu, venit de curând la comanda detaşamentului de la una din secţiile Statului Major al Armatei, cu epiderma obrazului şi a mâinilor nepişcate de gerurile şi vânturile frontului, îmbrăcat de paradă, se plimba nervos, bătând cu cravaşa carâmbul cizmelor înalte, lustruite până la refuz. Semăna cu una din acele păpuşi expuse în vitrină vreme îndelungată, lipsită de contactul direct cu mişcările aerului din afară. De aceea toată lumea îi spunea: „maiorul Coconu”.

Pe seama naivităţii lui se făceau fel de fel de glume. De pildă, gurile rele spuneau că în prima zi când a inspectat caii de la mitraliere, l-a întrebat pe adjutant:

— Ionescule, caii nu au copite despicate ca celelalte dobitoace?

Se înţelege că anecdota a circulat din gură în gură, cu codiţele şi înfloriturile cele mai originale.

La catedră, băţos ca o rufă îngheţată, cu ochelarii împâcliţi, de miop, se găsea chiar locotenentul neamţ. Cum dădu cu ochii de el, Scutelnicu nu se putu abţine:

— Ce e, măi, cu sfintele moaşte aici, ce, nici acum nu se duc dracului?

— Să avem puţină răbdare, răspunse Botea.

Probabil că Becheanu pricepu despre ce este vorba, pentru că se adresă tuturor:

— Domnilor ofiţeri, trăim unul din momentele cele mai hotărâtoare ale istoriei noastre. L-am invitat aici şi pe domnul locotenent Otto Rancke, comandantul bateriei antiaeriene din sectorul nostru. Domnia-sa are înscrise pe ţevile tunurilor sale şaptesprezece cercuri albe, numărul avioanelor duşmane doborâte.

Îşi aduse aminte însă că o adunare a ofiţerilor începe cu verificarea prezenţei convocaţilor. Făcu în grabă întrebarea formală, dacă toţi ofiţerii sunt în sală. Continuă:

— Într-un război de poziţie, după teoria războaielor moderne, cedările parţiale şi temporare de teren nu însemnează pierderea bătăliei, ci o mişcare strategică cu un scop bine determinat. Cu efectivele armatei germane care s-au acoperit de glorie pe

diversele câmpuri de luptă...

— Au făcut-o fiartă! nu se putu abţine Scutelnicu.

Replica surprinzătoare avu efectul pocniturii unei plesnitori de hârtie, spartă de un copil şugubăţ la onomastica bunicului: bunica râde de gluma copilului, bunicul însă se face foc şi pară, apreciind că pocnitura este un semn de pagubă, tocmai de ziua lui.

Becheanu se opri un moment, privi către mijlocul clasei, acolo de unde zburase ironia, dar continuă neluând într-adins în seamă ceea ce auzise destul de dar. Ofiţerii, în schimb, îşi dădeau coate şi se priveau cu înţeles.

— Să revenim la aşa-numitul armistiţiu! Domnilor ofiţeri, chiar astăzi am fost la Statul Major, unde am discutat eventualitatea unei răsturnări a situaţiei de care colegii mei nu erau străini şi am convenit cu o parte din ei să nu dăm ascultare unui grup de trădători, oricine ar fi ei, ci să mergem pe drumul...

— Domnule maior, se sculă de astă dată în picioare Scutelnicu. Dacă comunicatul care a fost difuzat prin posturile de radio aparţine factorului de conducere a statului şi este repetat de Marele Stat Major al armatei, nu are niciun rost să ne situăm pe o poziţie potrivnică.

— Domnule căpitan, vă ordon să mă ascultaţi până la capăt. După ce voi termina eu, îţi dau cuvântul dumitale. Domnilor ofiţeri, se preconizează organizarea unei rezistenţe inespugnabile pe lanţul Munţilor Carpaţi...

De afară izbucniră urale. Erau soldaţii adunaţi pe un loc viran din faţa şcolii.

— Auziţi, domnule maior! reluă şi mai îndârjit Scutelnicu.

— Aceea este turma! Şi turma are nevoie de păstor!

— În *Biblie*, nu în viaţa unei colectivităţi organizate.

Poate că discuţia ar mai fi continuat, dar tocmai atunci a pătruns în sală Filip, cu pistolul-mitralieră în poziţie de tragere, urmat de un telefonist de la comanda detaşamentului.

— Ce doreşti, caporale? îl luă de scurt maiorul.

— Să trăiţi, domnule maior, am întors armele împotriva hitleriştilor şi vă rog să mi-l predaţi pe ofiţerul de pe catedră!

— Ieşi afară! răcni furios Becheanu.

— Nu!

Se urcă în picioare pe bancă Scutelnicu, şi alţi şapte-opt

ofiţeri îl urmară, vociferând. Nimeni nu era de acord cu prezenţa lui Rancke alături de ei.

— Domnilor ofiţeri! Ordin de la corpul de armată – şi Filip ridică braţul stâng, cu nota adusă de telefonist – plecăm imediat să eliberăm oraşul de nemţi. Vreau să-l arestez pe comandantul neamţ!

— Să mi se aducă ordinul! Marş afară, caporale, şi să ieşi la raportul regimentului.

— Domnule maior, în afară de faptul că în clipa de faţă ne găsim în război, cu nemţii, am cu locotenentul neamţ o socoteală personală. Vreau să-i plătesc pe loc batjocura şi nelegiuirea de a-mi fi necinstit logodnica.

Vacarmul crescu! Vestea aceasta, a doua veste adusă de Filip, ne scoase din sărite. L-am înconjurat imediat pe maior, explicându-i că este absolut necesar ca bateriile germane să fie neutralizate imediat.

În timpul acesta se auzi zgomotul unui motor de motocicletă: Rancke se făcuse nevăzut. Filip îşi muşcă buzele până la sânge.

IV

Chiar în noaptea aceea am plecat către oraşul în care aveam garnizoana. Lăsam şi bordeie, şi tot. Înainte de a se lumina, eram deja instalaţi pe poziţiile indicate spre apărare. Plutonul meu primi în completare o grupă de la compania de garnizoană. Filip îmi ceruse voie să treacă cu oamenii din grupa lui în efectivul unei companii rămase în Moara Albă pentru lichidarea formaţiilor germane şi paza depozitelor de îmbrăcăminte ce nu se putuseră evacua o dată cu trupa. Nu m-am opus cererii lui.

Misiunea noastră în oraşul petrolului era dublă: în primul rând, din cauza greutăţilor transportului, a deselor acte de sabotaj întreprinse de muncitori în ultimele zile asupra trenurilor petroliere, rezervoarele rafinăriilor, care scăpaseră neatinse sau fuseseră reparate imediat după bombardamente, nu se mai putuseră goli. Întreaga cantitate de combustibil, de la uleiuri şi până la benzina necesară alimentării flotei aeriene germane, şi de la motorină până la toate celelalte derivate ale ţiţeiului cu care se mişca aparatul armatei terestre hitleriste, se găsea acum fie depozitată în teritoriul rafinăriilor, fie încărcată în trenuri, aflate în gările vecine oraşului, gata să-şi ia drumul

către zona de operaţiuni. Ei bine, trebuia făcută siguranţa acestor depozite, pentru ca toată gama de hidrocarburi existentă să poată fi folosită de armatele noastre şi de cele ale noului aliat, pe frontul de vest. Aveam ordin să nu se piardă niciun litru de benzină. În al doilea rând, oraşul, fiind cel mai important punct de scurgere a armatelor hitleriste către Ardeal, prin Valea Prahovei sau cealaltă vale, a Teleajenului, prin pasul Bratocea, din cele două direcţii principale, adică de către Moldova şi de către Bucureşti, trebuiau făcute prizoniere toate unităţile fasciste împreună cu tot materialul de război. Îndeplinirea acestei duble misiuni era de o deosebită importanţă, întrucât scopul ei tindea să micşoreze pe cât se putea forţa combativă a ultimelor rezistenţe invadatoare. Or, a face faţă misiunii ordonate numai cu o mie de ostaşi – atât cât totaliza întregul detaşament acum – era deosebit de greu. Căci pentru a se incendia rezervoarele unei rafinării nu era nevoie decât de un grup foarte mic de oameni, poate chiar de un singur om, care, profitând de culturile înalte de porumb din jurul oraşului, se putea strecura neobservat până sub zidurile lor.

Prima misiune pe care am primit-o a fost de a mă deplasa la rafinăria Astra. Un muncitor din garda fabricii ne transmisese telefonic că din direcţia Brazi, prin porumburi, se observaseră grupuri răzleţe de hitlerişti săpând măşti individuale. Am găsit aci o gardă din oamenii garnizoanei, întărită cu un detaşament al muncitorilor din schimburi. După ce am organizat împreună apărarea, din nou am primit telefon să plec imediat la podul de la uzina de armament Concordia. Aci deja un grup de muncitori era postat pe pod şi mă aştepta. M-a primit un tânăr brun, cu o mână legată de umăr. Mi-a spus că îl cheamă Gheorghe Brumă şi că din prima zi avusese o ciocnire cu o formaţie hitleristă care voise să ocupe uzina. M-a informat de asemenea că i se comunicase de către ceferişti că un tren inamic încărcat cu trupe, tancuri şi armament greu staţionează în gara Albeşti, cu intenţia de a intra în Gara de Sud. Şi-a exprimat temerea că scopul hitleriştilor era de a cădea în spatele comandamentului nostru, situat în clădirea Prefecturii, ca şi al formaţiilor amplasate la teren pe liziera nord-vestică a oraşului. Am surâs. El m-a privit cu vădită nemulţumire. Ba m-a şi întrebat de ce râd. La rândul meu i-am cerut să-mi spună pe ce se întemeiază

raţionamentul său.

— E clar! Vor să-şi asigure trecerea spre nord.

— Bravo! Aşa este! Dar te rog să-mi spui, cum ai dedus acest adevăr?

— Am fost sergent în armată şi nu sunt străin de problemele războiului. În plus avem un comitet care dirijează operaţiunile. Mai târziu, când ne vom cunoaşte mai bine, am să vă dau şi alte amănunte. Deocamdată, uite, îi vedeţi pe ceferiştii de dincolo de bariera Unirea? Demontează împreună cu oamenii noştri calea ferată. E mai sigur.

— Să trăieşti, măi frate, îi întinse mâna Vagaon. Asta este foarte bine. Atunci când o să vedem magaoaia oprită acolo, ştim ce ne rămâne de făcut. O să cadă ca musca în lapte, că or să vină pe jos, fără să ne bănuiască că-i aşteptăm aici cu nunta.

Brumă tratã tot plutonul cu ţigări. Soldaţii erau bucuroşi.

— Să ştiţi, încheie Brumă, întinzându-mi chibritul să-mi aprind ţigara, că nu sunteţi singuri. Luptăm pentru o cauză comună. Trebuie să curăţim oraşul şi să-l păstrăm. Să nu mi-o luaţi în nume de rău, pentru că veni vorba, o să avem de furcă. Suntem cam puţini, dar sperăm ca împreună să ne descurcăm.

Habar n-aveam cine era Gheorghe Brumă. De altfel nu mă interesa decât faptul împărtăşit deopotrivă de tot detaşamentul, că faţă de nevoile apărării oraşului, cu un perimetru de peste douăzeci de kilometri, mia noastră de oameni şi cele şase tunuri anticar ale locotenentului Moise Marin nu puteau să nu ne dea griji, aşa că ajutorul acestor muncitori ne cădea de minune.

Ne-am ales fiecare locul de tragere după parapetul de beton al podului, cu armele alături. Binoclurile au început să scruteze lungul căii ferate în direcţia Moldova.

Comandamentul inamic fortificat în pădurea Păuleasca, bănuind intenţiile noastre, a prins sub focul artileriei întreaga centură de nord-est a oraşului. Nu erau destule pagubele bombardamentelor de până acum. Trebuia să se mai adauge altele noi.

Toată partea aceea era plină de explozii, fum şi flăcări. Pe de altă parte, detaşamente de infanterie inamică, infiltrate prin porumburi, căutau să angajeze în luptă plutoanele noastre de la aceste bariere cu scopul nemărturisit de a atrage aci concentrările de forţe, lăsând fără supraveghere şi apărare

tocmai intrările în oraş de către Moldova şi de către Bucureşti.

Zile şi nopţi întregi au durat încleştările. Lupte la cimitirul Viişoara, cu morţi şi răniţi, lupte la Gara de Vest, o ambuscadă reuşită la rafinăria Unirea, unde, împreună cu Brumă, am luat două grupe de prizonieri, lupte la rafinăria Xenia. Rar îmi mai aduceam aminte de Filip. Nu mai aveam nicio veste de la el.

Soldaţii mei, frânţi de oboseală, căci erau purtaţi oriunde se ivea nevoia unei apărări urgente, risipiţi în gropi pe linia de centură a oraşului, erau din ce în ce mai îngrijoraţi. Nimeni nu ar fi fost amator să moară, mai ales acum, când pacea era atât de aproape.

Mulţi dintre ei nu mai aveau să vadă însă această zi atât de râvnită.

Au venit sovieticii, i-am primit pe ostaşii din divizia Tudor Vladimirescu, trecând cu flori în ţevile armelor, şi detaşamentul nostru, inclus într-un regiment nou, pornise către Ardeal. Printr-o dispoziţie specială eu am rămas comandantul lagărului de prizonieri hitlerişti, stabilit în două încăperi de la subsolul Palatului Justiţiei.

Mă despărţisem de pluton cu mare emoţie. Preferam să plec cu ostaşii mei. Nu a fost posibil. Nu-mi plăcea noul meu post... Îmi crea o stare de spirit neprielnică. Numai cuvântul „prizonier” îmi provoca o repulsie pe care o simţeam ca o stare organică, o cutremurare, un frison venit o dată cu această noţiune, şi asta pentru că îmi aduceam aminte că tata a fost prizonier doi ani de zile în primul război mondial la nemţi, în lagărul Lamsdorf, căzut la Turtucaia. Toată copilăria mi-a fost chinuită de efectele povestirilor triste ale tatii din această perioadă. Nu puteam să văd oameni supuşi unor cumplite condiţii de trai, oricine ar fi fost ei şi ori de unde ar fi venit, pentru că mi se părea că a coborî un ins oarecare într-o asemenea stare de mizerie, păzit între garduri de sârmă ghimpată sau ziduri igrasioase, însemna o întoarcere a omenirii în cea mai odioasă sclavie.

Într-o zi mi s-a adus un prizonier. Era ofiţer. Nu ştiu de ce nu avea veston. Tânăr, înalt, bine făcut, cu obrazul de adolescent. Ochii aveau ceva din culoarea frunzei puţin pălită de prima atingere a brumei. Mi-a spus că este student la Königsberg, şi anume la Facultatea de Drept, şi că este cunoscut în cercurile studenţeşti ca un duşman al războiului, dar că între alternativa

de a-şi pune în practică ideile sub regimul legii marţiale, care l-ar fi condamnat la moarte prin împuşcare, şi cea a plecării pe front, a trebuit s-o aleagă pe cea de-a doua. Lealitatea cu care mi-a făcut confesiunea, prin contrast, mi-a adus aminte de Rancke. „Va să zică, mi-am zis, există chiar în Germania hitleristă, şi încă între tinerii intelectuali, oameni care nu sunt de acord cu atrocităţile şi cu tirania.”

L-am privit pe tânărul student cu compătimire. M-am posomorât pentru soarta lui. Mai avea încă mult, foarte mult, până să ajungă din nou la şansa de a propovădui filosofia sa umanistă. Şi, cine ştie?! Dacă am fi fost doi oameni nelegaţi prin vreun fel de cauzalitate, întâlniţi pe una din insulele însorite ale Pacificului, l-aş fi dezlegat de toate fatalităţile care i se îngrămădeau asupra capului, l-aş fi lăsat să plece unde vedea cu ochii, să încerce să biruie cu flacăra fanatismului său nobil principiul esenţial al mizantropiei care fundamenta ideologia stăpânirii ţării sale. Dar nu aveam această putere. L-am trimis laolaltă cu ceilalţi prizonieri în hruba de sub Palatul Justiţiei. Am chemat imediat garnizoana la telefon şi am anunţat comandamentul că sunt bolnav. Am cerut din nou înlocuirea. Mi s-a răspuns că peste douăzeci şi patru de ore lagărul va fi preluat de către Comisia de control aliat.

Eram încă cu mâna pe receptor. Îl aşezasem în furcă, dar parcă tot îl vedeam pe studentul german. Atunci mi-am adus aminte de mitingul studenţilor americani pe străzile New-Yorkului, organizat cu ocazia invadării Poloniei. Pe sute de pancarte scria: „Viaţa şi aşa este prea scurtă, pentru ce să fie suprimată în războaie?” Dar nu i-a auzit nimeni. Puţin zgomot în ziare, puţină agitaţie în lumea cititorilor din lumea întreagă, fără să poată împiedica răsunătoarele crize ce au urmat la numai câteva zile după încheierea manifestaţiei. Nimeni nu ţinuse seama de această dorinţă morală, profund umană, care nu era numai a lor, ci a unei imense majorităţi a omenirii. Se învedera însă că în lume, chiar acolo unde libertatea este băgată în cămaşa de forţă, ideile generoase nu dispar. Dovada – studentul german.

M-a întrerupt din gânduri o uşoară bătaie în uşă. După soldatul cu baioneta la armă, au intrat alţi patru prizonieri. În urma lor era Filip. Nu-mi fusese greu să-i recunosc pe doi dintre

ei. Erau Rancke şi maiorul Becheanu. Am rămas încurcat. Nu ştiam ce să cred, deşi nu era greu de dedus. Mi-am întors întradins privirea către fereastră. Feţele nebărbierite, supte de oboseală şi coşmar, părul răvăşit, cizmele şi hainele rupte şi pline de noroi îmi făceau rău. O altă întrebare îmi sfredelea creierul: ce însemna cârdăşia maiorului cu ofiţerul hitlerist? Numai un exaltat, un nebun iremediabil s-ar fi putut comporta atât de anapoda într-o împrejurare care îi oferea de la bun început pacea, libertatea şi viaţa.

— Ce este cu domnul maior? l-am întrebat pe Filip.

— Este un criminal, domnule sublocotenent. S-a dat eu ei. Nea făcut necazuri mari. Dumnealui şi cu bezmeticul ăsta de neamţ.

— Atunci să fie depuşi imediat!

— Sublocotenent Dragomir, el este neamţ, dar eu sunt ofiţer român. Nu mă cunoşti? Nu-mi poţi oferi acelaşi tratament cu al unui inamic.

Manevra de ultimă oră a lui Becheanu, laşitatea cea mai neruşinată mă scoaseră din sărite.

— Destul! Du-i, Filip! Sunt sătul de argumentele domnului maior.

— A tras în mine, domnule sublocotenent. A descărcat pistolul asupra mea. Noroc că am avut în faţă o movilă de pietriş, şi mai are curaj să spună că e român? Atunci, noi ce suntem? Ne-a împuşcat împreună cu Rancke trei ostaşi la Moara şi pe plutonierul Marcu.

— Domnule sublocotenent, nu-ţi permit nici dumitale, nici unui ostaş să-mi pună la îndoială onoarea. Sunt maiorul Becheanu Valentin...

Glasul, pe măsură ce vorbea, îşi pierdea nuanţa timbrului normal. Propriu-zis nu vorbea, ci urla. Se părea că i se scămoşează coardele vocale şi emit numai un fornăit surd şi neclar, sub imperiul unei mari deznădejdi. Pupilele ochilor tremurau ca apucate de friguri, buzele vinete, descuamate de sete şi foame păreau ale unui muribund.

— Gata, Filip! Du-i, să nu-i mai văd.

Am chemat doi soldaţi din gardă.

Rancke, cu pielea feţei străvezie şi cu pleoapele ochilor inflamate, abia vizibile prin lentilele ochelarilor săi, era absolut

absent la tot ce se petrecea. S-a urnit ca un robot, sub paza armei cu baionetă. În schimb, Becheanu gâjâia ca un apucat:

— Criminalilor! Tâlharilor!

Niciodată n-am văzut omul într-o atât de dezgustătoare postură: trădător dovedit, care caută să se salveze de la osândă prin tertipurile oamenilor de nimic.

V

Filip a intrat în birou. Probabil că acolo lucrase preşedintele tribunalului. În afară de două fotolii îmbrăcate în piele neagră, erau şi două canapele cu spătare înalte, lucrate din acelaşi material. Nu m-am uitat în ochii lui, deşi ştiam că el îi caută întrebător pe ai mei. Aşa făcea întotdeauna când avea vreun necaz.

— Şezi, Dumitre! Scoate centura. E seară şi o să dormi pe canapea. O să avem timp toată noaptea să tainim. Bine că scăparăm de nebuni.

Am stins într-adins lumina. Îl ospătasem ca pe un musafir, îi pusesem numai câteva întrebări despre sănătate şi îl rugasem să-mi povestească ce s-a mai petrecut în zilele de când nu ne văzusem, atunci când ne vom pregăti pentru somn. Era mai bine aşa. De când plecaseră ceilalţi, nu avusesem cu cine să schimb o vorbă ca lumea.

Veşti despre satul unde stătusem mai bine de două luni sigur că mi-ar mai fi şters din minte zbuciumul ultimelor zile. Oricât de triste erau întâmplările legate de micul sat, de viaţa ostaşilor sau a sătenilor de-acolo, făceau parcă parte din însăşi existenţa mea.

Vocea tărăgănată a caporalului părea un liliac care îşi caută loc prin întuneric, pe vreunul din arabescurile plafonului. Din când în când se oprea, punctând cu un oftat sau cu o înjurătură deznădăjduita lui poveste de dragoste, sfărâmată cu brutalitate.

— Parcă-mi pare rău că nu l-am dat cu cracii-n sus pe Rancke! Şi pe el, şi pe maior. Dincolo de bariera Târgovişteі, într-o groişte de porumb. Nu ştiau nici apele... Şi cu asta, ce-aş fi făcut? Mai puteam să-mi vindec vătămătura din inimă? Totuna era. Nişte câini şi nişte bandiţi. A prins-o pe Ifimiţa în pădure. Se dusese după vreascuri cu nişte fete de seama ei. Mi-au povestit oamenii. Neamţul le-a pândit. Până s-au afundat bine în desiş.

Le-a urmărit. Alelalte au fugit. A prins-o împreună cu un soldat de-al lui şi au târât-o la baracă. A venit acasă după două ceasuri cu bluza sfâşiată. N-a ascuns. I-a povestit mă-sii tot. Când am venit de la bordeie, pe-nserat, am auzit bocete. Am deschis uşa. Doamne-Dumnezeule! Cu lacrimi şiroaie pe obraz mi-a căzut în genunchi, rupându-şi părul din cap:

— Dumitre, nenorocita de mine, m-a batjocorit neamţul!

— Unde, când s-a-ntâmplat? am întrebat.

— În pădure, pe la nămiezi, am trimis-o la lemne, a răspuns bătrâna.

— Şi nu putea să-i pună mâna-n gât şi să-i dea beregata afară?

Atât am zis, mi-am luat pistolul şi am ieşit trântind uşa. Pe uliţă erau adunaţi oameni şi soldaţi de-ai noştri. Ştiau toţi, că fetele alelalte nu şi-au ţinut gura. Într-un sat mic vorba de rău e mai iute ca pasărea. Am tot rătăcit prin marginea satului aşteptându-l pe Rancke. I-am auzit mai târziu motorul motocicletei, dar era departe. Am aflat că trecuse spre maior. Ah! cum l-aş mai fi ciopârţit pe sfaroaga aia de neamţ cu faţa ca o şuncă boită cu ardei, de mi-ar fi căzut atunci în mână!! Îmi venea să urlu de revoltă. Am aflat, mai târziu, că a trecut cu maiorul la şcoală. A fost norocul lui. Când m-am întors, pe la miezul nopţii, am găsit-o pe bătrâna smiorcăindu-se. Ifimiţa plecase... Unde? Nimeni nu ştia. Nu m-a lăsat s-o caut, să nu se întindă vorba.

— Lasă, Dumitre, trebuie să fie la sor-mea, la Zănoaga, peste apă. O să mă duc eu mâine s-o aduc. Că taman zisese ea că se duce după nişte vătale.

A doua zi, după ce a plecat detaşamentul, nici nu se luminase bine, şi hitleriştii s-au aşezat cu tunurile pe sat. Hăuiau luncile de atâtea bubuituri. Întâi au tras în turla bisericii. Au tras, ca la poligon, zeci de lovituri, până au făcut-o pulbere. Erau aşchiile de scândură, fâşiile de tablă şi cioburile de geam în jurul bisericii de parcă le tocase cineva în chip de joacă. Asta era numai mâna lui Rancke. Apoi a luat în primire Plopul-cu-icoana. Numai el ştia că noi avem acolo un observator instalat pe o platformă de scândură.

Plopul-cu-icoana! Mi-am adus aminte de plop. Acest arbore uriaş, din familia salicaceelor, nu ştiu dacă era plop adevărat.

Semăna mai mult cu un baobab african. Avea un diametru de peste un metru, poate un metru şi jumătate, iar ca la două palme către interior, la câţiva metri de pământ, printr-o scorbură lăsată de trecerea vremii, abia se mai putea distinge chipul unui sfânt. Se zice că pe vremea Zaverei trecând pe acolo un călugăr de la Muntele Athos şi adăpostindu-se la umbra lui, i-a aninat de-o creangă o icoană. Icoana acolo a rămas, lipită de trunchi. Nimeni nu a urnit-o din locul său. Carnea copacului a crescut şi cu timpul a acoperit-o pe lături, prinzând-o în trunchi. Arborele a crescut în chip miraculos şi este considerat de satele din preajmă drept un arbore sfânt. Are în imediată apropiere o fântână. Nimeni nu ştie dacă la data trecerii călugărului fântâna era săpată, sau a fost construită după aceea. Călătorii, fie că se opresc sau nu să-şi astâmpere setea, îşi scot cu evlavie pălăria şi îşi fac semnul crucii. Dacă tunarii lui Rancke s-au agăţat şi de plopul sfânt, desigur că mii de oameni au privit nesăbuinţa lui ca un adevărat sacrilegiu.

Filip continuă:

— Ce era să facem? Nu mai încetau cu bombardamentele. Proiectilele se spărgeau în apa Teleajenului sau în luncă, unde au omorât câteva vite şi doi copii. Unele mai scăpau şi peste sat. Lumea era îngrozită. Ne-am făcut un plan, împreună cu plutonierul Marcu – el rămăsese mai mare peste noi – să nu-i atacăm imediat. Să-i lăsăm să mai cheltuiască muniţia şi să-i mai descurajeze comunicatele, că aveau toţi aparate la barăci.

Abia a treia zi, în zori, ne-am apropiat târâş de poziţia lor. Nu ştiu dacă se aşteptau la un atac, dar ne-au simţit cum ne-am apropiat la treizeci de metri. Tunurile erau aranjate pentru trageri terestre... Hitleriştii le-au dat drumul la toate deodată. Avusesem însă grijă să intrăm în unghi mort. Ne-au luat în primire cu armele automate, ce să mai vorbim, aveau arme, nu glumă, şi muniţie, ştiţi dumneavoastră!

Trăgeau ca orbeţii, unde se nimerea. Ce era să ne facem?! Mă ardea răzbunarea. Jurasem să nu-l scap pe Rancke. Ori el, ori eu. A căzut plutonierul Marcu. N-a fost chip să-l evacuăm. A murit ca un pui de găină. N-a zis nici cârc. Mai pe la prânz a fost grav rănit şi fruntaşul Andrei. Am comunicat din om în om să aşteptăm întunericul nopţii. Trebuie s-o lămurim într-un fel... Tocmai atunci auzim în spatele lor explozii de grenade, şi-l văd

pe Rancke dând fuga, aplecat, într-acolo. Vă spun drept că l-am luat la cătare, dar tocmai când am dat drumul la foc, boaita a dispărut după taluzul amplasamentului. Îmi venea să-mi frâng mâinile, nu altceva. Focul către noi se mai potolise. Era cineva care îi atacase de către luncă. Iarăşi strigăte şi pocnete de puşti şi grenade. Atunci am făcut un salt până la amplasamente. Rancke şi alţi câţiva au rupt-o la fugă pe drumul dintre porumburi ce duce la Mălăieşti. Ăilalţi se depărtară de ei şi săriseră şanţul şoselei. Fugiseră ca potârnichile. Bată-i să-i bată! Cine credeţi că erau atacatorii de către luncă? Un grup de flăcăi din Moara Albă. M-am crucit! Un băietan a intrat în amplasamentul unui tun. Era Nelu, băiatul pădurarului, îl ştiţi, ăla care juca fotbal cu noi. A pus o şapcă de hitlerist în ţeava unui tun şi a ridicat-o spre cer, şi tunul, aşa gătit, parcă era o barză care clămpăne la pui. Cât eram de amărât, îmi venea să râd de năzdrăvănia lui. Mi-a strigat de departe:

— Nea Dumitre, aveţi grijă de ăia, că ăştia sunt muşteriii noştri.

Toate astea le-am văzut din fugă. Mă ţineam scai de urma lui Rancke. Ducea cu el, în afară de maior, alţi doi soldaţi. Când au ajuns la Mălăieşti, au dat tocmai peste bateria noastră antiaeriană de-acolo, care i-a primit cu focuri. Imediat au aruncat armele şi s-au predat. Rancke şi maiorul au crezut că e mai bine să se predea lor. Au cerut să fie duşi la comandantul bateriei. A încercat maiorul Coconu în fel şi chip să-l ducă, îmi spunea soldatul care le ducea mâncare, se tot aolea şi se văicărea că nu este vinovat, că i-a fost frică să nu-l omoare soldaţii, şi tot îl bătea la cap să-l oprească în baterie până s-or linişti lucrurile, să-l înainteze numai pe hitlerist. Da artileriştii din „târâtură” şi „trădător” nu-l scoteau şi-l înjurau de mama focului. În prima noapte nimeni nu m-a întrebat nimic. Nu m-a întrebat nici a doua zi. Eu aşteptam. Aş fi trimis un agent să vă raporteze, dar nu ştiam unde să vă caute. Eram hotărât să nu-i las nici mort. Abia a doua seară m-a chemat domnul căpitan.

— Ce e cu domnul maior, caporale?

I-am spus toate matrapazlâcurile pe care le-a făcut.

— Domnule maior, i-a zis domnul căpitan, este o chestie foarte delicată. Nu vă pot ajuta, că... mă înţelegeţi! Apoi, către mine:

— Ai, caporale, forţe să-i escortezi pe toţi patru?

— Am, domnule căpitan.

— Îi iei şi pe cei doi de la bucătărie! Fii atent, dumneata răspunzi. Îi predai la comandament!

— De trei zile, domnule sublocotenent, umblu cu ei din unitate în unitate, până am ajuns aici...

Am tăcut amândoi. N-aveam curajul să-i pun alte întrebări. Bănuiam totuşi că răşluirea prin care a trecut în acele zile îl mai eliberase de obidă.

— Aş vrea să uit, domnule sublocotenent. Aş vrea s-o scot din inimă. Acum toată lumea se bucură, dar sufletul meu e ca un mormânt. Era sfioasă şi cuminte ca un pui de porumbel. Şi cât mi-era de dragă! Mi-a jurat că nu se mai mărită cu altcineva, chiar dacă ar şti că rămâne fată bătrână.

Mă răsucii pe canapea. Eram dator să-i vorbesc caporalului. Îl auzii din nou:

— În fiecare seară îmi găseam sub pernă un fir de busuioc. Îmi spunea mereu că busuiocul este floarea îndrăgostiţilor şi că poartă noroc. Cum s-o pot uita, domnule sublocotenent?

— Nu te mai zbuciuma, băiete! Ai un pic de bărbăţie, ce naiba! Mâine tot n-ai ce face în oraş. Te învoiesc să pleci la Moara. Suntem oameni şi să judecăm ca oamenii. Părerea mea este să te pregăteşti de nuntă. Sunt dispus să te fac un fin.

— O, domnule sublocotenent! Parcă mi se mai limpezeşte mintea. Să ştiţi că mă duc neapărat.

VI

A doua zi, Filip a plecat. Ne-am înţeles ca până în cursul nopţii următoare să se întoarcă.

Spre surprinderea mea, nu s-a întors. Nu s-a întors nici a treia zi şi nici în zilele următoare.

Detaşamentul meu plecase încă din primele zile ale lunii septembrie către Ardeal, fiind încadrat într-un regiment operativ. Faptul acesta îmi dădea de gândit: n-aş fi vrut să fiu rău judecat de pluton, să se creadă cumva că mi-am pus pielea la adăpost. Cu toate insistenţele mele, abia după o săptămână Comisia de control aliat a oraşului a luat în primire, printr-un delegat, lagărul de prizonieri, cu pază sovietică.

Mi-am găsit plutonul sub comanda sergentului Vagaon, în

apropierea Clujului. Intrase de două zile în zona de front. Au făcut ochii mari când m-au văzut. Parcă tot nu le venea să creadă.

Soldaţii aveau un moral bun, cu toate că grijile războiului rămâneau mereu stăpâne pe sufletele lor. Noaptea treceam din om în om, pe linia de luptă, sfătuindu-i cum să folosească terenul în atac şi cum să se păzească de focul inamic în apărare, ca să nu avem pierderi.

Dar nuntă fără lăutari şi război fără morţi şi răniţi nu se poate. Într-o luptă, pe dealurile Sălajului, l-am lăsat pe Doljan, cel mai blajin dintre gradaţii şi tovarăşii mei de luptă. Peste câteva zile au pierit soldaţii Rizea şi Ciuntu, apoi a căzut, fără speranţa de a-şi salva viaţa, sergentul Jalbă.

Doamne, cum piereau oamenii! Se ştergeau ca norii destrămaţi pe cer de un uragan. Jalbă a căzut în fruntea grupei sale după ce a dat peste cap o poziţie fortificată hortistă, de trei ori mai numeroasă decât efectivul grupei sale. Cum mă roade şi acum, în momentul când pana alunecă pe hârtie, amintirea acestor eroi, de care mă legaseră amărăciunile şi bucuriile ostăşeşti!

Nici nu băgasem de seamă că vremea se răcorise. Venea iarna, dar războiul nu se sfârşise. Hitleriştii încă se încăpăţânau să nu capituleze, deşi era clar ca lumina zilei că orice prelungire a războiului nu le mai ajută la nimic.

Într-o zi calmă, când se părea că rezistenţele duşmane s-au mai împuţinat, a intrat în adăpostul meu Vagaon. Ne aflam în Ungaria, pe un râu care se chema Eger. Ostaşii primiseră scrisori de-acasă. Astea mi le povestea Vagaon, trăgând din ţigară, stând pe vine şi cu degetul arătător al mâinii drepte scobind o cochilie putredă de melc rămasă din preistorie în peretele grotei.

— Cristea Marin, ăla de face pe frizerul, a primit o scrisoare de la Moara. Scrie multe... Zice că, după ce-am plecat noi, a fost o bătălie cu hitleriştii de mama focului...

— Am auzit de la Filip de copiii morţi, de turla bisericii...

— Lăsaţi astea! După ce ostaşii i-au pus pe goană pe ofiţer şi pe maior, spre Mălăieşti, o parte din ai lor a rămas acolo. Era un băiat al lui Costea pădurarul, ăla le-a făcut de petrecanie cu încă şapte-opt băieţi din sat. Zice că i-a băgat pe nemţi în sat cu o

maşină blindată, din alea care remorcau tunurile, în care ăsta aruncase o sticlă cu gaz. Şi gazul cum s-o fi scurs la motor, că maşina a luat foc tocmai când vrea să treacă spre Duda. Morenii, când au văzut că sunt nemţi, pe ei! I-au înconjurat şi, niciuna, nici două, să le facă ce le-o face. I-au scăpat jandarmii, care i-au închis la post şi numai noaptea au putut să-i scoată din capcană.

Dar bietul băiat fusese rănit la umăr. Nu s-a găsit nimeni să-i oprească sângele imediat. A murit în drum spre spital. Ei, mai spune şi de fata aia, de zicea s-o ia Filip. A fost găsită la câteva zile după plecarea noastră în albia Teleajenului, oprită într-o răgălie de salcie, tocmai lângă Belciugu. Plouase zdravăn la munte, se umflaseră apele.

— Şi Filip? De el nicio veste?

— Cum, nu ştiţi? Dezertor! I s-a făcut actele din toamnă.

N-am zăbovit mult nici pe Eger. Frontul mergea ca un tăvălug. Dintre toţi gradaţii, rămăsesem numai cu Vagaon. Soldaţi mai aveam douăzeci şi şase. Avusesem pierderi în fiecare luptă. Devenise tăcut. Greu scoteai o vorbă de la el.

Pe o noapte neguroasă, cu un spic de viscol, mărşăluiam către Cehoslovacia. Sergentul Vagaon păşea obosit alături de mine. L-am auzit vorbind, parcă s-ar fi adresat cuiva care nu era prezent.

— I s-a anulat dosarul lui Filip. Mi-a spus Badea, de la mobilizare. I s-a cerut o copie după situaţia militară de către un batalion de vânători de munte, cu care a luptat. A căzut, în noiembrie, la forţarea Tisei. E propus pentru decorare...

Apoi a tăcut.

În faţă, zările erau sfâşiate de benzile jucăuşe ale trasoarelor artileriei de calibru greu, încrucişate cu luminile reflectoarelor, urmate de tropotul infernal al exploziilor. Trebuia să cantonăm în primul sat, pentru refacere.

— Şi nu se mai opreşte şi blestemata asta de vreme! mormăi din nou Vagaon, ştergându-mi grijuliu, cu mănuşa aspră, zăpada groasă ce se adunase pe foaia de cort.

ÎNSEMNĂRILE CĂPITANULUI COMŞA

Le-am găsit întâmplător la muzeul de istorie al oraşului. Stăteau acolo într-un dosar, pe coperta căruia o mână grijulie caligrafiase: „Luptele pentru apărarea oraşului P., 1944”.

Scrisul era probabil al profesorului Cosmineanu, omul acela modest, cunoscut de toată lumea, care strânge toate documentele de prin arhive şi cioburile găsite în pământ, să dovedească cine suntem şi ce suntem.

— Le am încă de atunci! Le ţin aici pentru urmaşi. Trebuie să se ştie ce s-a întâmplat în aceste câteva zile.

Înainte de a citi manuscrisul din dosar, l-am răsfoit nerăbdător de la un capăt la altul. Profesorul îmi spusese că aparţine căpitanului Comşa, fost comandant de batalion în detaşamentul de apărare a oraşului împotriva hitleriştilor. Mi-a atras luarea-aminte un pasaj subliniat cu creion roşu de la pagina 85:

„Amintim mai jos numele câtorva ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi care s-au evidenţiat în timpul luptelor, în mod deosebit: locotenentul activ Moise Marin; sublocotenenţii de rezervă Minea Anton şi Topa Simion, morţi eroic pe frontul din vest; sublocotenenţii de rezervă Popescu Tudor, Terzea Iancu, Macavei Zeno; sergenţii Roiu Mircea, Breazu Ion, Ionel M. Ion, Vagaon Alexandru, Jalbă Dumitru; caporalul Chiriac Constantin; soldaţii Alteocaian Ramiro, Leonte Ion, Popa Gheorghe, Stănescu Andrei...”

Şi lista continua cu încă alte nume de ostaşi.

Îi cunoscusem pe toţi. Trecuse atâta vreme! Mi l-am amintit cu deosebire pe Topa Simion, un învăţător tânăr dintr-un sat dobrogean, originar din Topliţa Mureşului, care, cu toate că rana nu i se vindecase – fusese rănit la bariera Târgovişte, în piciorul drept – a plecat cu coapsa înfăşurată în bandaje.

— Nu rămân, dragilor! Nu pot să rămân, şi voi înţelegeţi de ce!

Sigur că înţelegeam. Şi plecase cu Moise.

Hei, Moise Marin, viteazul! Înconjurat de trei părţi de hitlerişti, instalat într-un cavou din cimitirul Viişoara, a ţinut piept, singur, cu două tunuri anticar şi cu cei cinci servanţi ai săi, până a venit detaşamentul muncitoresc comandat de Gheorghe Brumă, strungarul de la uzinele Concordia.

Mâna deschide întâmplător la pagina 27.

„Inamicul îşi dovedise hotărârea de a sparge dispozitivul apărării şi a cuceri oraşul. Comandamentul batalionului II nu mai avea la dispoziţie decât plutonul sublocotenentului de rezervă Terzea Iancu, care primise misiunea de a face paza postului de comandă al detaşamentului de apărare a oraşului, stabilit la Prefectura judeţului...”

Eram în 28 august. De patru zile încheiate şi tot de atâtea nopţi luptam din greu. Cu toate că detaşamentul nostru compus din infanteriştii a două unităţi locale, un pluton de cavalerişti, o companie de garnizoană şi una de pompieri, nu avea un efectiv mai mare de o mie de oameni, rezistase totuşi încercărilor furioase şi repetate ale inamicului de a intra în oraş. Nimeni nu se clintise de pe locul unde îl fixase planul de apărare conceput de comandament.

Situaţia devenea însă cu fiecare minut mai grea. Armatele sovietice, ajunse în regiunea Focşani, goneau din urmă grupuri izolate inamice care aglomeraseră şoseaua între oraşele Buzău-Ploieşti, iar amploarea insurecţiei române, dezlănţuită la periferia nord-estică a capitalei, împingea către ştiutele căi de acces ale Văii Prahovei şi Teleajenului alte asemenea formaţii.

De la orele nouă, toată partea de nord a oraşului era sfârtecată de bătaia artileriei din cele optsprezece baterii antiaeriene inamice, amplasate pe un dispozitiv geometric adânc de zece kilometri şi desfăşurat pe un front şi mai larg. Era acea apărare antiaeriană declarată cu emfază de comandamentul hitlerist drept inexpugnabilă, înainte de primul bombardament al aviaţiei nord-americane.

Se aştepta din moment în moment atacul formaţiilor inamice dirijat din pădurea Păuleşti, unde se afla comandamentul zonal al hitleriştilor, spre a asigura scurgerea coloanelor, oprite pe diverse trasee, chiar prin centrul oraşului. Frontul nostru avea, în acea zi, o formă curioasă, datorită luptelor din ajun şi nevoilor de apărare a unui unghi larg deschis, cu vârful în cimitirul Viişoara şi cu laturile prelungite dincolo de linia de centură a oraşului. Flancul stâng, cu plutonul tânărului sublocotenent Terzea Eugen, se amplasase dincolo de rafinăria Xenia, unde se afla bateria numărul 87, comandată de sublocotenentul Zaharia Oană, iar flancul drept, cu plutonul sublocotenentului de rezervă

Popescu Tudor, se sprijinea pe bateria 84 a căpitanului Modreanu la dreapta şoselei Găgeni.

Cele două baterii române, găsindu-se în inferioritate numerică, nu puteau reduce la tăcere dispozitivul inamic.

Ascultam, din adăpostul Prefecturii, marele prăpăd revărsat din atâtea guri de tun pe bietele cartiere mărginaşe ale oraşului, şi aşa destul de păgubite de bombardamentele din ultima vreme. Ploua cu fier topit.

Colonelul Spiridon se plimba nervos în lungul şi latul adăpostului, frângându-şi mâinile.

— Ce ne facem? De unde oameni? Să luăm garda muncitorească de la Astra, nu putem. Au avut şi ei ieri o zi grea. Pregătirea de artilerie a inamicului nu e făcută fără rost!

Maiorul Grumăzeanu, de la pompieri, îl privea fără să zică un cuvânt. Şi ce-ar fi putut să zică? Îşi dădea destul de bine seama că deznodământul trebuie să se producă din clipă în clipă.

Eu primeam rapoartele telefonice.

— Între Româneşti şi Pucheni staţionează o coloană motorizată în forţă de două mii de oameni.

— Între satul Albeşti şi Valea Călugărească s-a oprit în cursul nopţii o coloană de maşini, motociclişti şi trupe pedestre, al cărei efectiv poate fi evaluat la trei mii de oameni.

— Plutonul sublocotenentului Popescu Tudor a atacat de flanc şi a cucerit bateria 802 antiaeriană inamică. Hitleriştii s-au retras către pădure, lăsând în urmă trei răniţi luaţi prizonieri...

— Bravo! se înveseli colonelul Spiridon. Bine că mai auzim şi veşti bune! Dă-mi-l pe Comşa. Alo! Căpitane, întăreşte plutonul lui Popescu cu o grupă şi păstraţi poziţia cu orice preţ!

Această baterie ne dăduse mult de lucru. Era plasată chiar pe bisectoarea unghiului, între flancurile noastre şi nu fusese chip s-o distrugem. Cinci atacuri se dăduseră, şi abia acum, în sfârşit, tunurile erau neutralizate, iar fortificaţiile din jurul lor intraseră în stăpânirea noastră.

Bucuria n-a ţinut mult. Gara de Sud – chiar şeful gării – mă informa telefonic că un tren blindat a ajuns în gara Albeşti, cu intenţia de a-şi continua drumul către oraş.

— Asta ne mai trebuie! se nelinişti din nou colonelul. Cum ne mai cârpim şi-aici? Este vorba deci tot de o acţiune coordonată. Hitleriştii vor să ne cadă în spate şi să ne paralizeze întregul

dispozitiv de apărare. Deja sunt informat că aparatele noastre de ascultare au interceptat unele convorbiri între unităţile duşmane.

Ne găseam la mare ananghie. Colonelul avea dreptate. Singura rezervă de care mai dispunea – aşa cum arată căpitanul Comşa, la pagina 27 a documentului său, găsit la muzeu – era plutonul meu, şi nici acesta întreg. Şi apoi – să-şi închipuie oricine – ce să facă un pluton de infanterie împotriva unui tren blindat?

— Am plecat, domnule colonel! Trebuie să oprim trenul înainte de a fi prea târziu!

M-a privit cu oarecare surprindere, dar a ridicat din umeri.

— Atunci, repede la maşină!

Îmbarcarea n-a durat un minut.

— Viteză maximă! am ordonat şoferului.

Ajungând la podul de piatră ce trece peste calea ferată în dreptul uzinelor Concordia, unde trebuia să postez oamenii, am găsit acolo o grupă de muncitori înarmaţi, în frunte cu un strungar, fost sergent rezervist. Îl chema Gheorghe Brumă. El mi-a explicat că aveau armament german provenind din dezarmarea unei formaţii de pază, chiar şi un tun anticar.

— Este unul din tunurile pe care le foloseam la proba proiectilelor fabricate...

În zare se vălătucea fumul locomotivei. Prevăzători, muncitorii trimiseseră acarii de la Calea ferată să demonteze şinele de dincolo de bariera Unirea. A trebuit să recunosc că măsura era strict necesară şi dovedea suficient spirit de prevedere.

Am raportat comandamentului situaţia. Acum căştile telefonului le purta la urechi maiorul Grumăzeanu, deşi aveam un telefonist de meserie.

Priveam trenul cum se apropie. Hitleriştii erau precauţi. Nu se grăbeau. Parcă ar fi pipăit cu degetele fiecare palmă de pământ.

Trenul s-a oprit. Prin lentilele binoclului se putea observa cu precizie că nu era o garnitură blindată, ci un tren militar format din vagoane-platforme şi de marfă. Era supraîncărcat cu diverse tipuri de armament – uşor, mijlociu şi greu –, cu tanchete, în jurul cărora se îmbulzeau cunoscutele lor uniforme verzi. Am fi preferat să fie un tren blindat.

Au coborât din vagoane intrigaţi de oprirea trenului,

apropiindu-se de locul unde calea ferată era întreruptă. I-am văzut cum tot întorceau capul arătând cu mâinile în direcţia gării. Un avion Messerschmidt, care se îndrepta dinspre nord către tren, a fost doborât într-un lan de porumb.

Hitleriştii trec la acţiune. O patrulă de cercetare, formată din două grupe, a pornit către noi. Nu venea pe calea ferată, ci a intrat în curtea rafinăriei Unirea. Era vizibil că intenţionau să afle dacă gara este apărată şi, eventual, să ştie de ce apărare dispunem.

— Vagaon, tu înţelegi despre ce este vorba? i-am şoptit sergentului, aflat la câţiva metri de mine.

— După ce umblă ei, domnule sublocotenent, nu se mănâncă. Să mi-i daţi pe Voinea, Trandafir şi Dobre de la Jalbă şi pe caporalul Meşină.

— Ia-i imediat, să nu te ştie nici apele.

L-am urmărit cum îşi ascunde oamenii în dărâmăturile zidurilor din jurul rezervoarelor. Pentru protecţia acestor rezervoare, împotriva schijelor de bombe, se construiseră, în jurul lor, ziduri groase de beton armat. La Unirea, datorită vecinătăţii cu gara, căzuseră multe bombe şi unele dintre ziduri erau la pământ.

Cele două grupe inamice înaintau. Noi – cei de la pod – aşteptam cu respiraţia încetinită. În fiecare conştiinţă ardea cu o deosebită putere unul şi acelaşi gând: „Va reuşi sergentul Vagaon să-şi îndeplinească misiunea? Şi dacă nu va reuşi, ce se va întâmpla?” Nimeni nu scotea un cuvânt.

Când formaţia inamică a ajuns în dreptul grupei lui Vagaon, risipită în dărâmături, au răbufnit grenadele. Apoi au ţâşnit ostaşii cu armele întinse, somându-i să se predea. Hitleriştii, văzându-se încercuiţi şi luaţi prin surprindere, au aruncat armele şi s-au predat.

Atacul a fost fulgerător. Grupele trimise în cercetare n-au avut timp nici măcar să scoată cuiul de la grenade.

După câte am aflat mai târziu, unul singur din oamenii lor a vrut să ridice pistolul, dar la un pas în spatele lui răsărise Voinea, uriaşul plutonului, care, cu un pumn în ceafă, l-a dat grămadă.

Aşa s-a produs în amănunt ambuscada de care vorbeşte căpitanul Comşa la pagina 19 a *Însemnărilor* sale, acţiune pusă

pe socoteala comandantului de pluton. Ba a fost, de fapt, bravura celor doisprezece soldaţi, iar planul şi execuţia lui au aparţinut în întregime sergentului Vagaon. Ne-a adus şaptesprezece prizonieri şi, bineînţeles, armamentul şi muniţia atât de necesare subunităţilor noastre în aceste zile.

Deodată trenul a manevrat înapoi. Eram cu ochii pe el. A fost îndrumat pe linia de centură, care ducea tocmai către Gara de Nord, aflată în imediata apropiere a locului unde începuse atacul. Se auzea distinct un violent schimb de focuri al armelor de infanterie şi al aruncătoarelor de mine.

M-am îmbarcat şi am plecat la postul de comandă, lăsând toată sarcina pazei podului, precum şi a arterei de către Bucureşti, grupei muncitorilor. Luasem toţi ostaşii cu mine, în afară de cei trimişi cu prizonierii. Abia apucasem să raportez colonelului întâmplările, când pe uşa adăpostului intră, sprijinindu-se de pereţi, soldatul Leonte Ion. Atât a exclamat:

— Domnul căpitan Comşa... ajutor... nemţii în oraş!

Apoi, sfârşit de puteri, s-a rostogolit pe treptele scării de beton. O mare pată de sânge îi înroşise spatele în dreptul omoplatului stâng.

I-am lăsat pe pompieri şi pe medicul lor să se ocupe de rănit.

Situaţia era alarmantă şi cerea o rezolvare imediată. Eram sigur că hitleriştii din tren intuiseră situaţia sau primiseră ştiri asupra luptelor de la nord şi se grăbeau să-şi mărească efectivul şi deci capacitatea lor de foc, şi aşa net superioară.

— Domnule colonel, eu plec cu plutonul. Vă rog să aprobaţi ca sergentul Vagaon să plece cu al doilea camion şi să îmbarce optsprezece muncitori de la Concordia. Ştie el ce are de făcut.

Lucrurile se petrecuseră aidoma cum le gândisem. Trenul a staţionat în dreptul cimitirului, iar efectivul lui s-a împărţit în două: o parte s-a intercalat în rândul celor care atacaseră oraşul, cealaltă a făcut faţă către pădurea Păuleşti, cu intenţia vădită de a lichida poziţia plutonului românesc care ocupase bateria germană. De asemenea aveau în vedere şi cele două baterii româneşti de pe flancurile dispozitivului de apărare, mult prea incomode pentru atacatori, întrucât de formau acum trei puncte de rezistenţă puternice, interpuse tocmai între grosul forţelor inamice şi eşalonul pătruns în oraş.

Ce se petrecea în cimitir? Flancurile duşmane pătrunseseră în

oraş, dar grosul trupelor era oprit de locotenentul Moise, cu două tunuri anticar şi cinci servanţi, amplasaţi într-o groapă de cavou, al cărei planşeu fusese dislocat probabil de un proiectil greu de artilerie sau de o bombă de avion. Sergentul Jalbă a aşezat puşca-mitralieră pe o cruce şi, în genunchi, protejat de stratul gros de marmură, a început să secere flancul drept al atacatorilor.

În curând a sosit şi Vagaon, însoţit de Brumă cu oamenii săi. Şi de astă dată bătrânul sergent a dovedit o uimitoare înţelegere a ideii strategice. S-a strecurat prin curţile unor locuinţe din strada Găgeni, apoi printr-o vâlcea caracteristică terenului în această zonă a oraşului şi, ca şi la ambuscadă, s-a infiltrat în spatele inamicului instalat în măşti individuale. Au răsunat dintr-o dată zgomotele a peste patruzeci de grenade mânuite deopotrivă de ostaşi şi de oamenii lui Brumă.

Hitleriştii, îngroziţi şi probabil socotindu-se în faţa unor temerare detaşamente de partizani, au căutat să-şi scape pielea refugiindu-se către dreapta, în cimitir, adică tocmai unde erau grupa lui Jalbă şi poziţia lui Moise. S-a produs o învălmăşeală uluitoare. Moise, cu pistolul în mână, ieşise din cavou şi îi urmărea pe hitleriştii ascunşi după cruci cu un curaj bezmetic.

Multe zile după terminarea insurecţiei, soldaţii şi ofiţerii făceau glume pe socoteala înflăcărării lui din timpul acestui atac, care putea să-l coste viaţa.

Profitând de faptul că trenul încă staţiona în dreptul cimitirului, hitleriştii s-au retras cum au putut, folosindu-l drept adăpost. Pe ferestre sau adăpostiţi după blindatele de pe platforme, au deschis un foc viu asupra noastră, încercând să sprijine retragerea plutoanelor lor care trecuseră calea ferată şi se îndreptau către pădure. Totodată căutau să ne ţină sub tirul automatelor până reuşeau să pună garnitura în mişcare. Era singura lor scăpare.

Lupta continua acum dincolo, în preajma bateriilor. Un proiectil a lovit ultimul vagon al trenului, care a sărit în aer. Era un vagon cu muniţie de artilerie.

După încetarea focului, a început operaţia de strângere şi triere a răniţilor din ambele tabere, expediindu-i cu o maşină la comandament. Opt morţi au fost îngropaţi în aceeaşi zi, într-un colţ al cimitirului.

În atmosferă încă stăruia mirosul de praf de puşcă, de moloz şi de cârpă arsă.

Din vagonul incendiat, săriseră, la mari distanţe, pe lângă alte scule gospodăreşti, cu totul străine de preferinţele zeului Marte, o sumedenie de stilouri ambalate în mici cutii albastre, sau de-a dreptul risipite prin iarbă. Ba erau şi cutii de creioane. Suficiente ca fiecare luptător să primească câte unul. Le-a distribuit, zâmbind, căpitanul Comşa:

— Cel puţin să nu ziceţi că n-aţi căpătat şi voi un cadou de la nişte foşti prieteni, care, dacă ar fi putut, n-ar fi pregetat să vă pună tocul cizmei pe ceafă!

Se părea că ne trezim dintr-un vis. Scăpasem de un atac greu. Cel mai greu din zilele insurecţiei. Dar rămăsesem stăpâni pe oraş. Hitleriştii fuseseră respinşi, cu mari pierderi.

Şi parcă totul se petrecuse atât de simplu, atât de neaşteptat – obiectele, casele din jurul nostru, natura era aceeaşi –, că abia după surpriza cu stilourile ne-a venit pe buze întrebarea unde erau ceilalţi nemţi care făcuseră front către nord, căutând să neutralizeze cele două baterii române, a sublocotenentului Zaharia şi a căpitanului Modreanu? Care era soarta plutonului lui Popescu Tudor? Mai rămăsese oare în amplasamentul bateriei cucerite în cursul dimineţii?

Raportând, la telefon, comandamentului respingerea atacului, ne-am interesat dacă acolo se primise cumva vreo informaţie. Nimeni nu ştia despre acest pluton. Câmpia părea obosită, cuprinsă de o tăcere vrăjită. Numai din când în când, departe, la celelalte bariere, se mai auzea câte un foc de puşcă sau o scurtă rafală de armă automată.

A doua întrebare veni de la sine: câtă vreme trecuse de când începusem îngrozitorul lucru în ziua aceea de 28 august?

— Mi-e o foame turbată, domnule sublocotenent! mă aduse la realitate tot Vagaon. După luptă, pofta de mâncare e aşa de grozavă, de parcă aş fi cărat patru zile numai pietre la moară în spate!

I-am dat dreptate. Soarele cobora către asfinţit.

Am dat dispoziţii să se aducă mâncarea. Bucătarii aşteptau de mult cu marmitele în clopotniţa cimitirului.

Pe durata marilor încercări, timpul dispare ca dimensiune. Nu-

l mai ia nimeni în seamă. Asta mi s-a întâmplat ori de câte ori se termina vreo luptă. Dacă la sergentul Vagaon – şi am constatat şi la alţi ostaşi – stările de chinuitoare încordare, – cauzate poate de groaza morţii, poate de consumul de prea mare energie fizică – se cer compensate printr-o sălbatică poftă de mâncare, eu, după asemenea eforturi, cădeam într-o stare de decepţie somnolentă, un fel de apatie bolnăvicioasă, pe care nu hrana o vindeca, ci izolarea completă, liniştea şi odihna, somnul în primul rând.

Înainte de a se înnopta, căpitanul Comşa fu de părere că trebuie să luăm legătura cu bateriile şi plutonul lui Tudor. Eram îngrijaţi! Intrase între două focuri, şi faptul acesta nu vădea nimic bun.

Tot Vagaon s-a oferit să cerceteze terenul. Şi-a luat cu el cinci ostaşi.

Peste o oră se întorcea cu răspunsul: patru soldaţi erau morţi în amplasamentul bateriei. Îl recunoscuse numai pe soldatul Alteocaian Ramiro, după bocanci şi trupul scund. Pe ceilalţi nu-i putuse identifica din cauza întunericului. La niciunul nu găsise vreun fel de act. În schimb, efectivele antiaerienelor nu avuseseră pierderi, decât uşor răniţi. Una singură, cea cu numărul 87, avea un grav rănit.

În faţa lor, la diferite distanţe, erau presărate leşurile hitleriştilor.

— Domnul căpitan Modreanu mi-a spus că au fost încercuiţi şi că domnul sublocotenent Popescu a fost luat prizonier cu pluton cu tot. Pe el îi duceau doi nemţi pe o pătură, încheie Vagaon.

Nu mai avusesem timp să mă gândesc la Tudor în timpul atacului. Dacă bateriile putuseră coopera direct cu plutoanele cu care erau în contact, el rămăsese izolat. A fost o pradă sigură pentru inamic. Iar dacă îl duseseră pe pătură, însemna că era rănit. Mai uşor, mai greu? Cine putea să ştie?!

— Băieţi, ne strânse Comşa către miezul nopţii. Mâine dimineaţă atacăm barăcile. Vrem să ştim ce este cu oamenii noştri dispăruţi, cu Popescu. Nu-i putem lăsa la inamic.

Am adormit cu Vagaon lângă o cruce.

— Domnule sublocotenent, mâine, după atac, am să iau îngeraşul ăsta din vârful monumentului, să-l duc acasă la copii. Să aibă şi ei o amintire, că noi avem destule!

Începu să sforăie în curând, ca după o zi de coasă, sau, cum zisese el, „după patru zile de cărat pietre la moară”.

Nu se luminase de ziuă când m-a trezit Eugen.

— Nene, dormi ca un butuc de măcelărie!

— Ce-i tu tine?

Şi privii crucile din jur, dezmeticindu-mă.

— Ce să fie? Am adus ostaşii lui Tudorică.

M-am ridicat. Lângă paraclisul cimitirului fuseseră depuşi cei patru morţi. Numai trei erau de-ai noştri. Al patrulea era un neamţ tânăr. Se părea că nu pusese briciul pe faţă.

— Uite, nene, ăsta e războiul! Oameni nevinovaţi, care mor tocmai când trebuie să trăiască! Alteocaian, ieri de dimineaţă, a venit la mine: „Sunt fericit, domnule sublocotenent. Mi-a născut soţia un băiat. Am să-i pun numele Pax!”

L-am privit lung. Parcă îi venea să plângă.

Micul Eugen! Era fratele meu cel mic. Ca să scape de război, după bacalaureat, intrase în Şcoala militară. Acum, proaspăt sublocotenent, ca ofiţer activ, era comandantul de companie din care făcea parte Tudor, sublocotenent de rezervă bătrân. (Peste câteva luni, Eugen s-a întors din Pusta ungară cu ambele picioare ciuruite de gloanţe.)

Continua să privească cele patru cadavre.

Îi cunoşteam firea. Căutai într-adins să schimb vorba:

— Ce facem cu Tudor?

— Nu ştii ordinul? O să încercăm să-l găsim.

— Să mergem la căpitan.

Atunci îl văzurăm pe Comşa. Venea dinspre Xenia.

— Băieţi, Popescu este grav rănit într-o baracă din pădure, împreună cu doi ostaşi. Hitleriştii sunt în plină evacuare. Oamenii valizi ai plutonului lui au reuşit să fugă. De la ei deţin informaţiile.

Din ordinul comandamentului atacăm imediat.

Am pornit atacul cu sprijinul celor două baterii antiaeriene, al căror foc s-a concentrat pe liziera pădurii.

Ceea ce ne surprindea era faptul că de unde ne aşteptam să se repete canonada din ajun, acum ne bătea un singur tun de pe undeva de pe la poalele dealurilor Cocoşeşti. Amuţiseră bateriile de la Crângul-lui-Bot, Boldeşti, Scăieni, Strejnic, de pe câmpul

Găgenilor.

Deci era adevărat ceea ce ne spusese Comşa. Ne veniseră, de altfel, la ureche unele zvonuri despre ţăranii de la Târgşor şi despre un grup de la Flotila de aviaţie, care cuceriseră aerodromurile hitleriste.

Când am ajuns aproape de pădure, şi-a luat zborul un avion Gigant, cel mai mare tip de avion de pe vremea aceea, fabricat în Germania, care putea transporta o companie cu efectiv de război şi cu armamentul respectiv.

— Toată noaptea a circulat bâzdâgania asta, m-a informat Vagaon.

S-a îndreptat către oraş. Artileria l-a luat în primire. Deodată a izbucnit o flacără la unul din motoare. Avionul n-a căzut. A traversat oraşul la mică înălţime, de la nord la sud, continuând să ardă, prăbuşindu-se lângă staţia Dâmbu. Opt ani de zile i-a zăcut scheletul metalic în câmp.

Am intrat în pădure. Ultimele camioane îşi luau tălpăşiţa către Mărgineanca, în speranţa că acolo n-o să găsească vreo piedică. Câteva împuşcături rare de bună întâlnire, până au dispărut după o cotitură a drumului, au fost singura faptă de arme din ziua aceea.

În goana ultimului camion, grăbit să se descotorosească de noi, la o zdruncinătură a căzut din el un geamantan, care a rămas deschis în mijlocul drumului. Să tot fi fost acolo un sfert de metru alb de monede de hârtie din cele de cinci mii de lei abia puse în circulaţie. Ştiam de mult că hitleriştii puseseră mâna pe banii româneşti şi emiteau hârtii moarte, fără acoperire.

L-am găsit pe Tudor cu ceilalţi răniţi într-o baracă. De pe patul de suferinţă ne-a primit bucuros. L-am îmbrăţişat pe rând.

Nu ne-am spus niciun cuvânt şi nici nu ştiu dacă râdeam sau plângeam.

Vremea trecea peste noi nemiloasă şi grea, cum trece apa unui fluviu peste pietrele cataractelor, le spală, le ferăstruieşte, dar pragul lor rămâne la locul ştiut, înregistrând numai vânzolirea valurilor în curgerea lor necontenită.

Şi era în ziua de 29 august a anului 1944.

FRĂŢIA DE ARME

Cota se găsea pentru a treia oară în mâinile noastre. Cu greu o smulsesem, în ajun, din ghearele hitleriştilor, care, cu mari pierderi, se retrăseseră într-o pădure din preajma Mureşului. Dar nici noi nu stăteam mai bine. Mai rămăseserăm doar douăzeci şi cinci de oameni. „Plutonaşul” – cum îi spunea sublocotenentul Terzea, comandantul nostru – ieşise cu faţa curată timp de zece zile, de când înaintam. Acum, însă, îndrăcita de cotă ne venise de hac.

— Mitraliera, pune înălţătorul la trei sute! se auzi deodată comanda sublocotenentului.

„Plutonaşul” se resfirase ca un cocor cu aripile întinse. Grupa întâi era la dreapta, a treia la stânga, iar capul cocorului îl forma grupa a doua – chiar pe vârful cotei – comandată de sergentul Doljan. Imediat în spate, sublocotenentul cu telefonistul şi agentul. De ce comandase sublocotenentul schimbarea înălţătorului? Faptul acesta mă făcu să cercetez mai încordat terenul. Nu observasem până atunci că la distanţa reperată de mitralieră se ridica o linie continuă de pământ proaspăt săpat, mascat cu neîndemânare.

— Ioane, fii atent, avem inamic în faţă! îi şoptii tovarăşului meu care se afla la câţiva paşi, în stânga.

— Văzut! Da tot o să-i scărmănăm noi cojocul! îmi veni răspunsul din groapa vecină.

Nu mai era nicio îndoială că hitleriştii, pe care îi văzusem bine cum se retrăseseră în pădure, primiseră forţe proaspete, care fuseseră amplasate în timpul nopţii, pregătite de atac, chiar sub nasul nostru.

Nimerisem într-un sector greu. Cel puţin de ne-ar mai fi slăbit până a doua zi. Vegherea din timpul nopţii şi mai ales bătaia blândă a soarelui de dimineaţă ne îmbiau la un pui de somn care ne-ar fi priit de minune. Dar inamicul parcă ne-ar fi ghicit gândurile, că se şi auziră pocnetele înfundate ale aruncătoarelor de mine şi după câteva clipe o ploaie de proiectile se abătu năprasnic asupra cotei.

— Atenţie la şanţul din faţă! răsună printre bufnituri vocea sublocotenentului.

Totul era limpede: inamicul nu se putea obişnui cu gândul că

pierduse cota, de unde noi supravegheam acum toată mişcarea lor de trupe din sectorul unei divizii, şi-şi aduseseră forţe pe o bază apropiată spre a ne ataca din nou, într-un timp care să-l scutească de pierderi, întârziind astfel cât mai mult forţarea Mureşului.

Bombardamentul continua cu mânie. Se părea că munţii se prăvălesc şi ne îngroapă în adăposturi. Dar entuziasmul şi hotărârea noastră de a înfrânge orice rezistenţă a hitleriştilor nu se puteau domoli cu bombardamente. Ne aflam pe pământul Ardealului! Şi apoi, de-astea mai văzuserăm noi destule! Nu eram nişte pui de vrabie!

Artileria noastră, la rându-i, informată de intenţia inamicului, îşi vărsa focul prin cele douăzeci de guri de tun asupra poziţiilor duşmane din pădure.

— Soldatul Voinea Marin, ia locul telefonistului!

Eu? Eram eu soldatul Voinea, sau altul?

— Soldatul Voinea! Ia locul telefonistului!

Mă dezmeticii. Era comanda lui Doljan. Înţelesei despre ce este vorba.

Sării din groapă şi mă furişai ca o şopârlă înapoi. În aceeaşi clipă mitraliera deschise un foc vijelios. Toate armele noastre intrară în funcţiune. Ridicai capul să văd ce se petrece înainte. Din şanţul rău ascuns din faţă ţâşniră atacatorii, care de data aceasta, nu mai erau grupaţi într-un singur val, ci în două, eşalonate în adâncime.

Prin ploaia de proiectile am ajuns la postul de comandă. Telefonistul şi sublocotenentul Terzea zăceau cu feţele la pământ. Vii, sau morţi? La drept vorbind, nici nu era timpul să mă ocup de aceasta. „Viaţa, sau cota!” mi-am zis.

Învârtii manivela telefonului, să raportez batalionului situaţia, dar legătura era întreruptă. Ce puteam face?

Doljan luase comanda plutonului.

— Tot plutonul rezistă fără gând de retragere!

Am înşfăcat aparatul şi m-am repezit către spatele poziţiei, spre a ieşi din zona bătută, cu intenţia de a restabili acolo legătura.

La un moment dat, tirul aruncătoarelor se mai domoli, dar îi luă locul meliţatul mitralierelor, urmat de ţiuitul gloanţelor care mă împresurau. Toată cota era parcă răscolită de o turmă de

mistreţi care şi-a făcut de joacă după o ploaie de primăvară. Firul era însă de negăsit. Suflul unui proiectil de calibru greu mă doborî la pământ. Se spărsese undeva la poalele cotei.

Cercetai terenul împrejur şi... minune: la un pas în faţa mea, într-un loc unde mirişţea era mai puţin bombardată, zării cablul. Cât ai clipi, legătura fu restabilită. Tocmai atunci auzii comanda aspră a lui Doljan:

— Trăgătorul mort! Caporalul Stoican la mitralieră!

Şi iarăşi răpăială, strigăte, icneli...

Ca un sclipăt de fulger îmi licări în minte faţa bronzată a fruntaşului Sima, trăgătorul de la mitralieră, dar nu era vreme de pierdut.

— Alo, Frasinul! Alo, Frasinul!...

— Sto, şto? Siceas, tavarisci!

— Alo, tovarăşi sovietici!

— Siceas, găvărit perevodcic. Alo! Cine sunteţi voi? răsună în receptor o voce.

— Aici Rândunica!

— Sunteţi cei de la cota unde s-a pornit contraatacul?

— La cota 574! Ne atacă hitleriştii cu forţe puternice!

— Rezistaţi! Trimitem îndată ajutor!

Un val de încredere şi o bucurie neaşteptată îmi inundă sufletul. Fără să mai ţin seamă de primejdie, o rupsei la fugă către locul unde se afla Doljan.

— Rezistaţi, băieţi! Rezistaţi! strigai din toate puterile.

După asta nu ştiu ce s-a mai întâmplat...

Cerul era atât de alb, de parcă o mână meşteră îl spoise cu var. Dar parcă nu era cerul, ci plafonul unei încăperi.

Mă trezisem dintr-un vis greu şi lung şi nu mă puteam dumiri dacă trăiam cu adevărat. Mi se păru că aud un foşnet în jur. Am întors capul. O tânără cu şorţ şi bonetă tot atât de albe! „Spital! îmi zisei, privind-o lung. Ce s-or fi făcut ceilalţi?” Nu-mi putui răspunde, căci mâna fetei îmbrăcată în alb mi se lipi de frunte. Cu acelaşi semn discret, însoţit de un zâmbet prietenos, îmi opri vorbele pe buze.

Simţeam mijlocul băgat în cătuşe de fier. Închisei ochii. Încercai să-mi amintesc ce se petrecuse după ce fugisem către sergentul Doljan, dar nu reuşii.

Către seară, medicul mi-a povestit cum din întâmplare

pusesem aparatul la firul comandamentului unei unităţi motorizate sovietice, cum ajutorul trimis sosise la noi când lupta ajunsese la baionetă, apoi cum împreună se năpustiseră asupra hitleriştilor, punându-i pe fugă până dincolo de apa Mureşului.

Drumul Clujului fusese deschis!

Acum era linişte, prea multă linişte. Exploziile, vălmăşagul, lătratul armelor automate care îmi răsunaseră în urechi zi şi noapte parcă nu fuseseră de când lumea.

Din patul lui de lângă fereastră, îl auzii pe Doljan:

— Măi juvete, bine că ai găsit firul unei unităţi aliate, că dacă îl găseai pe-al hitleriştilor, rămâneam şi noi fără cotă, dar şi ţie ţi-ar fi crescut grădiniţa pe piept şi te-ar fi cântat ciocârliile...

Şi Doljan râse închizând ochii, aşa cum se întâmplă unora iarna, când ies din casă şi văd înainte o întindere de zăpadă luminată de soare.

VAVILIA

Trenul aspira aburii câmpiilor în miez de noapte. Pasagerii moţăiau. Unul cu capul pe masa compartimentului, altul sprijinit pe umărul vecinului, horcăind îngrozitor, o femeie bătrână cu obrazul îngropat în târhatul boccelei ţinute pe genunchi. Culoarul era înţesat de călători.

Atmosfera mă nemulţumea. Îmi aducea aminte de război. Aşa se întâmplă de câte ori călătoresc cu trenuri aglomerate. Mă poartă amintirea spre anii plecărilor. Mă cuprinde o neliniște amarnică. Şi parcă este un făcut: uit mereu bucuriile întoarcerilor. De aceea acum sunt sub obsesia plecărilor.

Pleoapele refuză să se împreune. Noroc că în compartiment nu sunt singurul pasager treaz. În faţa mea este o fată. N-o incomodează lumina impură a becului împâclit. Ţine de trei ceasuri o carte în mâini. Trebuie să fie o carte de şcoală, după îmbrăcătura albastră. Fata se uită în carte. Citeşte, ridică privirea către bec ca într-o invocaţie, buzele i se mişcă fără să şoptească ceva, întocmai ca o pasăre care bea apă. De bună seamă, învaţă. Ce învaţă? Şi cum poate să înveţe în tren?

Treaba ei! Ce mă interesează pe mine? În orice caz este clar că memora pasaje din paginile cărţii. Am închis ochii intenţionat, să n-o deranjez. Mă sileam să adorm. N-a fost posibil să mă mint. Somnul se încăpăţâna să vină. A venit în schimb conductorul de tren, însoţit de un ceferist în supracontrol. Fetei, când să-şi scoată documentele de călătorie din servietă, i-a alunecat cartea de pe genunchi, rămânând deschisă pe duşumeaua vagonului, întocmai ca o pasăre care, lovită de un vânător dibaci în inimă, cade pe sol cu aripile întinse.

Suprafaţa calotei, am citit. Curios! Era o carte de geometrie... Îmi vine o idee stranie.

— Ce faci cu cartea asta? am întrebat-o imediat ce echipa de control s-a strecurat pe culoar.

— Învăţ!

— Eşti corijentă?

— Nu! Dau admiterea!

— Şi te chinuieşti chiar aşa, în tren, în loc să dormi?

— Aş dormi, dar nu mă lasă grijile!

Mi-a venit să râd. Poate chiar am zâmbit. Griji? La o vârstă

atât de tânără?

— Dacă vrei, pot să te ajut! Tot nu dorm.

Fata făcu ochii mari. Mi se păru că obrajii se îmbujorează. Mă privi stingherită.

— Nu te jena! Trebuie să fac ceva. Mă plictisesc îngrozitor. N-am la mine un ziar, o carte, cu toate că nici astea nu mi-ar folosi la nimic, în tren nu pot citi, nu mă pot concentra.

— Vai de mine! râse ea, puţin încurajată. Este un obiect greu.

— Cărticica asta? E o banalitate!

— Nu-i adevărat! Este o materie dificilă! E lucru ştiut...

Firul conversaţiei se legă. Nu fu greu să evolueze către misterele din filele cărţii.

Şi aşa începurăm lucrul. Fata – îmi spusese că o cheamă Vavilia – părea din ce în ce mai mirată, din ce în ce mai antrenată. Răspundea pe nerăsuflate la întrebările mele. Îi făcui o observaţie amicală:

— Ascultă, Vavilia, nu se răspunde ca un robot.

Ea râse de comparaţia mea.

— Mai întâi, când ţi se pune o întrebare, nu te speria de ea. Adună-ţi gândurile, cheamă-le şi alcătuieşte răspunsul. Adică le pui în ordine, cum pui soldaţii de plumb în linie, îţi potriveşti, deci, în minte ideile şi numai după ce te convingi tu singură că ceea ce ai de spus este adevărat, formulezi răspunsul.

— Dar dumneavoastră de unde ştiţi?

— Am fost coleg cu Pitagora!

— Cu care Pitagora?

— Păi, au fost mai mulţi? Eu cunosc numai unul.

— Astăzi bună! îşi dădu drumul râsului Vavilia.

Pasagerul care horcăia cu gura larg deschisă, arătându-şi ştirbiturile dizgraţioase, deschise ochii, femeia îşi schimbă celălalt obraz pe boccea.

— Câţi ani aveţi? continuă Vavilia cu vocea mai potolită, spre a-i menaja pe somnoroşi, abia reţinându-şi râsul.

— Fă socoteala, doar eşti matematiciană!

— 2500 de ani? Vă place să glumiţi, tovarăşe.

Deveni dintr-o dată serioasă şi mă privi cu vădită neîncredere.

— Nu cumva sunteţi profesor?

— Strungar în fier la Uzina 1 Mai!

— Şi un strungar în fier cunoaşte toată materia pe dinafară?

— Am înfruntat chinurile tartarului până am învăţat-o, la seral.

— Mai bine eraţi profesor!

— Eu? Uită-te ia mine! Eu strunjesc oţelul, tovarăşă. Fac turle de sonde şi piese de extracţie petrolieră. Le trimit apoi peste ţări şi mări. Şi dacă trebuie să învăţ şi chinezeşte, învăţ, n-am ce face.

— E drept! Nu puteaţi fi profesor, pentru că făceaţi glume cu copiii. Şi atunci...

— Şi profesorul? Profesorul nu face glume?

— Nu! Profesorul, şi mai ales profesoarele, în special profesoarele de matematică, trebuie să fie ca nişte...

— Ce-ai spus? Cum, adică?

— Ca nişte sfincşi!

— De unde ai mai scos şi drăcovenia asta?

— Cum de unde? Vreţi să spuneţi că nu este aşa?

— Tata murise în închisoare... îşi începu Vavilia povestea. Nici nu mi-l mai amintesc prea bine. Când l-au ridicat, eu abia aveam şase ani. Am rămas cinci copii: patru fete şi un băiat. Ce era să facă mama într-un sat, cu cinci copii? Cu ce era să-i crească? Zece mâini să fi avut, şi tot nu s-ar fi descurcat. Atunci a venit tanti la noi. Ea este farmacistă.

— Lixandro, să mi-o dai mie pe Vavilia, i-a zis mamei. O iau la oraş. Face acolo clasa a VIII-a. Poate o dau mai departe.

Mama, ce era să zică? Poate că s-ar fi lipsit şi de doi copii, nu numai de unul. Zicea şi bodaproste că s-a găsit cineva să-i dea o mână de ajutor. Am făcut clasa a VIII-a la oraş. E adevărat că copiii de la oraş sunt mai dedaţi cu lumea, mai isteţi decât ai noştri de la ţară. Poate să fie şi mai buni la carte, că de, la noi stăm mai slab cu profesorii. Unul vine, altul pleacă, nu-i trage inima să se stabilească la ţară. De asta m-am simţit cam greu la început între ei. În scurt timp, însă, m-am deprins. Era un diriginte de limba română, un om potolit şi răbdător. Şi cum m-a văzut, m-a încurajat:

— Ei, lasă, că dacă mai trece vremea, te dai tu după târgoveţii ăştia ai noştri!

Şi este drept că am dus-o bine. După ce am terminat clasa a VIII-a, m-am prezentat la examenul de admitere la liceu, în anul trecut. Aici am dus-o greu. E o poveste cam tristă. N-am spus-o

nimănui. Şi dacă aş şti că v-aş mai întâlni mâine, nu v-aş spune-o nici dumneavoastră. Nu ştiu de ce mi-e frică s-o şi povestesc. Nimeni nu mă crede. Noua profesoară de matematică m-a luat în primire din prima oră. După ce mi-a pus câteva întrebări, a început:

— Ce cauţi aici? De unde ai venit? Cum ai ajuns la liceu, şi încă chiar la liceul nostru?

Şi după ce a terminat cu ascultarea, mi-a pus trei, încheind:

— Eşti o dobitoacă!

Este o femeie frumoasă, tânără, deşteaptă, dar neîndurătoare. Înaltă, cu părul negru revărsat până în marginea ochilor, fără să zâmbească vreodată, intră în clasă ca o vijelie, trânteşte catalogul pe catedră, îl deschide cu aceleaşi gesturi repezite şi începe ora. De atunci, din prima oră, i-am luat frica. Când o vedeam apărând, îmi pleca mintea la plimbare. Nu mai ştiam unde mi-e capul. Simţeam cum uit tot, absolut tot ce ştiam mai înainte, şi vă asigur că învăţam şi pricepeam câte ceva. Îmi ştergeam pe furiş broboanele de sudoare de pe frunte. „Doamne, de n-ar observa profesoara!” îmi ziceam. Golul din craniu devenea tot mai chinuitor, cu atât mai mult cu cât eram conştientă de existenţa lui. De asta v-am întrebat adineaori dacă sunteţi profesor. N-am auzit pe nimeni până acum că-mi spune să-mi orânduiesc gândurile „ca pe soldaţii de plumb la joc”. Dimpotrivă, profesoara mă lua repede. Nu-mi dădea pas să-mi aşez „soldaţii la rând”, adică gândurile. La celelalte obiecte, dar absolut la toate, îmi dispăreau emoţiile, la ora de matematică, însă, nu mai eram eu. Cum suna de ieşire din oră, simţeam cum mi se dezmorţesc muşchii, cum îmi revine respiraţia şi cum sunt în stare, să stau cu fruntea sus la celelalte obiecte. Colegele se adunau în jurul meu, unele mai prietenoase, altele mai ironice.

— Ei, ţi-a mai făcut inima treişpe-paişpe?

— Nu! mă apăram eu. M-am obişnuit.

— Dacă munceşti, n-ai de ce să te temi.

La început, şedeam singură în bancă şi, bineînţeles, într-o bancă din fundul clasei. Peste vreo două săptămâni a venit o nouă elevă, ai cărei părinţi se mutaseră în oraş dintr-un târg al judeţului. Cel puţin aşa spunea ea. O chema Odeanu Lidia. Tatăl ei era ceva pe la sindicate. Şi fiindcă singurul loc liber era lângă

mine, mi-a devenit colegă de bancă. Ne-am împrietenit repede. Era o fată veselă, cu care mă înţelegeam de minune. Lidia n-a stat la noi decât două săptămâni. A plecat tot din cauza matematicii. Profesoara ne dădea de scris câte zece-cincisprezece probleme şi exerciţii. Şi nu numai că erau grele, dar elevii cei mai buni lucrau la ele ore întregi. Ceilalţi se mulţumeau să le copieze unii după alţii. În ziua în care aveam matematica, încă din prima oră, caietele lor circulau în toată clasa. Unii părinţi ziceau:

— De ce nu staţi de vorbă cu dirigintele?

Dar dirigintele era chiar ea. Şi cine ar fi avut curajul? La una din aceste lecţii, cei mai mulţi dintre elevi au venit cu lecţiile nescrise. Problemele fuseseră grele. Le rezolvaseră numai câţiva colegi. Atunci Lidia zice:

— Copii, nu vă fie teamă. O să o rog eu pe tovarăşa profesoară. Îi arăt că nu am putut să le rezolvăm acasă îşi o rugăm să ni le explice dumneaei la tablă, că aşa făcea profesorul nostru.

A intrat profesoara. Lidia, curajoasă, s-a ţinut de cuvânt.

— Da? a răspuns profesoara nemulţumită. Ia poftim tu la tablă!

I-a dat una din problemele acelea. Lidia n-a ştiut. A şi spus de la început că nu ştie. A încasat şi ea un trei. A trecut la loc, şi-a luat frumuşel ghiozdanul şi a salutat-o politicos:

— Tovarăşă profesoară, vă rog să mă scuzaţi, mă întorc la Urlaţii mei, că mult le-a părut rău când am plecat. Acolo profesorul nostru nu ne-a refuzat niciodată, când i-am cerut să ne dea o îndrumare.

Profesoara a făcut ochii mari, a privit-o lung, în clasă s-a făcut linişte de mormânt şi Lidia ne-a salutat zâmbind, apoi a ieşit din clasă. Profesoara n-a scos niciun cuvânt. Ca şi cum n-ar fi auzit nimic. Un trei aveam şi eu, luat la prima ascultare. Nu ştiu cum s-a făcut, că şi a doua oară am luat tot nota trei. Îmi era ruşine de profesorii ceilalţi. La niciun obiect nu aveam vreo notă de cinci. Se întâmplă întotdeauna ca profesorii, când pun o notă la un obiect, să se uite şi la celelalte rubrici. Când am luat nouă la română, profesoara s-a uitat nedumerită la mine:

— Dar cu matematica ce este, Cătineanu?

A trebuit să tac. Nu ştiam ce să răspund. Şi nu era singura

care îmi punea astfel de întrebări, deşi – îmi dădeam seama – întrebarea dovedea numai bunăvoinţă. Ba chiar prietenele şi prietenii, dintre colegii mei, cu care mă înţelegeam din ce în ce mai bine, mai ales utemiştii, mă întrebau:

— Ce e cu tine, Vili? Ai note bune la toate materiile, numai la matematică stai ca Grivei în fântână!

Mi-era groază să le spun adevărul. Dacă ar fi aflat, m-ar fi luat în râs. Sau chiar dacă nu m-ar fi luat, nu aveam curajul să le mărturisesc acea frică teribilă faţă de o femeie, care se transmitea şi asupra obiectului. Numai tanti mă înţelegea. Ea a căutat să stea de vorbă cu tovarăşa profesoară, să-i arate că e un complex de inferioritate, mă rog, că, dacă m-ar ajuta un pic să mă dezbăr de această frică, totul ar merge bine. Profesoara a ţinut-o însă pe a ei, că sunt leneşă. La lucrările scrise pe trimestrele întâi şi al doilea luasem nota şapte. Rubrica oralului însă dădea numai trei. Când s-au adus tezele pe trimestrul al doilea şi profesoara a văzut că am luat tot şapte, ca şi pe întâiul, m-a crezut că copiez. Nu mă credea când mărturiseam că îmi rezolvam acasă singură problemele, care nu erau de o greutate deosebită.

A sosit trimestrul al treilea. De unde pe celelalte două eram ascultată în primele ore, acum am fost lăsată printre cele din urmă. Am înţeles că, în urma convorbirii cu mătuşa mea, tovarăşa profesoară ţine să mă menajeze oarecum. A venit ora de teză. M-a supravegheat cu străşnicie. Făcea ce făcea, se plimba printre bănci, apoi pe la spate îşi arunca ochii în teza mea. A fost o lucrare mai grea. Am reuşit să iau nota cinci. La analiza lucrărilor mi-a spus că dacă o operaţie, şi anume un semn nu era inversat, puteam lua o notă mai mare. A început să mă sâcâie întrebarea: „De ce nu mă ascultă la oral?” Colegele şi colegii mei, unii dintre ei aveau câte două note, eu niciuna. Cu tot curajul pe care mi-l făceam singură, cum că tot o să ţină seamă de starea mea emotivă, nu mă puteam regăsi. Şi cu cât se apropia sfârşitul anului, cu atât neliniştea creştea. Într-una din aceste ore m-a anunţat:

— Cătineanu, vezi că în ora următoare te ascult! Pregăteşte-te!

Am strâns din dinţi şi am hotărât să dau dovadă că eram totuşi o elevă muncitoare.

Trebuie să fiu sinceră şi să recunosc că mi-am dat seama că vrea, în adevăr, să mă ajute. Poate că era mai bine dacă nu mă anunţa. Aveam matematica peste două zile. Ei bine, din acel moment, nu aveam în mintea mea decât momentul prezenţei mele la tablă. Două nopţi n-am dormit decât puţin către ziuă. Am învăţat toată materia, mi-am rezolvat toate problemele, mi-am refăcut caietele. Nu ştiu dacă rămăsese ceva pe care să nu-l fi repetat. M-am înveselit. Eram stăpână pe mine, că mi-am zis: „Nu se poate! Voi lua notă de trecere!” Şi-nchipuiţi-vă, nota mea de trecere era un patru în oral, pentru că pe celelalte două trimestre aveam media cinci, iar acum pe al treilea aveam cinci în teză. În tot timpul acestor două zile, „notă de trecere” la matematică era un fel de refren obişnuit al casei. La masă, pe stradă, înainte de culcare, biata tanti îmi spunea:

— Nu-i nimic. Sunt sigură, Vili, că vei lua notă de trecere!

În ziua hotărâtă, după ce m-am îmbrăcat, m-a podidit sângele pe nas. Învăţasem şi rezolvasem probleme toată noaptea. Aveam şi recapitularea materiei. Se înţelege că m-a prins ora şcolii în pat. „Nu-i nimic, mi-am zis, ora întâi am gimnastica, n-o să ţină hemoragia o veşnicie.”

Mi-am făcut curaj. După primele îngrijiri, tanti a plecat la farmacie, sfătuindu-mă să nu mă mişc din pat cel puţin două ore, că o să dea dânsa telefon la şcoală. S-a făcut opt, opt şi jumătate, nouă fără un sfert. M-am ridicat din pat. Sângele se oprise. Mă simţeam în stare să ajung la timp la ora de matematică. M-am îmbrăcat în grabă şi am alergat la autobuz. Nu m-am aşezat bine pe bancă, şi sângele s-a pornit din nou. Am înroşit două batiste, sub privirile curioase ale pasagerilor. Mi-era aşa de ruşine, mă simţeam atât de nefericită, dar ce era să fac?! Vream să ajung la şcoală cu orice preţ. Iată-mă la uşa clasei. Sunase de câteva minute de intrare. Am deschis-o cu curaj.

— Unde-ai fost, chiulangioaico, la ora de educaţie fizică?

— Tovarăşă profesoară...

— Nimic! Treci la lecţie! Lasă-ţi laibărul pe tine, nu-i nevoie să apari în toaletă de seară.

Acuzaţiile veneau ca un crivăţ care îmi biciuia obrajii, ca o avalanşă care mă îngropa de vie. Lipsa de încredere, tonul batjocoritor, umilinţele mă striveau. Stăteam la tablă cu fâşul pe

mine – plouase în cursul nopţii, şi dimineaţa era cam răcoare – cu ghiozdanul în stânga şi cu creta în dreapta, dar cu maxilarele încleştate. Nu numai că nu auzeam nimic, că totul se învârtea în jurul meu ca într-un vis urât, dar nici n-am fost în stare să ridic creta către tablă. La sfârşit am auzit glasul profesoarei ca venit din altă lume:

— Eu vreau să te ajut, şi tu faci pe încăpăţânata, nu vrei să răspunzi! Crezi c-o să-ţi dau pentru demonstraţia ta de obrăznicie media? Treci la loc, doi!

Zadarnic a încercat tanti să dovedească, chiar în ziua aceea, cauza tăcerii mele, nimic nu m-a putut reabilita. Am rămas corijentă. Am învăţat toată vara. Credeţi că mai aveam vreun pic de încredere, de curaj? Dar, zic, tot trebuie să mă prezint la corijenţă.

— Nu-i nimic, Vili! O corijenţă ajută. Abia înveţi mai bine. Un coleg al meu a îndrăgit filosofia dintr-o corijenţă. Şi azi e profesor de filosofie! se lupta tanti să mă salveze cel puţin acum, în ultimul moment.

Înainte cu câteva zile, unchiul adică soţul lui tanti, a fost de părere să cerem direcţiei liceului să dau examenul de corijenţă cu un alt profesor, motivând acel „complex de inferioritate” care se manifesta numai în prezenţa profesoarei. Tanti s-a opus. Se temea să nu facă o necuviinţă. Ei, şi-a venit şi ziua fatală. Profesoara, în timpul lucrării scrise, a trecut pe lângă banca mea. Eram convinsă dinainte că va veni.

I-am auzit paşii cum s-au oprit în spatele băncii. Simţeam cum îmi sfredeleşte lucrarea cu ochii. Era ceva care mă speria. Clipele curgeau încet. Nu ştiu cum să spun! Aş fi vrut să mă lase cu gândurile mele. Depărtându-se, i-am auzit vocea, aceeaşi voce care mă îngheţa:

— Vezi, că mi se pare că ai uitat şi ce brânză mai ştiai. Să n-o scrânteşti din nou!

Nu mi-a trebuit mai mult. Am simţit atunci cum mi se îngrămădeşte în inimă tot şirul umilinţelor din timpul anului. Aceeaşi lipsă de încredere. Convingerea pe care şi-o făcuse încă din prima oră că nu vreau sau nu pot să învăţ matematica parcă mă hipnotiza. Mi-am pierdut din nou capul. M-a cuprins un fel de disperare amară. Am început să plâng. Mâinile îmi tremurau. Nu mai ştiu ce fel de lucrare am făcut. La oral n-am vrut să mă mai

prezint. Tanti m-a încurajat ca de obicei, m-a certat, m-a amenințat că mă trimite înapoi la țară. Preferam să plec și la țară, și să fac orice nebunie, numai să nu mai dau ochii cu profesoara. Nu o uram. Nu! Am spus, era o femeie frumoasă. Dispreţul ei, lipsa de înţelegere, poate modul că mă trata ca pe scaunul de la catedră mă desfiinţau. M-a lăsat repetentă. Acum, conform regulamentului, voi da din nou examenul de admitere, însă îl voi da la altă școală...

Nu observasem că se lumina de ziuă.
Trenul gonea, gonea ca o nălucă, spintecând dimineaţa.

ŢIGARA

Fusese o zi caldă. Prin ferestrele deschise se auzea zgomotul valurilor mării lovite de dig. Şi pentru că era ultima seară – a doua zi trebuia să părăsesc staţiunea – invitasem la mine cunoscuţii din două camere vecine. Începusem cura în aceeaşi zi şi ne întorceam împreună. Petrecerea la mare ne apropiase oarecum. Numai două persoane erau mai puţin cunoscute: o profesoară pensionară şi o studentă, venite în vilă numai de câteva zile.

Cum stăteam de vorbă la o cafea, studenta aprinse ţigara şi trase un fum cu o adevărată dexteritate bărbătească. Când o scoase din gură, pe carton rămăsese urma rujului cărămiziu de pe buzele ei. Conversaţia continuă. Se discutau, ca la mare, lucruri fără importanţă. Banalităţi. Îl observai pe Diomid – cu care mă împrietenisem – cum îşi depărta scaunul de masă, ferindu-se să nu inhaleze fumul. Observă şi fata şi, bineînţeles, zâmbi cu maliţiozitate:

— Vă supără fumul de ţigară?

— Este un toxic de care mă cam păzesc.

— Curios!

De astă dată râse bine dispusă, cu dezinvoltura oamenilor siguri de ei, cărora niciun obstacol întâlnit în viaţă nu li se pare de neînfrânt.

— Bărbaţii în general sunt fumători, şi dumneavoastră?!...

— Sunt, într-adevăr, fumători. E un viciu.

— Poate! Vedeţi, l-am luat din anul întâi. Eram aşa de cotropită de griji în timpul examenelor, aveam atâta de învăţat...

— Nu este nevoie să vă justificaţi, râse de astă dată Diomid, parcă tot cu aceeaşi maliţie ca a fetei. Cred că este o autoînşelare. O ţigară nu micşorează şi nici nu măreşte cantitatea de efort sau capacitatea de concentrare în timpul limitei de vârf a activităţii noastre. Este o iluzie, care ne stăpâneşte numai prin caracterul ei de puternică contagiune infiltrată în moravurile noastre tocmai pentru faptul că nu numai „în general bărbaţii” – cum aţi spus dumneavoastră – dar chiar şi femeile fumează. Asta nu-i anulează stigmatul de viciu.

— Sunteţi puţin cam drastic şi cam didactic.

Studenta îşi scutură scrumul ţigării în scrumieră, bătând ritmic cu arătătorul în cilindrul fumigen, aşa cum fac cei mai versaţi fumători.

— Nu. Sunt de bună-credinţă! Să vă spun drept, fumul de ţigară, mirosul de tutun, nicotină fermentată în gura unei femei – iertaţi-mi sinceritatea – mai ales a unei femei tinere, nu este în avantajul ei.

— Vă referiţi, desigur, la acţiunea nocivă? interveni profesoara pensionară.

— Mă refer şi la acţiunea nocivă, dar de...

— Ei, acum, pentru că aţi început, nu vă opriţi la jumătatea drumului, spuneţi tot ce aveţi de spus, că nu vă pedepseşte nimeni, râse din nou studenta, cu aceeaşi voie bună.

Şi cum prestanţa ei – era o fată frumoasă – modul în care îşi etala nivelul de emancipare plăcea tuturor, toată lumea făcu haz de intervenţia ei curajoasă. Zic curajoasă, pentru că Diomid şi ceilalţi bărbaţi, ca şi restul musafirilor, nu numai că erau mai în vârstă, dar prin competenţa lor ar fi putut sesiza cu uşurinţă un compromis intercalat în discuţie sau, să zicem, o depăşire a măsurii care, în mod natural, ierarhizează valorile chiar în colectivele cele mai restrânse. Fata nu se temea însă că va face o gafă.

— Diomid, ai cuvântul. Du ideea până la capăt. Mariana – o cunoşteam mai de mult pe fată – vrea să audă şi restul argumentării tale, îl invitai în calitate de amfitrion.

— Nu merită, măi copii! Pentru o gură de femeie tânără, pentru ingenuitatea ei, mirosul de tutun este o adevărată profanare.

N-a mai râs nimeni. Mariana, cu ţigara oprită la jumătatea drumului dintre scrumieră şi gură, îl privea pe Diomid cu o vădită nedumerire. Aluzia era prea directă. Nu era severă, cum înclinase să creadă la început. Nu era nici măgulitoare. Logica ei, oricât s-ar fi silit cineva s-o treacă cu vederea sau s-o înăbuşe cu bună-ştiinţă, ieşea ca untdelemnul deasupra apei. Era notorie! Oare nu-i mai spusese ei acelaşi lucru un coleg la care ţinea foarte mult? Şi asta, când? Cu doi ani în urmă.

— Cine s-a apucat de fumat, greu se poate dezbăra, că de asta i se spune buruiana dracului! puse paie pe foc profesoara. La mine, când vin cucoanele, trebuie să ţin o zi întreagă

ferestrele deschise. Nu poţi respira de mirosul de mahorcă. Până şi perdelele miros.

— E o problemă! conchise Mariana, gânditoare.

Cum îşi termină ţigara, deşi o stinsese, tot mototolea şi buchisea mucul de porţelanul scrumierei.

— N-aş vrea să trec drept un ipocrit.

Aşa îşi începu povestea Diomid...

Eram într-o excursie-circuit. Călătoream pe o cale ferată care odinioară îmi fusese foarte dragă. Oare câţi ani sunt de atunci? Îmi făcui imediat calculul. Trecuseră paisprezece ani! Ani de război, apoi de lipsuri, de luptă aprigi pentru refacerea economiei şi a altor neajunsuri grele puse pe seama stabilirii echilibrului unui popor care vrea să trăiască. Se apropia gara amintirilor, a unor emoţii, ehei, de mult îngropate sub maldărul anilor! Ce-ar fi să cobor? Cine mă împiedică oare? Am coborât. Peronul era acelaşi. Acelaşi, cântarul automat de lângă gangul de ieşire, aceleaşi, pietrele cu suprafaţa pătrată ale pavajului, aceleaşi broderii din fontă înnegrită de fum atârnau ca nişte ciucuri la marginea acoperişului. De pe acest peron plecasem odată cu îmbrăţişări, cu lacrimi şi cu un buchet de flori în braţe! De pe acest peron fluturaseră batistele până ce trenul nu s-a mai văzut! Imediat ce am ajuns pe strada din dosul gării – perpendiculară cu celelalte străzi ale oraşului – am privit castanii înverziţi, casele cu pereţii coşcoviţi, parcă nimic nu s-ar fi schimbat. Ceva mai departe, însă, acolo sub sprânceana dealului de deasupra zăvoiului, se ridicau blocurile, alcătuind, atât pe cât se putea observa, un cartier compact de construcţii impunătoare. Le privii cu luare-aminte. Căutam intenţionat să nu mă gândesc la clipa revederii. Suportam cu greu emoţia. O iubisem pe Aura cu o înflăcărare sălbatică. Poate a fost o iubire nebărbătească, poate o nebunie izvorâtă din nebunia vremurilor. Mi-adusei aminte nopţile albe, deliberările, îndoielile, frica de cele ce se pot întâmpla, ruşinea! Aura avea un soţ. O familie în care nici cea mai uşoară adiere de vânt nu tulbura pacea şi buna înţelegere. În prada acestor gânduri, am traversat micul centru. Dispăruseră dughenele sărăcăcioase de bidinele, var, căpestre etc. În locul negustorului de articole casnice şi gospodăreşti, se ridica acum un magazin impunător, cu diverse

raioane. Revăzui ziua când am trecut prin faţa prăvăliei, patronul cu faţa rotundă ca o lună plină, plesnind de grăsime, cu nelipsitul şorţ petrecut pe după ceafa roşie ca un şorici de porc opărit. Aura l-a întrebat:

— Cum vinzi bătătoarele de preşuri mari, domnule Chirchidel?

— Avem de trei feluri, domnişoară: mari, mici şi mijlocii. Poftiţi să v-alegeţi.

— Are nevoie domnul sublocotenent de o duzină!

Ne porniserăm pe râs tocmai de inutilitatea întrebării. Aura purta o rochie albă, vaporoasă, fără mânecă. Părul brun îi flutura pe deasupra urechilor, iar volănaşele de pe piept se zbăteau ca spuma mării sub convulsiunile hohotelor. Am trecut podul râului. Aceleaşi unde tulburi ca un imens mozaic umblător de semicercuri, pornite în călătoria lor neobosită. Barele de fier ale podului fuseseră vopsite de curând. Iată şi fosta cazarmă, unde urmasem cursul de mine antitanc. Mă oprii. Imediat după clădire urma strada ei. Dar acum acolo erau blocurile. Am mers totuşi mai departe. Numai strada se mai păstrase, şi nu sub numele ei de atunci, ci sub acela al unei flori: Strada Panselei. Constatai cu părere de rău că nu-mi rămâne alta de făcut decât să mă întorc la gară. Peste două ore aveam un alt tren în aceeaşi direcţie. În centru, recunoscui casa unde fusesem cartiruit de garnizoană, la doamna Rumilia. Privii ferestrele de la etaj. Dispăruseră perdelele de culoare verde-închis. Acum erau nişte jaluzele gri. Am urcat scara de lemn la etaj.

— Cine sunteţi dumneavoastră?

— Sunt un muntean! răspunsei, râzând, ca în faţa unei vechi cunoştinţe, a cărei revedere îţi face pe drept cuvânt plăcere.

— Vai de mine! N-oi fi Diomid?

— Chiar eu!

— Să trăieşti, măi muntene, să trăieşti!

Dar deodată Elena mi se desprinde din braţe şi se depărtează, privindu-mă cu ochii mari, speriată.

— Să fie adevărat? Tu? Ai înviat? Toţi ai noştri te ştiau mort. Şi asta, he-hei, încă de atunci!

— De unde ai mai scos şi bazaconia asta?

N-apucarăm să ne dăm bine la vorbă, că uşa se dete de perete şi mă trezii cuprins ca într-un cleşte între două braţe vânjoase.

— Diomide, nepoate, bine-ai venit! Să trăieşti şi să fii sănătos! Află, băiatule, că eu am fost singurul care nu te-am crezut mort.

— Dar lămuriţi-mă, oameni buni!

— Lasă asta. O s-avem vreme. Mai întâi, reluă Ion Breţcu, să stăm jos şi spune, ce vânt te aduce pe la noi?

— Am venit să vă văd!

— Ei, bată-te să te bată! Foarte bine ai făcut.

Cei doi soţi îmi erau vechi şi buni prieteni tocmai din perioada aceea a cursului de o lună, pe care-l făcusem în oraşul lor pe vremea războiului. Elena era fiica doamnei Rumilia. Să tot fi avut pe atunci douăzeci şi doi-douăzeci şi trei de ani! După paisprezece ani arăta încă destul de bine. Numai doamna Rumilia murise imediat după încheierea păcii.

Colonelul mă chemase la cancelarie. Era un om încă tânăr, care se bucura de faima unui om extrem de sever. Nici astăzi nu mă pot dumeri de ce în educaţia militară de pe vremuri era atât de uzitat spiritul prusac, al feţelor încruntate, reci, al vocilor tunătoare, aproape duşmănoase, al pedepselor date cu duiumul pentru cele mai neînsemnate şi nevinovate abateri... Şi astăzi, după atâţia ani, ori de câte ori trec pe drumul fostelor cazărmi, vocile grave, feţele pietrificate, vocabularul cazon, întruchipate în fantome par a mă pândi de după fiecare colţ de zid. De aceea evit pe cât se poate aceste străzi. Colonelul mi-a trecut în revistă ţinuta. Era obiceiul lui.

— Da! Da, pe loc repaus!

M-a informat că sunt trecut pe un tabel de către divizie spre a urma un curs de cunoaşterea şi mânuirea materialului anticar, cu o durată de treizeci de zile, la un centru de instrucţie din oraşul R. Să spun drept, nu mă declarai de acord cu el şi, cum probabil îmi citi pe faţă dezaprobarea, se ridică de la birou.

— Te pregăteşti de plecare.

— Domnule colonel!

— Nimic, nimic, sublocotenent Rainea. E vreme de război. Pleci unde te trimite ţara. Fără mofturi şi fără obiecţii.

Şi am plecat. Aşa am ajuns, condus de un sergent de la garnizoana oraşului, la doamna Rumilia. Chiar în aceeaşi zi i-am cunoscut pe Ion Breţcu şi pe Elena. M-am instalat într-o cameră de la etaj, unde ocupau şi ei un apartament. De bună seamă că,

potrivit dispoziţiilor, înainte de a fi fost cartiruit trecusem pe la centrul de instrucţie. Eram douăzeci şi cinci de ofiţeri din toată ţara. A doua zi a trebuit să luăm parte la o paradă militară. În micile oraşe, asemenea manifestaţii constituie evenimente de o deosebită savoare. Târgoveţii abia aşteaptă un divertisment care să rupă monotonia. Şi astăzi circulă în aceste oraşe gluma:

— Ieşi afară, mamă, să vezi cum trec soldaţii!

Era strâns, în piaţă şi pe bulevard, tot oraşul. La tribună, printre oficialităţi, ieşea în evidenţă o tânără cu florentină, îmbrăcată într-o rochie deschisă, deosebit de amuzată la trecerea coloanei. Când am ajuns în dreptul ei, şi-a oprit evantaiul la gură, urmărindu-mă cu privirea, ca şi cum ar fi spus:

— Dar tu cine eşti?

După festivitate, fără să vreau, am remarcat o vie agitaţie la locuinţa lui Breţcu. Aşa am cunoscut-o pe Aura. Era chiar doamna cu florentină. Seara, familia Breţcu a ţinut să organizeze o mică petrecere în grădină. Avea o grădină întinsă până în apropierea râului, cu fel de fel de pomi, în special cu pruni. Aura a venit cu Arnold, soţul ei. Nu prea îmi amintesc multe din seara aceea. Ştiu atât că am dansat sub lumina difuză a becurilor spânzurate prin crengi până după miezul nopţii. Breţcu a căutat să facă atmosfera cât mai familiară, spre a mă simţi bine în mijlocul lor. Ca să mă deosebească de restul musafirilor, m-au botezat chiar din acea seară „munteanul”, şi aşa mi-au zis tot timpul cât am rămas în oraşul lor. Numai el mi-a zis „nepotul”.

În seara aceea am dansat cu Aura. Nu am dansat, ci am plutit! Ne-am pierdut, pur şi simplu, ca două frunze desprinse dintr-o creangă, ridicate în atmosferă de un vârtej vrăjit. Ne dirija melodia unui vals, care din seara aceea a rămas laitmotivul beatitudinii noastre. Nici măcar nu ştiu cum se chema valsul. Ştiu că uitasem tot. N-a fost nevoie să ne spunem vreun cuvânt. Când dansul înceta, îi priveam genele lungi, lăsând să se vadă marea fără fund a unor ochi verzi. Cred că am iubit-o încă de când am văzut-o la paradă. Au urmat glume, vorbe de duh, cântece alternate cu clinchete de pahare, până către orele două. Am adormit fericit. A doua zi l-am cunoscut pe Mândriceanu, alt sublocotenent de rezervă, venit de la o unitate de tancuri din Târgovişte. Fiind cazat tot la doamna Rumilia, l-

am cooptat în ceata noastră. Din acea zi, în fiecare seară, patru familii tinere şi noi doi eram invitaţii lui Arnold. Astăzi nu-mi pot explica cum de puteau nişte oameni în toată firea, tocmai când situaţia ţării era la ananghie, să se dedea la petreceri care nu se potriveau nici cu vremurile, nici cu sobrietatea lor exterioară. Era poate consecinţa unor prăbuşiri psihologice. Fără îndoială, era caraghios să vezi zece-doisprezece oameni, bărbaţi şi femei, fără să fie turmentaţi de băutură, cum la un moment dat, după desert şi, bineînţeles, după o uşoară grizare – căci niciunul dintre noi nu era ceea ce se cheamă un băutor – când se dădea tonul „cinci minute balamuc”, să înceapă o orăcăială infernală, fiecare scoţând o gamă de afonisme cum se pricepea, încheiate cu râsete şi urări de voie bună. Era un mod de petrecere, pe cât de naiv, pe atât de tonifiant. Urma apoi dansul şi astfel petrecerea dura până la ora unu. Atunci gazda bătea cu furculiţa sau cuţitul în pahar şi pronunţa cu vocea sacadată, ca într-un ritual păgân:

— Melchisedecilor, adunarea a luat sfârşit. Luaţi-vă catrafusele şi spălaţi putina.

Nimeni nu avea intenţia să calce dispoziţia. La ora şase eram în picioare. Plecam în tovărăşia lui Mândriceanu la autobuzul şcolii şi de acolo pe valea râului, la instrucţie. Începea o altă scenă a comediei. Participanţii la curs erau toţi ofiţeri de rezervă întorşi de pe front, deci sătui de mizerie, şi tocmai de aceea nu luau în serios iniţierea în noile metode de luptă. Ei doreau altceva, doreau pacea, viaţa tihnită. Mai întâi maiorul lector, pe care nu ştiu cine-l botezase Turbincă, era un as al cacofoniilor. Lecţiile teoretice, ca şi exerciţiile practice se ţineau pe malul râului. Acolo, cei douăzeci şi cinci de ofiţeri, grupaţi în semicerc în jurul său, ascultau explicaţiile:

— Domnilor ofiţeri, carul de luptă este o dotaţie a armatei moderne, care trebuie neutralizată, pentru că carul...

Cum expresia cacofonică era scoasă în evidenţă printr-o flexiune teatrală, toţi cursanţii se înfundau de râs. Şi nu era singura care se repeta de zeci de ori în cursul aceleiaşi expuneri. Atunci simţeam un ghiont în coastă, trimis de Mândriceanu, însoţit de un mârâit strecurat printre dinţi:

— Auzi, măi, tembelul! Auzi, că carul...

Greu mă puteam stăpâni să nu-mi dezgărdinez maxilarele de

râs. Mândriceanu, deşi îl imploram ca la explicaţie să nu se mai aşeze la spatele meu, chiar dacă la începutul temei se aşeza în altă parte, făcea ce făcea, şi după câteva minute îi auzeam mârâitul şi tuşitul cu semnificaţia ştiută în ceafa mea. Asta însemna: „fii atent, urmează bomba”. Şi în adevăr, toată lumea era numai ochi şi urechi nu la importanţa războinică a explicaţiei, ci aştepta cu sufletul la gură „bomba” catapultată de balistica lexicală a maiorului Turbincă. Toate năzbâtiile petrecute în timpul zilei, la instrucţie, erau povestite de Mândriceanu seara, la masă. După una din aceste mese, Elena, aflându-se ca din întâmplare lângă mine, mă întrebă ferindu-se de ceilalţi:

— Măi Muntene, tu o iubeşti pe Aura?

Întrebarea mă surprinse. Totuşi m-am recules şi, oarecum jenat, i-am răspuns:

— Este o întrebare, sau o constatare?

— Şi una, şi alta.

— Nu! Ţi se pare! Nici nu m-am gândit la aşa ceva.

— Te urmăresc de mult.

— Mă rog, şi dacă ar fi adevărat, ar fi un păcat?

— Nici vorbă că nu!

— Sunt un om normal! Dacă-mi dă inima brânci, n-o s-o bag în fiare!

— Naiba să te ia!

— În orice caz, vă datorez stimă tuturor, inclusiv familiei Arnold şi n-aş vrea să se nască unele comentarii. Dansezi?

O luai pe Elena la dans, cu gândul că n-o să mă mai descoasă. Gura ei continua însă să mă foarfece:

— Muntene, eu, cum se spune la noi la contabilitate, îţi dau un sfat sub beneficiu de inventar. Să nu aluneci! E păcat de tine. După Aura mulţi ochi au plâns. Te-ai întrebat ce căuta în tribună la paradă?

O privii perplex. Ea continuă:

— Colonelul! În zadar, însă. Nici nu vrea s-audă de el. Este insensibilă. Şi cred că este absurd pentru un bărbat să-şi facă iluzii.

— Dragă Elena, este o deosebire de concepţie, să nu te superi. Dacă ai observat ceva, tăcere! Să ştii numai tu. Ei bine, o iubesc pe Aura şi pentru asta nu-i cer nicio plată. În momentul

când va afla, eu trebuie să mă retrag din mijlocul vostru. De altfel şcoala nu ţine prea mult.

— Asta ar fi foarte rău. Ai confirma bănuielile altora.

— M-am întors dintr-un loc de unde nu s-a întors niciunul din prietenii mei. Poate mâine voi pleca din nou şi voi rămâne şi eu acolo. Atâta timp cât mai trăiesc, am dreptul să mă bucur de viaţă, fără să-i pretind vreo compensaţie. E simplu, nu?

— Ai perfectă dreptate!

— Nu vreau să fiu un laş. Este o femeie măritată. Arnold este tot atât de binevoitor ca voi toţi. Face, oare, să pozez eu drept o haimana, care strică raporturile dintre nişte oameni cumsecade?

— Puţină prudenţă este necesară.

— Tocmai de aceea. Să evităm complicaţiile inutile.

La cel de al doilea patefon – la dans se foloseau de regulă două patefoane – s-a pus valsul preferat. Aura i-a făcut Elenei un compliment graţios, m-a prins de mână şi ne-am pierdut ca întotdeauna în beţia dansului, cum se pierd două molecule de apă în vânzolirea valului mării. Nu ştiu dacă râdeam sau plângeam, dacă eram în cer sau pe pământ. Aura era în braţele mele. Eram tânăr, prea tânăr şi prea fericit ca să mă întreb ce se va întâmpla după aceea, a doua zi, sau în zilele următoare. Nu mi-a pus nicio întrebare.

— Să vă spun ce-a făcut azi mieluşelul ăsta de Rainea!

Mândriceanu, în picioare, cu paharul în mână, nu putea vorbi. Îl cutremura un râs teribil. Îi curgeau lacrimile, vinul îi tremura în pahar şi nu se putea stăpâni.

— Să vă spun, strategul ăsta...

— Şi spune odată, se înfurie Aura.

— Azi a venit generalul în inspecţie. Şi maiorul Turbincă n-are de lucru, să-l asculte pe el, că e mai... mai cocoş...

Şi iar începe râsul. Toţi comesenii se molipsiseră şi râdeau din toată inima, fără un motiv anume.

— Zi, măi teologule, odată!

Pe Mândriceanu îl prinsese războiul în anul trei la Teologie.

— Să vedeţi! Azi a fost generalul în inspecţie. Era vorba de mina-praştie. O mână antitanc, care se leagă cu o sârmă de două tortiţe şi se manevrează de doi servanţi; o trag din adăpost, aşa încât tancul să treacă peste ea şi să explodeze.

După ce îl întreabă maiorul Turbincă, generalul a văzut că Diomid o cam încurcă. „Pardon, zice, domnule maior, daţi-mi voie să-l întreb eu pe domnul sublocotenent. Ia spune, domnule sublocotenent, ai auzit de mina-praştie?” „Da, domnule general!” „Deci, ai auzit?” „Desigur, domnule general!” „Ei, ia spune dumneata ce este o mină-praştie.” „Domnule general, mina-praştie este o mină platâ.” „Da, şi?” „Şi se leagă cu o sfoară.” „Cu o sfoară?!” s-a mirat generalul. „Cu sârmă!” a întors-o Diomid. „Domnule sublocotenent, s-a răstit generalul enervat, cu sfoară, sau cu sârmă?” „Domnule general, şi cu sfoară, şi cu sârmă.”

Nu mai este nevoie să vă spun că s-a râs aproape o oră şi că multă vreme de atunci, în loc de bună ziua la următoarele întâlniri, bărbaţii îmi spuneau:

— Şi cu sfoară, şi cu sârmă.

Diavolul de Mândriceanu ştia să pipăreze atât de bine povestirile, încât toată lumea se dispunea numai când deschidea gura. A uitat să spună că generalul i-a ordonat maiorului să trimită ordin observator regimentului, imputându-i că trimite la cursuri ofiţeri neinteresaţi în pregătirea de război. A doua zi Elena m-a invitat la ea acasă. Era singură.

— Te-am chemat, Diomide, să-ţi vorbesc.

Diomide mi se spunea numai atunci când era vorba de chestiuni serioase.

Poate că m-am posomorât, şi ea m-a observat.

— Nu te speria! Calculul meu făcut acum câteva zile s-a dovedit greşit. Cu atât mai rău! Trebuie să găsim o soluţie. Aura este îndrăgostită de tine.

— De unde ştii?

— A venit la mine astăzi. Îndrăgostită este puţin spus. Mi s-a destăinuit cu disperare. Ştie că şi tu o iubeşti. N-a fost nevoie să-i confirm eu. Îşi dă seama de piedicile care vă stau în cale. Intuieşte cu maximă luciditate faptul că iubirea nu vă oferă decât dezavantajul nefericirii, mai ales în împrejurările actuale. Nu vrea să bănuiască Arnold, cu care duce de trei ani o căsnicie armonioasă. Şi tocmai de aici izvorăsc remuşcările. Trebuie să fii foarte atent, chibzuieşte şi fă ce ştii, să nu se întâmple vreun bucluc. Ar fi păcat de amândoi.

M-am neliniştit. Ştiam că Aura mi-era dragă, n-aş fi vrut s-o

compromit. „Iubire, iubire, iubire!” îmi venea să strig ziua în amiaza mare, să mă audă munţii şi pădurile din jur. Seara, dansând, i-am şoptit:

— Aura, sunt fericit!

Drept răspuns, i-am simţit palma apăsându-mă drăgăstos peste omoplat. Tăcerea nu mai avea niciun rost. Eu, cel dintâi, trebuia să fac primul pas şi s-o încurajez dovedindu-i întregul meu ataşament. Să-i redau, cel puţin în parte, liniştea. Ştiam că în orele de dimineaţă era singură. M-am învoit de la program, motivând reactivarea unei răni căpătate pe front. Am găsit-o acasă. Între lacrimi, îmbrăţişări şi sărutări, mi-a destăinuit toată patima ei, fără să-şi ascundă temerile. Ce era să-i spun? O iubeam cu deznădejde, tocmai pentru că situaţiile atât de contrarii în care ne găseam, lipsa oricărui element menit să lase manifestarea liberă a dragostei ne sileau pe amândoi să trişăm, să înşelăm buna-credinţă a tuturor, numai pentru a putea fura câte o scânteie din marele foc.

— Măicuţă dragă, ce-o să ne facem?

— Să nu punem întrebări, dragostea mea! Ne vom iubi, şi atâta tot. Ne vom iubi şi ne vom păstra iubirea.

— Şi n-ai să mă uiţi niciodată?

— Niciodată!

„Măicuţă dragă!” Îmi sună şi astăzi în ureche acest dulce refren cu o nediminuată forţă de evocare. Modul de a mi se adresa includea în sinea lui, pe lângă sentimentul de iubire, şi pe acela al unei delicate protecţii materne. Îmi adormea oarecum amintirea aceea a celor peste treizeci de prieteni cu care absolvisem, în anul 1940, Şcoala de ofiţeri de rezervă, acum morţi pe front. De atunci aproape zilnic ne întâlneam la ea acasă. Ca să-mi facă plăcere a renunţat la fumat. Atingerea unei ţigări de buzele ei mi se părea însă o impietate. Chiar în ziua în care fusesem de părere, destul de stângaci, că tutunul nu este o necesitate, a dăruit unui nepot frumosul ei portţigaret aurit. Degeaba ne-am îngrijit să nu fim descoperiţi. Cei din jurul nostru nu erau orbi. Că au dedus mai mult sau mai puţin decât era în realitate, nu are importanţă. Principalul este că s-au alarmat. Întâi şi-au dat coate, apoi au discutat şi mai apoi au luat atitudine. Un fel de rezervă convenită, a cărei ostentaţie nu-mi fu greu să o bag de seamă.

Temerile n-au ţinut mult. La scurtă vreme după coaliţie, Aura m-a informat:

— Am avut azi o răfuială cu toţi. Le-am spus atât, şi la bărbaţi şi la femei: Vă rog să nu mă bârfiţi. Mă căutaţi numai când vă pasc necazurile, în rest vă pricepeţi să cârtiţi. Aflaţi că nu mi-am pierdut capul!

Râse privind pe fereastră.

— Adevărul e, măicuţă dragă, că bietul meu cap nu ştiu pe unde se mai află. Dar n-am ce să fac! Poate păcătuiesc faţă de Arnold, el e un om corect. Nu-mi pot explica ce se petrece cu mine. Nopţi întregi m-am părpălit ca peştele pe grătar, să-mi pun gândurile pe vechiul lor făgaş. N-am reuşit! Doamne, Doamne, n-aş vrea să ne pierdem!

Am aflat de la Elena, mai târziu, că Aura avea undeva pe valea Dunării o moştenire de la o rudă îndepărtată, grec de origine, o întindere de pământ de la care primea arendă în patru rate anuale şi că acesta era un fel de reazem financiar al prietenelor ei. Deci, când le-a atras atenţia asupra unor inconveniente ivite pe neaşteptate, lucrurile s-au liniştit. Nu-i vorbă, că Breţcu mă tachina de câte ori se aghesmuia, împingându-mă către colţul camerei, sub cuvânt că vrea să ciocnim numai amândoi un pahar.

— Nepoate, ţin-te bine, nepoate! Noi înţelegem! O să dispari mâine-poimâine, că aşa e militarul, dar să abatem fumul de la foc încolo, pe locuri pustii. Să nu se ştie că e foc! După asta, o să se potolească, aşa se întâmplă. Orice nebunie este vindecabilă.

Şi începea să cânte cât îl ţinea gura:

Ard-o focul dragostea,
Când mă lasă, când mă ia.

Şi zilele treceau. Se apropia despărţirea. Trebuia ca amândoi, în faţa celorlalţi, să părem cât mai indiferenţi, deşi iubirea noastră nu mai constituia o taină nici chiar pentru Arnold, mereu îndatoritor şi amabil. Într-o duminică din august, s-a anunţat la radio un distrugător bombardament al aviaţiei americane asupra capitalei şi a unor centre industriale. Ne găseam tocmai într-un zăvoi de pe marginea râului. Cred că era întâi august. Vestea mi-a provocat o emoţie puternică. A fost ca un şoc uşor de remarcat. Toţi ştiau că în unul din centrele anunţate erau

părinţii mei, de aceea m-au privit cu sinceră compasiune. Aura s-a ridicat fără ezitare şi s-a apropiat de mine.

— Nu te speria, dragul meu! N-o să fie nimic. Ai să găseşti totul în ordine.

Martorii acestei scene nu puteau să nu-şi dea seama că grija ei afectuoasă era izvorâtă dintr-un sentiment ceva mai intim decât al prieteniei. Noroc că Arnold, dintr-o pornire cavalerească sau din calcul, s-a asociat la încurajările soţiei lui, şi asta mai estompă bănuielile. Ne-am întors acasă târziu. Nici ea, nici Arnold nu m-au lăsat să plec. Ca în fiecare seară, masa zgomotoasă a fost luată tot împreună, cu obişnuitele glume, cu „cinci minute balamuc", cu anecdotele lui Mândriceanu şi încheiate cu dansul după cunoscutele plăci de patefon. Am dansat din nou cu ea. Din nou i-am simţit trupul lipit de al meu, părul răsfirat mângâindu-mi obrazul, braţul strângându-mă cu aceeaşi căldură. Tot timpul m-a copleşit cu atenţia cea mai gingaşă. Şi din nou pluteam. Pluteam, unde? Nu mai puteam să ştiu! Iar dacă aş fi vrut să ştiu, mi-ar fi fost imposibil să leg două idei una de alta. Şi, tot aşa, au trecut cele treizeci de zile. Cum ne-am despărţit? Greu de povestit. Ah! Plecările de trenuri, care duc departe dragostea, de câte ori nu ne produc răni greu de tămăduit! Rănile frântelor iubiri! Am plecat din mica gară cu un tren de după amiază, condus cu alai de toată ceata. Aura m-a privit cu ochii înlăcrimaţi, dar cu zâmbetul pe buze. M-am trezit singur pe culoarul vagonului, strângând în braţe un buchet de garoafe albe. Mă priveau cu ochi curioşi pasagerii din două compartimente vecine. Iubirea se făcea puzderie sub zgomotul surd al roţilor de tren, întocmai ca-n cântecul cunoscut.

N-am rezistat decât trei zile. Trei zile de iad. Nu vedeam şi nu auzeam decât chipul şi glasul ei. Starea mea de deprimare a stârnit multe glume şi multe aluzii, unele destul de nepotrivite, ale camarazilor de regiment. A doua zi i-am dat un telefon. I-am auzit timbrul fermecător venit de la câteva sute de kilometri prin firul miraculos, mi-a priceput dezolarea, m-a încurajat, mi-a spus multe vorbe drăgăstoase, dar ce satisfacţie poate să dea dorului prăpăstios o convorbire telefonică, în afară de aceea asemănătoare cu o bură de ploaie căzută peste focul dintr-un codru întreg şi care, după cum se ştie, în loc să-l stingă, îl

aprinde mai tare? Abia după ce am terminat convorbirea, mi-am dat seama că suspina. Asta a fost marţi. Joi, comandantul batalionului, al cărui aghiotant eram, a plecat la Bucureşti, să-şi vadă familia. Lipsea douăzeci şi patru de ore. Mi-a lăsat în sarcină toate treburile cancelariei batalionului. Nici nu se putea un prilej mai binevenit. L-am chemat pe Dima, sergentul furier, în care aveam toată încrederea, i-am spus că voi lipsi o zi şi să facă în aşa fel să nu se bage de seamă plecarea mea din regiment. În vreme de război o astfel de încălcare a regulamentului aducea după sine o condamnare de douăzeci şi opt de ani de închisoare. Mai grea mi se părea însă închisoarea sufletului meu. Am plecat să o văd. Dacă momentul despărţirii de câteva zile fusese dureros, revederea a fost un adevărat poem al fericirii. Eram din nou împreună. Aura, luată pe neaşteptate – stătea, ghemuită în vârful patului, într-un capot de mătase multicoloră – nu putea să-şi stăpânească bucuria. Grijulie ca întotdeauna, s-a interesat ce am făcut în cele trei zile, cum am călătorit, dacă nu sunt obosit, dacă mi-e foame. M-a rugat să rămân peste noapte la o prietenă a ei. În toiul acestei strălucitoare efuziuni drăgăstoase, mi-a pătruns în nări adierea unui miros de tutun. Pe o scrumieră continua să ardă o ţigară. Era pe jumătate consumată. Nu pot înţelege ce s-a petrecut în sufletul meu în acel moment. Nu mi-am explicat nici atunci, nici la câteva luni după aceea, nici chiar astăzi, după trecerea atâtor ani. Parcă s-a dărâmat în inima mea o statuie construită cu migală şi ardoare într-un nesfârşit şir de ani! Ea m-a văzut cum m-am oprit, privind lung către firişorul albastru de fum ridicat deasupra ţigării. Parcă mi-a citit gândul. A izbucnit în plâns. Un plâns al pierderilor ireparabile. Nu o văzusem niciodată într-o aşa stare de disperare. Zadarnic m-am recules, am luat-o în braţe, i-am spus tot ce putea născoci mintea şi limba unui bărbat aflat într-o nemiloasă încurcătură, plânsul devenea din ce în ce mai chinuitor. Îmi dădeam seama că făcusem o nerozie. Cu o perspicacitate şi o luciditate diabolică, Aura a înţeles că într-o miime de secundă se spulberase un vis, acel vis care însemna pentru ea tinereţea şi viaţa însăşi. Dar nu cumva exageram? Să fie acesta sfârşitul marilor iubiri? Şi pentru ce? Pentru prima dată de când o cunoşteam începui să mă neliniştesc. Stăteam ca pe mărăcini. Regretam că am venit. Nu puteam înţelege dacă

noile mele simţăminte se puteau numi ingratitudine, laşitate, sau revărsarea vijelioasă a unei dezamăgiri pe care nu reuşeam s-o îmblânzesc şi s-o constrâng să se supună legilor raţiunii. În orice caz, sufletul îmi era năclăit de o stare stranie: deocamdată nu încetam să fac toate eforturile spre a o linişti. Mi-am dat abia atunci seama cât de complicat este mecanismul unui suflet de femeie şi cât de puţin o cunoscusem pe Aura. Mă temeam de oamenii de pe stradă, pentru că hohotele erau atât de violente, încât în mod sigur treceau dincolo de barierele ferestrelor şi uşilor. De plecat, nici vorbă nu putea fi. Cu greu s-a potolit. Atunci, printre şuviţele de păr răvăşite pe obraz, m-a privit îndelung.

— Dragul meu Diomid! Ce crudă decepţie ţi-am pregătit!

— Nu-i nimic, draga mea fetiţă! Nimic! Nu exagera!

— Aştept o prietenă.

Privi pendula din perete.

— Trebuie să vină din moment în moment. Scrie-mi imediat ce ajungi!

Eram avertizat că întâlnirea noastră s-a sfârşit. Ne-am despărţit chiar în acel moment. Se silea să zâmbească. Mi-a fost imposibil, atunci ca şi acum, să pricep ce calcule sau ce simţăminte se ascundeau în dosul acestei invitaţii politicoase, dar irevocabile. Ajuns la gară, m-am suit în trenul abia sosit, fără să mă interesez în ce direcţie mergea. Simţeam nevoia să plec, să fug, să nu mă opresc niciodată. Remuşcările cele mai amarnice m-au chinuit tot timpul drumului. Şi, ciudat, nu erau remuşcările pe care marea pasiune le atribuie iubitei, ci sentimentul milei caritabile, lipsită de devoţiunea amoroasă.

Orbecăiam într-o mlaştină tulbure şi istovitoare. Să fi avut un muc de ţigară efectul unui uragan? Asta era o curată nebunie! Iată ceea ce nu am putut înţelege niciodată. Nu o mai iubeam pe Aura? Era doar femeia care mă robise, femeia iubită, dorită de zeci şi sute de bărbaţi. M-am dat jos într-o gară. Paşii m-au dus la bufet. Am cerut de băut. Mi-a cântat nu ştiu până când un lăutar bătrân şi orb pe o vioară cu două coarde. M-am trezit a doua zi pe seară la comandamentul garnizoanei Sibiu. Mi s-a spus de către ofiţerul de serviciu că fusesem găsit în stare de ebrietate pe stradă. La regiment nu m-au trimis la Curtea marţială. Au socotit, drept comutare a pedepsei, trimiterea pe

front. Tocmai venise ordin de la partea activă să se trimită un comandant de pluton. Am plecat, măcinat zi şi noapte de aceleaşi tenebre. Nimeni dintre ai mei n-a ştiut că fostul adjutant al unui batalion de parte sedentară era acum comandantul unui pluton de pe prima linie de luptă.

Revenisem, aşadar, în oraşul amintirilor după o absenţă de paisprezece ani. Convorbirea a trecut repede de la o idee la alta. Doar se ştie că atunci când oamenii se văd la intervale mari de timp sunt dispuşi să-şi înfăţişeze, dintr-o singură răsuflare, dacă s-ar putea, tot ce s-a petrecut de când s-au despărţit. Breţcu avea tâmplele bine încărunţite. Elena nu se schimbase decât foarte puţin. Pentru că venisem la ei cu un anumit scop, nu ştiam cum să aduc vorba. Întâi am întrebat, căutând să par cât mai rece, ce mai fac ceilalţi prieteni, fără a cita pe vreunul din ei.

— Nepoate, te-aş ruga să mă ierţi numai câteva minute. O să-ţi mai povestească Elena. Luăm masa împreună şi-om vedea ce-o mai fi! Am nişte treburi gospodăreşti în târg, că de azi sunt gazdă, înţelegi matale cum devine cazul...

Am fost bucuros că Breţcu îmi dădea răgaz să discut cu Elena ceea ce vream să aflu.

— Diomide, începu Elena, pentru că vrei să ştii ce face Aura, sau mai bine zis ce a făcut după plecarea ta, am să-ţi spun. A suferit! Asta a făcut. A suferit îngrozitor! La câteva zile, Arnold i-a cerut amănunte. Ea nu a negat. A trebuit, se înţelege, să-i făgăduiască că o să se silească să aducă în căsnicie pacea de mai înainte. Lucrurile mergeau bine. Ea părea că s-a resemnat. Ne întâlneam ca de obicei, îmi spunea adesea că nu vrea decât să ştie că tu eşti în viaţă. Mai mult nu dorea. Dar au venit scrisorile, scrisorile returnate.

Zicând acestea, Elena scoase dintr-un sertar un plic mare, al cărui conţinut îl răsturnă pe suprafaţa biroului. Pe lângă scrisori, căzură şi cioburile unei plăci de patefon. Recunoscui imediat resturile plăcii cu valsul nostru favorit.

— Iată cele două scrisori returnate, cu nota biroului mobilizării.

Cele două plicuri cu adresa mea scrisă de Aura, a cărei grafie o cunoşteam, rămăseseră încă nedezlipite din momentul

restituirii. Pe fiecare dintre de, aceeaşi mână scrisese cu cerneală violetă: „Ofiţerul plecat pe front”. Şi iată şi marea lovitură. Citii adresa cu antetul regimentului: „Vi se face cunoscut că sublocotenentul de rezervă Rainea G. Diomid a căzut pe frontul din Tatra”. Ţineam încă în mână scrisorile şi cioburile plăcii distruse. Din plic căzuse şi o fotografie. A început să-mi bată inima, să mi se aprindă imaginaţia, să mă văd în urmă cu paisprezece ani. Era fotografia aceea, luată cu ocazia cununiei. Un tânăr ce urma să se libereze din armată, înainte de a primi ordinul mult aşteptat, l-a primit pe cel de trimitere pe front. Şi a făcut tot ceea ce face orice băiat credincios faţă de drăguţa lui: s-a cununat cu ea, să pecetluiască dragostea printr-un act oficial. Dacă o fi să nu supravieţuiască focului, să se ştie cel puţin că au fost soţ şi soţie. Au apelat la soţii Arnold, cu care se învecina fata, să le fie naşi. Aura, cu învoirea soţului, a dorit să cunune tânăra pereche cu mine. Cercetai cu nostalgie cartonul dreptunghiular. Era acolo toată ceata petrecăreţilor de odinioară: toaletele de seară, florile, feţele voioase ale femeilor şi ale celorlalţi nuntaşi. Aura zâmbea.

— Este finul tău! mi-l arătă în fotografie Elena pe mire. S-a întors teafăr. Este factor poştal aici şi are trei copii. Uite-l şi pe Mândriceanu...

Asta a fost de ajuns, să-mi amintească ce s-a întâmplat luni, după nuntă. Am pierdut maşina garnizoanei. Am alergat doi kilometri pe jos, cu Mândriceanu după mine – era mai mic de stat, deci îl lăsasem în urmă – spre a fi prezent la apel. Tocmai în momentul când maiorul Turbincă a pronunţat numele meu, ajuns la marginea careului, am strigat ostăşeşte:

— Prezent!

Tot detaşamentul s-a pornit pe râs. Atunci maiorul s-a întors, m-a privit pe deasupra ochelarilor şi m-a întrebat:

— Domnule sublocotenent Rainea, nu cumva dumneavoastră aţi fost nun mare şi aţi întârziat la rachiu?

— Exact, domnule maior! am răspuns mirat cum de aflase Turbincă acest amănunt.

— Vezi că ţi-ai uitat cocarda la buzunarul vestonului. Treci în front.

În grabă, la plecare, nu-mi scosesem insigna de nuntaş. Chiar în acea seară, întâmplarea a constituit numărul de senzaţie al

lui Mândriceanu. Elena continuă:

— Atunci a început marea tragedie. Mai întâi se întreba de ce nu are niciun rând de la tine, dar, după ce a venit vestea morţii tale, s-a prăbuşit definitiv. Zi şi noapte de lacrimi, de melancolie şi de izolare, de slujbe la mânăstiri, ca într-o zi Arnold să-i spună că el nu mai poate suporta „atmosfera asta de cavou” şi că se consideră dezlegat de orice obligaţie conjugală. S-au despărţit, fără zgomot, şi mai târziu am aflat că el trăia cu o colegă de birou de multă vreme şi că n-a aşteptat decât prilejul unei despărţiri din care să iasă basma curată. Aura n-a protestat.

— Şi acum? am întrebat.

— Acum stă la un bloc. Este secretară la o şcoală generală din oraş. Poate că fără această hârtie bizară...

Elena luă de pe birou înştiinţarea funestă a regimentului.

— Lucrurile ar fi avut alt curs...

În mod indirect mă soma să vorbesc.

— Sunt de părerea ta. Dar n-a fost o mistificare, adevărul s-a restabilit abia după încheierea păcii. Pe un platou din Munţii Tatra există un cimitir românesc. Între sutele de morminte a fost găsit unul pe crucea căruia era trecut numele meu. Cum s-a întâmplat? Comandantul de companie mi-a cerut carnetul de ofiţer, să-l trimită pentru operarea unor mutaţii la biroul mobilizării. În drum spre comanda batalionului, unde trebuia să-l depună, l-a prins un bombardament de aviaţie. Omorât fiind şi aflat la două săptămâni de oamenii unei alte unităţi, s-a găsit la el un singur act: carnetul meu de ofiţer, după care a fost identificat. Aşa că multă vreme pe crucea unui mormânt a figurat numele meu. În timpul luptelor nu-i arde nimănui să se preocupe de nişte lucruri care în atari împrejurări contează foarte puţin.

— Vai, Diomide! Ce poveste teribilă! Va să zică...

— Va să zică, am fost mort oficial. Cu acte în regulă.

— De-ar fi ştiut biata Aura, nu ar fi vărsat atâtea lacrimi!

Elena părea să mai spună ceva, dar a deschis uşa, abia respirând, Breţcu.

— Hai, hai, copăcel-copăcel! Urcă, urcă! Sunt douăzeci şi cinci de trepte, bată-le, şi dacă nu mai ai antrenament, tovarăşă, n-am ce-ţi face!

Din josul scării urca o femeie în doliu. A păşit pragul. Noi am

amuţit. Noua-venită nu băgă de seamă emoţia noastră, a celor trei. Şi-a şters sudoarea de pe frunte, apoi s-a oprit lângă birou. I-am văzut pupilele cum i se dilată, batista cum îi scapă din mână, bărbia şi muşchii feţei cum încep să tremure. A deschis gura, cu buzele convulsionate:

— Diomid!

I-am prins ambele mâini într-ale mele, sărutându-i-le în neştire. Nu puteam vorbi! Ne priveam numai cu ochii în lacrimi. M-a apucat de braţ protectoare.

— Măicuţo, fii cuminte! Vino să stai aici! Elena, să-i dăm puţină apă rece.

— Ti-am spus eu ţie, măi fată, să termini cu călugăria, că de muntean nu se lipeşte fierul blestemat! completă Breţcu, cu două lacrimi la rădăcina nasului...

Trecuse de miezul nopţii. Marea îşi înteţise zgomotele. O uşoară cutremurare a perdelelor dovedea că afară vântul cutreiera faleza, ca-n fiecare seară în orele târzii. Un oblon deschis scârţâia monoton la o fereastră a ultimului etaj.

— Şi până la urmă?! nu se abţinu să nu întrebe Mariana.

— Mă aşteaptă mâine în Gara de Nord. Este soţia mea.

FATA DIN PICUZI

I

Nepoftitul instalat în faţa mea se ivise tocmai în momentul când deschisesem uşa să plec după nişte treburi mărunte. Aproape că mă împinsese cu umărul, făcându-şi loc la intrare, ceea ce mă uluise pur şi simplu. Îi trecui încă o dată în revistă trupul uriaş, îmbrăcat într-un pardesiu prea scurt pentru el, faţa osoasă, încadrată într-o barbă roşcată, presărată ici-colo cu fire sure, şi toiagul neobişnuit, sprijinit de pervazul ferestrei. Părea mai degrabă un pelerin al sectelor religioase din lumea Orientului, decât un om al locurilor noastre. De ce ţinuse să stea numaidecât de vorbă cu mine? Drept să vă spun, nedumerirea mea era din ce în ce mai adâncă. Tot felul de gânduri mă frământau. Cine putea fi acest personaj atât de bizar, care se furişează în casa mea o dată cu umbrele serii, fără să-şi mărturisească cel puţin identitatea?

Rămăsei în picioare, aşteptând să văd ce se va întâmpla. De felul meu nu sunt un fricos, dar n-aş putea spune că în momentul acela nu încercam neliniştea acestui sentiment neplăcut.

— Să nu vă supăraţi! Aş vrea să stau...

Asta era prea de tot! N-am avut însă tăria să-l refuz. Îi arătai numai cu un gest al capului jeţul de răchită. Abia atunci observai că avea un picior de lemn. Se aşeză greoi, întinzându-şi proteza până aproape de picioarele mele.

— Vă rog să mă iertaţi! adăugă ca o scuză, aruncându-şi privirea în lungul ciotului de lemn. Ei! oftă scoţându-şi ochelarii. E mult de atunci! Aveţi dreptate să nu mă mai cunoaşteţi!

Ca atraşi de un magnet, ochii i se opriră pe tabloul din perete, înfăţişându-l pe Andrei după trecerea examenului de bacalaureat. Gestul păru aşa de natural, ca şi când ar fi ştiut dinainte de existenţa lui. O uşoară roşeaţă îi coloră obrajii veştezi.

— Păcat, bietul meu prieten!

De data asta simţii o sfâşiere lăuntrică amestecată cu mânie şi nu mă mai putui stăpâni:

— Cine eşti, omule, şi ce vrei de la mine?

Răspunse netulburat, ca şi cum ar fi vorbit cu tabloul de la

care nu-şi lua ochii:

— Hei, domnule Gheorghe Steiu, sunt Dumitru Alionte!...

Şi continuă cu glasul coborât, vădit emoţionat:

— Sau umbra lui Dumitru Alionte, cum vreţi să-mi spuneţi...

Nu ştiu cum arătam la auzul acestui răspuns. Simţeam că faţa mi se împietrise, limba şi buzele refuzau sa scoată vreo articulaţie, iar ochii îmi ardeau în orbite, înmărmuriţi de această apariţie de pe alt tărâm a „umbrei lui Dumitru Alionte”, cum se categorisise singur, colegul şi prietenul cel mai bun al lui Andrei, mort şi el de peste douăzeci de ani. Prin contrast îmi licări în minte chipul celuilalt Alionte, al flăcăului chipeş şi năzdrăvan, care se făcuse cunoscut în oraşul nostru pentru că la o prinsoare purtase în spate, până la statuie şi înapoi, poarta de fier de la intrarea liceului, preţ de două sute de kilograme greutate.

— Cu greu v-am dat de urmă! După distrugerea cartierului nostru, nimeni nu mai ştia unde v-aţi stabilit. Războiul n-a despărţit numai copii de părinţi, soţi de soţii, ci şi pe prieteni i-a risipit, ca făina orbului!...

II

Din cauza marelui număr de concentraţi, pavilioanele regimentului deveniseră neîncăpătoare. Cum furiile războiului, cu toate grijile şi necazurile pe care le târau după ele ajunseseră şi la noi, Statul Major ordonase ca partea activă a regimentului să fie scoasă din oraş şi cartiruită la marginea târguşorului M., de la poalele Istriţei. Se construiseră acolo, în grabă mare, cincisprezece barăci, mărginite de un izlaz comunal, folosit acum drept câmp de instrucţie. Veştile ce soseau de peste hotare erau din ce în ce mai neliniştitoare: armatele lui Hitler invadaseră cu aproape un an în urmă o mare parte a ţărilor apusene, drapelul cu zvastica flutura pe edificiile importante ale Parisului, ca o sfidare, iar de curând căzuse pradă poftei hulpave a cotropitorilor Iugoslavia.

În ziua aceea, eram ofiţer de serviciu. Mi-aduc aminte că nu găsisem scările de incendiu la locul lor, cum prevedeau instrucţiunile, şi chemasem la ordin sergenţii de zi ai companiilor. Probabil că strigam cam tare la ei, căci fără să vreau, aruncându-mi ochii peste câmp, între gară şi barăci, am văzut nouă uniforme cum se grăbeau să se aranjeze prin flanc.

Atunci abia mi-am adus aminte de ordinul dat de comanda regimentului de a primi şi cartirui pe cei nouă elevi-fruntaşi, trimişi pe baza unei dispoziţii speciale de Şcoala militară pentru un stagiu de două luni de zile la regiment.

După plecarea sergenţilor, rămas singur în faţa pavilionului de comandă, mi-am îndreptat din nou privirea către noii-sosiţi. Înaintau în pas cadenţat prin covorul verde al grâului înalt de o şchioapă. Din când în când, mărşăluitorul din capul coloanei se întorcea spre restul grupului, apoi îşi relua mersul la locul său. Am înţeles că dădea ultimele îndemnuri în vederea prezentării.

Iată-i aliniaţi în faţa mea, pentru raport, mlădioşi ca nişte tineri mesteceni, prezentându-se solemn, aşa cum obliga ceremonialul regulamentar. La al treilea elev, am simţit cum mă biciuie fără cruţare emoţia cea mai crudă: era micul Andrei. Nu l-am îmbrăţişat, cum s-ar fi cuvenit! Eram în serviciul ordonat, şi faptul acesta nu era îngăduit de rigorile poziţiei în care mă aflam. Cum stătea în faţa mea, cu mâna înţepenită pe cozorocul şepcii, îi priveam jocul neliniştit al pupilelor, puse şi ele la grea încercare. I-am întins mâna maşinal, silindu-mă, la rândul meu, să nu-mi trădez slăbiciunea. Când, după terminarea primei formalităţi, mi-am luat locul în faţa lor şi, salutând, mi-am spus numele, întregul şir, surprins, şi-a îndreptat privirea, pe cât o permitea situaţia, spre el, ca şi când ar fi zis: „Frate-tău face pe grozavul chiar în faţa ta, deşi nu-i decât un sublocotenent de rezervă!”

M-am întors scurt şi am intrat în corpul de gardă, fără să mă uit înapoi.

Nu-l cunoscusem bine pe Andrei. Îl lăsasem acasă copil şi ne revedeam după doisprezece ani în cazarmă.

I-am cartiruit în oraş. M-a rugat să-l cazez la un loc cu Alionte. Am intervenit ca şi la companie să fie împreună. Prietenia lor mă încânta. Contam pe bărbăţia lui Alionte. Era un braţ care îl veghea. Andrei era mai firav, şi apoi, închipuiţi-vă, o familie în care cel de-al şaptelea şi ultimul copil nu trezeşte dragostea şi grija deosebită a părinţilor şi a fraţilor mai în vârstă! Simţeam că revederea în vremuri tulburi îmi redeşteptase nu numai acea preocupare generoasă de a-l păzi de primejdii, ci şi o neîmpărtăşită duioşie fraternă, răsărită de sub pulberea anilor unei îndelungate despărţiri. Şi apoi contactul cu el simboliza

întreaga mea copilărie, întreaga mea legătură cu locul de unde plecasem cu mulţi ani în urmă. Dar faptul că trăisem atât de mult timp departe unul de altul mă făcea să fiu stângaci, nepriceput, cum s-ar spune mă fâstâceam sub avalanşa propriei mele simţiri, ca un copil timid şi neîndemânatic. Nu găseam nici vorbe, nici purtarea potrivită care să spargă gheaţa dintre inimile noastre. Vremea ne înstrăinase.

Aceeaşi reţinere o manifesta şi el. Adeseori, când îl întâlneam, dintr-o obişnuinţă impusă de regimul Şcolii militare, îşi corecta ţinuta, saluta cu aceeaşi zvâcnire mecanică a braţului, ceea ce, bineînţeles, mă făcea de multe ori să zâmbesc. Vorbea puţin. Aproape monosilabic. Viaţa militară, atmosfera de război, starea de permanentă tensiune inspirată de loviturile brutale date de armatele lui Hitler ţărilor libere îl copleşeau, înţelegeam din privirile lui gânditoare, din o anumită gesticulaţie, din zâmbetul dureros ce-i înflorea uneori în colţul gurii că nu se poate adapta spiritului monstruos al măcelului dintre oameni.

De la o vreme, în fiecare sâmbătă pleca acasă pentru o zi, chiar în duminicile de consemn în cazarmă. Am obiectat o dată că asemenea încălcări nu se potrivesc cu comportarea unui ostaş, mai ales când acel ostaş este un viitor ofiţer şi că îl pot expune la riscurile unor pedepse aspre.

Atunci m-a privit cu seriozitate şi şi-a dat drumul gândurilor:

— Cine şi de la cine are dreptul să-mi îngrădească într-atât libertatea, încât în ziua mea de odihnă să nu pot schimba atmosfera de cazarmă? Copacii în codri sunt liberi, patrupedele şi păsările în junglă sunt libere! Numai omul zace în cătuşele propriei lui născociri care se cheamă civilizaţie. Dacă aceasta se mai cheamă civilizaţie!

III

După terminarea celor două luni de stagiu, au plecat la Şcoala militară pentru continuarea studiilor.

Dar iată că într-o zi calmă de pe la mijlocul verii următoare, i-am primit din nou pe tinerii mesteceni, de astă dată cu cocorii de adjutanţi pe epoleţii uniformelor.

Familiarizaţi cu mine din prima perioadă petrecută laolaltă, nu s-au mai aliniat milităreşte, cum făcuseră cu un an în urmă, ci s-au prezentat cu strigăte de bucurie:

— Să trăieşti, nene Geo! Eşti zeul norocului, să ne cartiruieşti tot matale! Eu vreau tot la madam Carbon!

Se brodise tot o zi în care răspundeam de treburile administrative ale regimentului: eram iarăşi ofiţer de serviciu. Vremurile însă nu mai erau cele ştiute. La numai câteva zile după plecarea lor, izbucnise războiul. Şi acum ne aflam în plin război.

Andrei a primit comanda unui pluton, tot într-o companie cu Alionte. Părea mai însufleţit. Carapacea gheţoasă a timidităţii se subţiase, dar nu se topise. Trăia tot sub imperiul unui zbucium greu de ghicit. La glumele mele, tot stângace, pe seama timidităţii lui, zâmbea îngăduitor sau da răspunsuri în doi peri.

Îi priveam în fiecare dimineaţă, din locul meu de pe platoul de plecare la instrucţie, talia zveltă şi modul cum dădea onorul comandantului de regiment, apoi se îndrepta cântând către sectorul de executare a programului, de unde se întorcea în preajma prânzului, obosit şi prăfuit, preocupat să nu dea ocazia vreunui reproş din partea cuiva. Instruia un pluton de recruţi. Aceştia, tineri ca şi el, cântau cu toată însufleţirea un cântec popular bine cunoscut, căruia până atunci nimeni nu-i dăduse vreo atenţie deosebită, dar pe care plutonul lui l-a împământenit cu adevărat în viaţa sărăcăciosului orăşel. Parcă îmi sună şi acum în urechi melodia lui obsedantă:

Cucule cu pene sure,
Ce laşi lenea să te fure?
Ce tot cânţi colea pe leasă,
Ori ce jale te apasă?

Cântecul trecuse ca o epidemie din pluton în pluton, se revărsase asupra târgului, îl cântau copiii de şcoală, băieţii de prăvălie, îl fredonau fetele şi femeile tinere din dosul porţilor sau de după perdele, în rarele treceri ale regimentului pe caldarâmul burduşit al străzilor. Tonalitatea de melopee cu însingurata ei nostalgie rurală exprima exact starea de spirit a ostaşilor.

Într-o dimineaţă, batalionul lui Andrei n-a mai apărut la raport. În baza unui ordin primit în cursul nopţii, întregul efectiv plecase sub stare de alarmă pe front. Fusese vărsat unui alt regiment al Corpului de Armată, deja îmbarcat. Asemenea transferări de trupe erau frecvente în perioada războiului, mai ales între

unităţile destinate dislocării.

De ce nu venise Andrei să-şi ia ziua bună de la mine? A simţit zbuciumul meu din prima zi a revederii şi a vrut să mă menajeze? Ne găseam foarte aproape unul de altul şi nu era greu de făcut acest lucru! La câteva luni de la plecare a venit teribila veste...

Şi acum, după atâta vreme, învie Alionte să-mi reînnoiască remuşcările. Remuşcări care m-au torturat mereu.

Nu era numai gestul în sine! Era diabolica propagandă pusă la cale de comanda regimentului, citarea pe armată printr-o formulă de care nimeni nu auzise până atunci: „Trădare prin sinucidere!”

În urma acestei veşti, restul familiei m-a renegat. M-au privit toţi ca pe un vinovat. Fraţii şi surorile, toate neamurile au pus totul pe seama inspiraţiei mele nefaste de a-l ajuta să meargă la o companie cu prietenul său, pentru că celelalte batalioane n-au mai plecat pe front, ci au rămas în paza zonei petrolifere.

Alionte continua să privească portretul din perete.

Parcă mi-ar fi ghicit gândurile.

— Ar trebui reabilitat post-mortem!

— Ce vrei să spui? exclamai din ce în ce mai buimăcit.

Se răsuci nervos cu scaunul lui ca un apucat şi piciorul de lemn lovi cu putere duşumeaua:

— Nu! Andrei nu s-a sinucis! A fost ucis mişeleşte! Colonelul Cheleanu l-a ucis. El a fost autorul mistificării şi avea tot interesul s-o facă. De teamă, canalia!

Interlocutorul meu sorbi cu lăcomie apa din pahar. Observai că mâinile îi tremură.

— Iertaţi-mă! Mi-am pierdut măsura! Opt ani în liceu mi-a fost coleg de bancă, doi ani de Şcoală militară am fost în acelaşi pluton şi, cu bunăvoinţa dumneavoastră, am fost repartizaţi la regiment în aceeaşi companie. Nu-l pot uita! Nu! În fiecare noapte, mii de nopţi, coşmarul nu se mai termină. Cine l-a ucis pe Andrei? Cine l-a ucis pe Stamin? Pe Arboreanu? Pe Săvescu? De ce? Unde este justiţia, umanismul veacului acestuia?...

Am închis ochii. Daci şi Alionte spusese: „cu bunăvoinţa dumneavoastră”.

Mă prăbuşeam ca într-un abis. Amănuntul avea ceva din severitatea unei sentinţe. Îmi reedita absurdele acuzaţii ale

familiei. Parcă îmi răsucise o lamă de cuţit în inimă. Îmi făcuse o rană. Şi rana sângera. Sau poate era vechea rană zgândărită acum de tristele evocări ale musafirului acesta care începuse să devină incomod. Să fi avut ei, oare, dreptate? Să-mi fi lipsit mie perspicacitatea de a stabili înlănţuirea logică a cauzalităţii şi să se fi eliminat din concluderea adevărului tocmai ceea ce constituia greşeala mea, adică intenţia de a-l proteja nu din dragoste, ci din trufia de a-i demonstra bunul meu nume faţa de comanda regimentului?

Punerea acestui amănunt din nou pe tapet mă aruncă ca pe o frunză în furtună, în jocul nemilos al îndoielilor. Eram sau nu vinovat?

IV

— Ştiu că nu l-aţi cunoscut pe Andrei! Era unul dintre acele multe exemplare de vizionari anonimi, cărora nu le place să facă paradă de ideile lor. Dar le trăiesc intens, viguros şi nu renunţă la principiile lor decât o dată cu încheierea socotelilor. Când şi le demonstra, era de nerecunoscut. Timiditatea îi dispărea ca prin farmec, se transfigura, limba i se dezlega şi ne punea în faţa unor argumente a căror forţă se impunea de la sine. Ofiţerii instructori înghiţeau în sec şi se uitau la el într-un fel ciudat. Opiniile acestea exprimate oriunde şi fără echivoc, în vremea cruzimilor hitleriste, erau nepotrivite cu aplombul zgomotos şi găunos al amatorilor de glorie militară.

— Oamenii, popoarele, spunea el, nu se nasc spre a-şi face unii altora neajunsuri. Ipocrizia ascunsă sub petalele de trandafir ale unor uzanţe inventate tocmai spre a masca samavolnicia, lăcomia celor mai tari în dauna neputincioşilor, furtul de teritorii, înrobirea unor popoare sau grupuri de oameni de către alte popoare sunt urmele tipice ale moralei lupilor. Şi războiul este tocmai paroxismul acestor barbarii.

S-ar părea că aceste idei enunţate de un băiat de vârsta lui sună a sloganuri romanţioase, dar ele nu reprezentau altceva decât temeiul gândirii unei generaţii care vrea să trăiască, generaţie antirăzboinică, care a dormit în anii adolescenţei cu cărţile lui Barbusse şi Erich Maria Remarque sub pernă. Hei, câte discuţii, ce controverse erau între el şi tabăra războinicilor, de multe ori chiar în ora de drept a Şcolii militare! Îl sfătuiam

adesea să fie mai prudent, dar nu-l puteam face să înţeleagă că se situa pe o poziţie potrivnică ordinei de stat de atunci. De aceea în memoriu i se strecurase calificativul „suspect”. În noaptea plecării pe front era întunecat la faţă. L-am întrebat:

— Nu te duci la fratele tău?

— La ce bun? mi-a răspuns. Ca să ne facem sânge rău unul altuia? Este inutil! Şi apoi sper să-l revăd!

Trenul ne-a dus până aproape de Zaporoje, pe Nipru. Acolo am debarcat, la o staţie oarecare. Mai aveam până la front cinci sute de kilometri, pe care trebuia să-i facem pe jos. A început tragedia marşurilor. Zi şi noapte mărşăluiam neîntrerupt, pe drum, pe câmp, prin păduri, peste smârcuri, fără să ne întrebe cineva dacă suntem odihniţi sau obosiţi, sătui sau flămânzi. Nu ne speria atât foamea, cât ne chinuia neodihna. Când se ordona sfârşitul etapei de marş, cădeam ca arborii retezaţi de la rădăcină. Ne dobora somnul pe unde ne aflam. Târziu, către miezul nopţii, când liniştea se aşternea pretutindeni, se auzeau din depărtare răbufniturile tunurilor. Zbuciumul devenea mai amarnic, ziua de mâine mai nesigură şi fiecare se înciuda în sinea lui: „Unde mă duc? De ce mă duc? Pentru cine mă duc?” Nu era vorba de laşitate, ci de altceva mult mai greu de înţeles: era refuzul de a îndeplini hotărârea oarbă, nebunească a unor exaltaţi. Cine n-a trăit zvârcolirile unor asemenea zile, nu ştiu dacă va înţelege proasta noastră stare sufletească de atunci. Într-una din aceste zile ni s-a pus tresa de sublocotenent. Cei mai mulţi colegi din seria mea intraseră în Şcoala militară de ofiţeri nu spre a face război, ci o carieră publică ca oricare alta, pentru că nici unul dintre noi nu se putea întreţine într-o facultate. Sărbătoarea, marea sărbătoare care altădată ne fascina, s-a petrecut după cincizeci de kilometri de marş, într-un câmp năpădit de bălării, pe o ploaie torenţială. Eram, literalmente, uzi până sub secul piciorului. Ceremonia s-a încheiat cu discursul lui Cheleanu. Un fel de panegiric ridicul, presărat cu expresii bombastice: „rolul mesianic al ostaşului, eroism transcendent, etcetera, etcetera”, de nu ştiai dacă trebuie să râzi cu gura până la urechi, sau să îi plângi de milă. La drept vorbind, dacă ar fi trebuit să plângem, trebuia să ne plângem propria noastră soartă. La două zile după avansare, sunt numit adjutant al regimentului. Eram deci mâna dreaptă a

colonelului comandant. La început, alegerea m-a încântat. Curând însă mi-am dat seama că numirea nu era făcută fără un anumit scop. Cu toată drasticitatea ordinelor, într-unul din popasurile făcute pe malul Doneţului, într-un sătuc, pe nume Picuzi, fără ştirea colonelului, dornic să simt cum se mai doarme într-un pat, m-am cazat singur la casa unei femei văduve. Era aşezată sub un dâmb, chiar pe malul râului. Acolo am cunoscut-o pe Catea. Era fiica văduvei. Am dat fuga să-l caut pe Andrei. El susţinea că nicio fată din toate pe câte le văzuse, de la începutul războiului, nu se putea bucura de renumele de femeie frumoasă. Eram curios să ştiu ce mină va face văzând-o pe Catea. L-am găsit înconjurat de orchestra pe care şi-o improvizase în pluton. Am uitat să spun că toţi muzicanţii mobilizaţi fuseseră grupaţi sub comanda lui. La fiecare popas de odihnă se adâncea în gânduri sau îşi îneca aleanul cântând împreună cu ei. Avea o voce plăcută de tenor. Un timbru care te răscolea. L-am invitat la mine. Mi-amintesc bine scena care s-a petrecut. Nu sunt un superstiţios, nici adeptul teoriilor fanteziste ale predestinării, dar când Catea şi Andrei au ajuns unul în faţa altuia, s-a petrecut ceva care m-a pus pe gânduri. Ea a rămas nemişcată ca o statuie. Obrajii i s-au îmbujorat până în lobii urechilor. Andrei, uluit, a făcut ochii mari, parcă să-şi dea seama bine dacă ceea ce vede este făptură aievea. Păreau că se cunosc de multă vreme şi că se întâlnesc după o îndelungată căutare. Apoi, fără nicio vorbă, fata a rupt-o la fugă prin grădinile fără garduri. Deşi înţelesesem foarte bine ce se petrecuse în inimile lor, m-a cuprins un râs zgomotos şi, să fiu sincer, maliţios. Este ştiut că femeile de cele mai multe ori strică prietenii trainice între bărbaţi. Aş fi vrut ca fata să-mi rămână mie. O cunoscusem cel dintâi şi o îndrăgisem de la prima vedere. Începusem să regret că l-am invitat. Andrei m-a privit fără să-mi spună un cuvânt, apoi s-a întors către cortul lui. Mi-am dat seama că făcusem o prostie şi m-am luat după el. L-am strigat, dar n-a vrut să răspundă. S-a aşezat din nou între cântăreţi.

— De la început, băieţi!

Cânta acum purtat parcă pe aripile unui vis. Îl acompaniau doi acordeonişti. M-am aşezat lângă el. Faptul că mi-a făcut loc pe raniţă dovedea că nu-mi poartă ranchiună. L-am privit mai

atent. Era acelaşi băiat pe care îl cunoscusem cu zece ani în urmă, cu care nici măcar o singură dată nu avusesem vreo supărare. Îl înţelegeam. Iubirea urca în sufletul lui generoasă ca seva prin capilarele plantelor în anotimpul primăverii. Parcă eu însumi eram cucerit de atmosfera îmbietoare pe care o trăia. Am început să cânt cu el aşa cum o făcusem de multe ori în trecut. În curând cercul ascultătorilor din jurul nostru s-a mărit. Au venit soldaţii de la celelalte plutoane. Ceva mai departe, neîndrăznind să se apropie, câţiva copii de vârste diferite priveau curioşi la petrecerea noastră. Târziu am băgat de seamă că într-un grup de fete era chiar ea, Catea. Nu-şi lua ochii de la el. Obrazul îi era scăldat în lacrimi. O, ce bine ar fi fost dacă am fi ocolit satul acela, dacă întâmplarea nu ne-ar fi scos-o în cale! În noaptea aceea am adormit greu. M-am părpălit pe toată părţile. Într-un târziu mi s-a părut că aud zgomot afară. Am privit pe fereastră. În bătaia lunii, le-am văzut siluetele. Erau acolo, pe dâmbul din faţa casei, cu faţa spre unda râului, proiectaţi pe fundalul adormit al cerului stepei ca într-o carte poştală. Se ţineau de braţ. I-am privit îndelung cu un amestec de ciudă şi compătimire. Mă bucuram pentru Andrei că, înainte de a cunoaşte botezul focului, cunoscuse botezul dragostei. E greu de povestit ce s-a petrecut la despărţire. Regimentul îşi urma drumul lui către zilele ce aveau să vină. Mi-a rămas de atunci în conştiinţă convingerea că peste noianul tuturor convenţiilor impuse de legi sterpe, stereotipe, plăsmuite între pereţii capitonaţi ai cancelariilor marilor oficialităţi vremelnice, pentru interesul castei lor, există în inimile noastre, ale mulţimilor cu sufletele nedeformate de rafinamentul civilizaţiei, un domeniu de înţelegere generală şi perpetuă, nesesizată în împrejurări obişnuite, care îi leagă pe oamenii de pretutindeni într-o forţă de neînlăturat.

V

Marşul etapei următoare nu s-a deosebit de celelalte. Însărcinat cu supravegherea îndeplinirii ordinelor pe întregul regiment, eram singurul ofiţer inferior care avea dreptul la cal. Andrei se legăna pe norii catifelaţi ai iubirii sale. De câte ori treceam pe lângă el, în sus şi în jos, îmi zâmbea prietenos.

Îl priveam cu satisfacţie cum mergea în faţa plutonului său,

încadrat de doi sergenţi mai bătrâni. Părea că toate îngrijorările se topiseră ca prin farmec. La primul popas m-a căutat la comandă.

— Dumitre, am nevoie de un cal!

— Ce s-a întâmplat?

— Dă-mi calul tău pentru două ore!

— Ce vrei să faci? Vino-ţi în fire!

— Până va începe deplasarea, voi fi înapoi!

— Cum, n-ai atâta bărbăţie să rezişti unei amăgiri trecătoare?

— Nu, este de prisos să-ţi mai explic! Nu vreau să am! Voi pleca pe jos!

Am înţeles că nu-l pot opri. Mi-am făcut calculul că în noua localitate stăteam douăzeci şi patru de ore. De obicei în timp de campanie comandanţii au alte griji în afară de aceea de a face apelul ofiţerilor. I-am dat calul. Am calculat, de asemenea, că putea veni înapoi în câteva ore. N-a vrut să ia pe nimeni cu el. A început însă la scurt timp să mă roadă neliniştea! Începui să am remuşcări. Cum de n-am putut să-l opresc? Cine garantează, într-un teritoriu unde noi eram cotropitori, viaţa unui ostaş plecat singur într-o aventură? Neliniştea se transformă în panică, mai ales când la popotă colonelul Cheleanu mă luă prin surprindere:

— Ce face sublocotenentul Steiu?

Întrebarea lui m-a prins ca într-o capcană. Continua să mă privească sfredelitor cu ochii batjocoritori, ca şi când m-ar fi acuzat de o mişelie. I-am răspuns totuşi, silindu-mă să-mi reţin bătăile inimii:

— Cântă ori mai degrabă visează cu întreg plutonul său, domnule colonel!

Ceilalţi ofiţeri au făcut haz pe seama răspunsului meu. Numai Cheleanu a tuşit cu înţeles, coborând ochii în farfurie, în timp ce eu simţii cum mă inundă sudoarea pe tâmple. De bună seamă că Andrei era suspectat! Colonelul Cheleanu era un om mărginit şi crud. Un înfumurat. Nu se poate spune că era victima unei educaţii războinice. Nu. Nici măcar pe aceea nu o avea. Se lăsase însă prins de fanatismul mixturii fascisto-legionare, socotea că s-a ivit o cotitură care îi este favorabilă şi vrea să o exploateze, pe cât s-o putea, şi în folosul său. Despre ostaşi, ca şi despre subalterni, avea idei cu totul ciudate.

— Soldaţii, laolaltă cu micii comandanţi, spunea el, sunt picioarele regimentului, pe când ofiţerii superiori în frunte cu comandantul unităţii reprezintă creierul lui!

Nici nu se putea exemplifica mai concret prostia, decât cu această judecată tipic cazonă. Am fost uimit în după-amiaza aceleiaşi zile, când comandantul m-a invitat la o partidă de şah. Nu-l ştiam jucător, iar eu nu eram nici cel puţin un amator vrednic de băgat în seamă. Închipuiţi-vă, trăiam în directa sa subordine de peste două săptămâni, dar nu-mi făcuse cinstea niciodată măcar să întreţină o convorbire cu mine, în afară de cele cu caracter militar-administrativ. „Ce urmăreşte, oare?” mi-am zis. M-am hotărât să fiu cât mai prudent. Începeam, în adevăr, un joc diabolic, în condiţii psihologice inegale. După câteva partide, în care el avusese iniţiativa, s-a oprit din joc.

— Ce-ar fi să bem câte un coniac?

— Prea bine, domnule colonel, pentru mine dorinţa dumneavoastră este ordin.

— Aşa trebuie să fie! adăugă fără să zâmbească.

Mi-am dozat rezistenţa cât am putut mai bine. Cheleanu era un mare băutor de coniac. Am început să alternăm jocul cu clinchetul paharelor. La orice ciocnitură, ochii lui, uşor injectaţi de alcool, mă priveau iscoditori, ca şi când ar fi dorit să citească dincolo de perdeaua privirii mele. Pregătit sufleteşte asupra intenţiilor lui, devenisem volubil, mutam la repezeală piesele, râdeam cu prefăcută dezinvoltură. Totuşi, de la o vreme simţeam că mă înăbuş. Nu atât de băutura greţoasă, cât de revolta împotriva propriei mele situaţii. După a nu ştiu câta partidă pierdută, m-a fixat din nou:

— Pe cât eşti de mare la trup, pe atât eşti de prost în strategie.

— Aveţi dreptate, domnule colonel, sunt un slab jucător!

— Nu de asta este vorba! Socot că Steiu e mai tare ca tine!

— Sublocotenentul Steiu habar n-are, domnule colonel!

Şi dădui peste cap un nou pahar, cu încăpăţânarea cu care sinucigaşii înghit cupa de otravă. El nu a băut. Mă privea numai.

— Eşti sigur ce spui, sublocotenent Alionte?

— Absolut sigur, domnule colonel!

— Deci n-ai nici o informaţie despre teoriile lui?

— Să vă spun drept...

— Nu ştii nimic despre faptul că otrăveşte conştiinţele soldaţilor cu defetismul său subversiv, despre antimilitarismul lui perimat, nu ştii nimic despre cele două ploduri de evrei de la staţia de debarcare, de lângă Zaporoje?

— Domnule colonel, despre copiii de la Zaporoje, cred că fiecare dintre noi ar fi procedat la fel.

— Fiecare trădător!

— Nu! Fiecare om de onoare. Noi nu luptăm cu populaţia civilă. Este o dezonoare pentru un ostaş să ridice viaţa unui om lipsit de apărare, mai ales când acesta este un copil!

— Da! După teoriile îmbâcsite ale unor schizofrenici tembeli, nu după teoria războiului modern. Ai idee de *Mein Kampf*?

— Nu am idee, domnule colonel!

— Eşti un arierat!

În minte mi-a răsărit după-amiaza de pe malul Niprului. Poposisem într-o pădure de luncă. Ieşise puţin soarele, după o ploaie de două zile. Un detaşament de SS-işti adusese un grup de cetăţeni pentru a-i executa în pădure. Andrei, să nu mai audă împuşcăturile, şi-a făcut de lucru printr-un lan de grâu întins cât vezi cu ochii. Sub un nuc stingher, a găsit doi copii dormind. O fetiţă şi un băiat. Fetiţa s-a deşteptat şi, începând să plângă, l-a rugat să-i lase să plece. I-au povestit amândoi, printre sughiţuri, că părinţii fuseseră împuşcaţi, iar ei, profitând de neatenţia escortei, se furişaseră prin râpi, în grâu. Andrei a vorbit apoi cu artelnicul companiei, care mergea după alimente în satul vecin, să-i ascundă sub prelata de carne şi astfel să-i ducă acolo, unde viaţa era mai sigură... De unde ştia colonelul această întâmplare? Reluă:

— Te chemasem cu un anumit rost, dar nu mai am nevoie de serviciile dumitale. Pe colonelul Keller nici dracu nu-l poate înşela! Ai auzit, Alionte? Nici dracu!

Şi iarăşi ochii săi, aceiaşi ochi de cucuvaie, cu reflexe verzi-cenuşii, brăzdate de firişoare roşii, m-au fixat întocmai ca ochii unei fiare pregătită să se arunce cu toată ferocitatea asupra pradei. „Colonelul Keller? Deci asta era explicaţia?” Ca şi cum s-ar fi deschis o uşă undeva, într-o boltă întunecoasă, au năvălit în conştiinţa mea capetele unor fire care de mult bâiguiau şi se căutau să poată da glas unui adevăr ţinut multă vreme sub obroc. Sub fluxul acestei lumini, dureros ca o lamă de pumnal,

îmi adusei aminte că într-una din zile colonelul Cheleanu uitase memoriul personal pe biroul de lucru. N-am putut rezista ispitei de a-l răsfoi. Am rămas stupefiat când am citit că colonelul Grigore Cheleanu era, de fapt, Gotlieb Keller, născut în Prusia, fost sublocotenent în armata austriacă şi încadrat după 1918 în armata noastră, cu acelaşi grad, aşa cum s-a întâmplat şi cu alţi ofiţeri stabiliţi pe teritoriul României după primul război mondial. La gradul de locotenent, Keller era trecut cu patronimicul Cheleanu Grigore, în baza unei aprobări de schimbare a numelui obţinută de la statul român. Nu mai era niciun dubiu că în sufletul fostului ofiţer habsburgic doctrina lui Hitler trezise la viaţă rămăşiţele unor vechi resentimente, fapt care explica pe deplin optica sa antiumană. Mi-a venit să-i trântesc un scuipat în obraz. Am întrebat numai:

— Ce vrea să spună domnul colonel?

— Să mi-l aduci imediat la comandament pe Steiu! Acum să mi-l aduci!

Şi cu o lovitură de cizmă zvârli masa de şah, cu tot ce era pe ea, în colţul opus al camerei.

— Îl voi aduce imediat, domnule colonel!

După ce am ieşit, aveam impresia să privirea lui duşmănoasă strecurată prin geamul ferestrei mă urmăreşte ca fasciculul unui laser. Nu am întors capul, să nu-mi trădez tulburarea. Mă intriga, pe de altă parte, neîntoarcerea lui Andrei! Ce se întâmplase cu el? N-am făcut însă două sute de paşi, şi trei călăreţi ieşeau în goana cailor din tabără. La mijloc îl recunoscui pe Cheleanu. Pe ceilalţi doi aveam să-i aflu mai târziu. Erau doi oameni ai lui din grupul de comandă, care, pocăiţi, mai târziu, aveau să mărturisească cum culegeau informaţii despre fiecare ofiţer. Am rămas înmărmurit. Afacerea lua un caracter din ce în ce mai grav. Cheleanu fusese informat, pas cu pas, de fiecare mişcare a bietului meu prieten. Fără a sta mult pe gânduri, sub cuvânt că am de făcut o recunoaştere, am luat un cal de rezervă de la comanda regimentului şi am tăiat-o drept peste câmp, cu intenţia de a le-o lua înainte.

A trebuit să renunţ în scurt tâmp la acest plan. Noaptea începuse să invadeze câmpia. Teama că mă voi rătăci, surprizele pe care putea să le prezinte terenul mă aduseră din nou la singurul drum de legătură dintre cele două localităţi. Mai

aveam o singură nădejde: o potecă printr-o grădină de zarzavat, în apropierea satului, care scurta calea cu câţiva kilometri. Timp de aproape două ore gonii disperat pe drumul pustiu, animat de dorinţa de a nu-l lăsa pe Andrei în mâna lui Keller. Dar fie că avansul câştigat de adversari m-a distanţat prea mult, fie că bidiviul meu alerga cu o viteză prea mică pentru a-i întrece, că n-am putut ajunge la timp. În apropierea satului Picuzi au răsunat câteva împuşcături. La scurtă vreme am auzit tropotul cavalcadei. Se întorcea într-o goană bezmetică. M-am ascuns într-o leasă de porumbari până au trecut, apoi am înfipt pintenii în burta calului disperat. Ceea ce îmi închipuisem se petrecuse în adevăr. Zăceau amândoi pe malul Doneţului, acolo pe dâmbul unde stătuseră cu o seară înainte. Nu ştiu cum am ajuns la cantonament. M-am trezit la ziua albă cu ordonanţa şi omul meu de încredere, Vasile, lângă mine. Imediat mi-am revăzut în minte toate întâmplările din ajun. M-am uitat lung la ordonanţă. El a dat din cap compătimitor, fără să scoată o vorbă. Parcă ar fi ştiut totul. Atunci m-am jurat să nu las nepedepsită moartea lui Andrei. Dar cum? Am socotit că este bine să mă prefac că nu ştiu nimic. Mi-am adunat în grabă situaţiile de efectiv sosite de, la batalioane şi la ora, stabilită le-am prezentat la semnat. Cheleanu a îndeplinit formalitatea fără să ridice ochii din hârtii. Părea căzut într-o adâncă reculegere. Era vizibil că îi devenisem incomod. În timpul marşului următor mi-a comunicat că eram înlocuit în postul de adjutant. Ca să justifice crima, la prima etapă a chemat ofiţerii şi le-a comunicat că sublocotenentul Steiu Andrei se sinucisese. Evident că a însoţit noutatea cu comentarii mincinoase, potrivit punctului lui de vedere. Avea nevoie de o perdea de camuflaj în măsură să-i acopere nelegiuirea. Cum s-au întocmit actele de deces nu ştiu, deşi în condiţiile războiului este uşor de înţeles că asemenea operaţii nu constituie o greutate. În restul zilelor şi etapelor ce au precedat ajungerea la front, îl vedeam bine că mă ocoleşte. Când îl întâlneam pe neaşteptate, avea o uşoară tresărire, greu de ascuns. După luarea sectorului de luptă în primire, nu părăseam plutonul. Trebuia să mă apăr din faţă, dar mai ales din spate, de lovitura perfidă a colonelului. El ştia precis, ghicise din tăcerea mea, poate avea chiar informaţiuni, că eram singurul cunoscător al tainei. Ştia de asemenea că eram

singurul prieten intim al lui Andrei între ceilalţi ofiţeri ai regimentului. În momentele de acalmie stăteam în şanţul de tragere, pradă gândurilor celor mai ciudate. Ce puteam să fac? Fiecare ostaş avea un munte de necazuri. Noaptea ascultam ofurile lor. Către ziuă mă fura somnul două ceasuri. Vasile, singurul căruia îi destăinuisem secretul, mă veghea ca o sentinelă în post. Îl conjurasem ca, în cazul când mor, să vă aducă tristul mesaj. Într-o noapte, un agent al regimentului mi-a adus un ordin secret. Mi se ordona să fac o incursiune. Trebuia să mă furişez în poziţia din faţă şi să aduc viu un ostaş pentru informaţii. Asta, pe vremea aceea, era mai ceva decât a aduce miere din pădurea ursului. Ştiam bine unde bate colonelul. Fusesem amplasat într-adins într-o fâşie de teren frământat, unde surprizele se iveau la fiecare pas. Faptul că totuşi trăiam îl punea pe gânduri. Devenise şi el prevăzător. Voia să-şi ia măsuri de siguranţă pentru o eventualitate de care începuse să nu mai fie străin. Acum miza pe dispariţia mea. Era, cum s-ar zice, o moarte legală. Am primit să execut ordinul scrâşnind din dinţi. Nici n-am ieşit bine din poziţia noastră, că m-am şi ales cu un soldat grav rănit şi cu două găuri în braţul drept. În vremea aceea se pregătea ultimul act al dramei de la Don. Maşina de război nazistă întâlnise în cale un obstacol care se încăpăţâna să nu se lase depăşit. Deznodământul nu a întârziat să se arate. S-a produs marele atac pe tot frontul, atacul care a cuprins tot cursul inferior al Donului, de dincolo de satul Raspopinskaia şi până la Stalingrad. Sub presiunea ofensivei generale m-am repliat către comanda regimentului, unde ştiam că se află Cheleanu. Nu voiam să-l scap. Era unicul gând care străbătea ca un junghi prin potmolul vâscos al apelor morţii. Deasupra hrubei betonate, nici o mişcare. Nici măcar sentinela nu se vedea. Am ghicit că stătea ascuns sub lespedea protectoare ca viezurele în timpul viscolului. Aşteptam din clipă în clipă să-mi simt hoitul amestecat în ţărână, dar m-am hotărât să-l ţin pe Cheleanu sub observaţie. Oare a plecat? Îmi veni în minte chipul însângerat al lui Andrei. Reuşise ucigaşul să-şi pună pielea la adăpost? Un eşalon de tancuri germane trecu în grabă pe lângă noi, retrăgându-se. Cum stam la pândă, sub ploaia de proiectile, îl văzui pe Cheleanu ieşind din văgăună, cu grupul său de comandă. O luară la fugă pe urmele tancurilor.

— Domnule colonel! am răcnit.

S-a întors o clipă, apoi şi-a continuat drumul înteţind fuga. Strângând în mâini pistolul-mitralieră, am încercat să-l ajung. Când m-am apropiat, l-am strigat din nou. Drept răspuns, s-a întors şi a tras. De jos însă, cu tot leşinul care mă moleşea, l-am ochit mai bine. Am tras în plin un încărcător întreg. S-a prăbuşit ca un buştean lovit de trăsnet. Nimeni nu l-a luat în seamă. M-au cules sanitarii unei formaţii de transmisionişti. După două săptămâni de febră, m-am trezit într-un spital din Camenca. Atunci mi-am dat seama că-mi lipseşte un picior. Am fost supus unei anchete juridice sovietice. Au venit martori din satul unde se petrecuse drama. Printre ei era şi o bătrâna în doliu, care m-a privit tot timpul cercetărilor cu ochii plânşi. Pentru anchetă au fost aduşi din lagăr şi cei doi sergenţi de la comanda regimentului, însoţitorii lui Cheleanu în seara crimei. Au făcut declaraţii amănunţite asupra modului cum au fost ucişi... Vă caut de multă vreme şi abia acum v-am dat de urmă! Iată şi ceasul, ceasul lui Andrei!...

Cu un gest pios, aşează pe masă mica relicvă.

Apoi tăcerea se aşternu între noi, apăsătoare ca o veşnicie. Din perete se părea că ne zâmbeşte prin imensitatea întunericului chipul blând al nefericitului Andrei.

SCHIJA

Anii treceau. Începeau la 15 septembrie şi se încheiau la 20 iunie. Cu fiecare sfârşit de an şcolar, încă o serie de elevi se rupea din viaţa cartierului.

Obiceiul era acelaşi: o serbare şcolară, cu darea de seamă a directorului, un cuvânt de rămas bun rostit de şeful promoţiei, şi-apoi totul se termina simplu, cu strângeri de mână şi îmbrăţişări şi cu respectivele buchete de flori. Emoţiile despărţirilor erau înduioşătoare. De multe ori elevii îşi luau rămas bun de la profesorii lor cu ochii în lacrimi.

Melinte se frământa amarnic. Nu se putuse obişnui în cei aproape douăzeci de ani de slujbă cu ideea că orice serie de absolvenţi pleacă pentru că aşa este firesc, pentru că trebuie să plece. De aceea clipele despărţirii erau grele. Copiii creşteau ca puii păsărilor din Deltă, în liniştea nemărginită a apelor şi în legănarea trestiilor, timp de şapte ani, în acelaşi cuib, apoi deodată se rupeau de această viaţă şi cuibul rămânea gol. În urma lor, după ce ieşeau de la serbare, rămâneau în poarta şcolii, melancolici, profesorii. Priveau spre ei cu aceeaşi caldă nostalgie cu care copiii de la ţară privesc toamna plecarea cocorilor. Zbura fiecare către alte ţărmuri, purtat de voinţa de a-şi rostui un viitor.

Şi serii după serii veneau! Şi serii după serii plecau!

Melinte ştia pe dinafară pe toţi elevii fiecărei promoţii. Îi urmărea o vreme la şcolile medii sau profesionale, apoi îl fura munca altei serii care trebuia să zboare la 20 iunie următor. Şi vremea nu putea fi ţinută în loc. Treceau săptămânile, lunile, trimestrele, anii...

Tâmplele îi încărunţiseră. Îşi dădea seama că îmbătrâneşte, deşi avea impresia că rămâne tot tânărul cu entuziasmul primei zile de şcoală, ziua aceea, he-hei! câţi ani se scurseseră de atunci?!

Întâlnea adeseori foşti elevi: inginerul Chiru, maistrul Drăgoi, maiorul Ciureanu...

— Şi câţi ani ai, Ciurene?

— Treizeci şi doi, tovarăşe profesor!

— Vai, vai, cât sunt de bătrân! râdea Melinte.

— Nu sunteţi, tovarăşe profesor. Arătaţi ca şi acum

optsprezece ani.

— Drăguţ din partea ta!

Se deprinsese să-şi socotească vârsta după seriile absolvenţilor şi de la o vreme acestea erau aşa de multe, că începu să le amestece. Seara când, uneori, încerca să mai facă apelul în gând, observa că lua pe unul dintr-o serie şi-l socotea în rândul alteia. „Oare Georgescu nu a fost în seria lui Jurcă? Sau a lui Anastase?” Alteori se întreba: „Oare seria lui Furtună a terminat facultatea?” Dar cu toată lupta de a păstra amintirea fiecăruia ca într-o firidă aparte, uitarea îşi făcea efectul şi rareori reuşea să reconstituie integral o serie mai veche. „Coca era colegă cu Viorica sau cu Doina?” Figurile fruntaşilor la învăţătură se reliefau mai puternic. Nu se întâmpla ca vreunul să-i scape memoriei, iar dacă se producea vreun neajuns, scotocea în carnetul seriei respective, păstrat cu evlavie într-un raft al bibliotecii. Se părea că acolo, în acel raft, fiecare carnet este un an viu din viaţa lui, care îl întinerea, îl readucea la epoca legată de mica lui colecţie cu file înnegrite de cerneală.

— Sofie! Ascultă, Sofie!

— Spune, Alexandre!

— Oare Călin Petre era la Politehnică, sau la Medicină?

— Care, Alexandre?

— Şeful promoţiei ’52, frate, unul brunet, frumuşel, orfan de ambii părinţi.

— Să fie cel cu ghiozdanul?

— Aşa, Sofie! Ghiozdanul acela, da nu-i ghiozdanul... a fost stăruinţa lui. Şi tare de mult nu l-am văzut!

Ochii lui Melinte se făceau mici-mici, parcă ar fi vrut să vadă în amintire, pe rând, medalioanele tuturor elevilor săi, şi mai ales pe cel al lui Mirel, pentru care cumpărase ghiozdanul. Şi ghiozdanul fusese dăruit, după nenorocire, copilului acela îmbrăcat într-un surtuc sărăcăcios de culoarea penei de cocor. Lui Călin Petre.

Umbrele serii se strecurau prin ferestre în camera tăcută, grele şi mohorâte ca nişte aripi de corb. Bolnavul, pironit în scaunul din faţa biroului, aştepta cu groază o nouă noapte albă. A câta, oare, de când l-au picnit durerile? În afară de respiraţia lui, numai tictacul pendulei sfâşia muţenia plictisitoare. De fapt lui Melinte i se părea că nici pendula nu-şi mai îndeplineşte

rostul său, ci pur şi simplu ţine timpul în loc şi-i măreşte deznădejdea, cu monotonia bătăilor sale. Nu-i mai pria nici lectura, nici vizitele nu-i mai făceau plăcere. Boala îndelungată îl schimbase. Devenise silnic, ursuz, capricios. Obrajii i se gălbejiseră, ochii obosiţi de nesomn îşi pierduseră vioiciunea de odinioară. Semănau cu nişte lumini de felinare în întuneric care cu greu îşi fac loc prin geamurile afumate.

Afară se stârni un vânt uşor. Una din crengile trandafirului, crescută până-n pervazul ferestrei, zgâria geamul cu vârful uscat ca o prevestire lugubră. I se părea o gheară de fiară apocaliptică, tulburătoare, înfricoşătoare. Uşa se deschise încet. Sofia, sfioasă ca întotdeauna, se strecură cu precauţie, oprindu-se la intrare. Mai mult scânci decât vorbi:

— Alexandre, să aprind lumina?

— Aprinde, Sofie!

Interiorul fu inundat de lumina mângâioasă a becurilor.

— Sofie, să rupi tu creanga ceea care-mi tot râcâie în fereastră.

— Care, Alexandre?

— A trandafirului.

— Vai de păcatele mele, dar cum de am uitat, că mi-ai mai spus o dată! se căină Sofia.

— Şi să iei şi tabloul din perete!

De astă dată Sofia îl privi lung, stăruitor. „Ce vrea să spună? Nu cumva...” dar îi fu frică să ducă gândul până la capăt.

— Ce tablou, Alexandre?

— Ei, ce tablou! Cel cu iarna. E prea multă zăpadă şi parcă îmi intră frigul în oase când îl văd. Fă bine...

— Îl iau, Alexandre!

Se sui pe un scaun, luă tabloul şi dispăru cu el în antreu. Acolo îşi şterse lacrimile cu podul palmei.

Melinte îşi prevedea sfârşitul. O deznădejde necurmată i se cuibărise în suflet, dar nu se putea obişnui cu acest gând. Părea că un zăpor puternic de ape se-nvâltora şi se smucea într-un zăgaz şubred pe care trebuia să-l sprijine cu grumazul său, obosit. Şi cu cât apele creşteau şi mugeau mai furioase, cu atât creştea şi nevolnicia lui.

Iubise viaţa. Se bucurase de tot ce întâlnise în calea lui. Fiecare epocă îşi avusese bucuriile ei. Şi, desigur, şi decepţiile

nu-l scutiseră de colţii lor veninoşi. Acum preţuia viaţa şi mai mult, pentru că îşi dădea seama că o pierde. Melinte era bolnav şi era conştient de gravitatea bolii lui. Totuşi legătura cu lumea nu voia să se rupă.

— Nu se poate! Nu! şuieră printre dinţi.

Vorbele sfâşiară liniştea ca o lamă de sabie repezită în gol. Îşi duse mâna la frunte. Simţi umezeala broboanelor de sudoare. Gândurile cele mai ciudate i se îmbulzeau în conştiinţă. Se agăţau unele de altele ca verigile unui lanţ mai dinainte deschise, se îmbrânceau înfruntându-se duşmănos sau se fugăreau cu sălbăticie, după cum erau: aducătoare de speranţe sau de perspective sumbre.

Şi lupta aceasta dura de cincizeci de zile. Cincizeci de zile şi cincizeci de nopţi. Îl apucase aşa, pe negândite, într-o după-amiază, la ieşirea din clasă. Adeseori oboseala îl dobora. Atunci capul îi cădea pe masă şi aşa, chinuit, îşi făcea somnul. Nu se putea odihni pe pernă. Cum se întindea în pat, durerea devenea insuportabilă. O durere de cap satanică îi dădea senzaţia că se prăbuşeşte într-o prăpastie fără fund. Inima începea să-i bată, de credea că-i sare din coşul pieptului, şi o sudoare rece, de moarte îl năpădea din tălpi şi până în creştet. Dar somnul cu capul pe masă, această continuă plutire între conştiinţa trează şi adormită, cu tresăriri la fiecare clipă, nu-l refăcea. Dimpotrivă, zi după zi puterile îi slăbeau şi starea sănătăţii se înrăutăţea. Pentru că nu era somn, ci o trezire halucinantă a subconştientului cu o sumedenie de imagini, care mai de care mai deformată şi moi înfiorătoare.

Cu câteva zile în urmă îl vizitase unul dintre colegii mai în vârstă: Andrei Petruş. De ce-l vizitase tocmai Petruş, care îl pizmuise toată viaţa, nu se putea dumeri. La plecare, Petruş, fie din răutate, fie din nepricepere, socotise că-l consolează:

— Lasă, Melinte, toţi o să murim. Azi tu, mâine eu!

Va să zică era o confirmare a temerilor pe care el n-avusese curajul să le destăinuiască nimănui, deşi le simţea cum îl rod pe dinlăuntru şi-i grăbesc prăbuşirea. „Deci lumea îşi dă seama că nu mai am nicio scăpare?” Cum de ajunsese Petruş până în camera lui, când Sofia ştia că nu poate primi pe nimeni de multe săptămâni? La ce bun? Probabil că intrase fără să fie văzut. Altfel nu se explică. Fără să vrea, privirea i se opri pe chipul

statuetei de pe birou. Era un *Chopin* dăruit de un elev, devenit muzician. Stătea acolo, imortalizată în albul marmorei ca o apoteoză a nefericirii umane, nefericirea cântăreţului purtată pe meleaguri străine. „Cine a întocmit atât de monstruos omenirea?" Şi iarăşi firul gândurilor atrase din întunericul funest întrebarea: „Şi eu? Este posibil? Şi de ce tocmai eu?" Îşi aduse aminte de un pasaj din povestirea lui Leon Tolstoi – *Moartea lui Ivan Ilici*. Pasajul suna cam aşa: *„Ivan Ilici vedea că moare şi-l stăpânea o necurmată deznădejde... Exemplul de silogism, pe care îl învăţase din cartea de logică a lui Kiswetter – Caius este om, oamenii sunt muritori, deci Caius este muritor – i se păruse toată viaţa valabil numai în ceea ce-l privea pe Caius, dar nu şi-n ceea ce-l privea pe el."* Şi totuşi Ivan Ilici murise. Murise tot din cauza aceleiaşi boli, al cărei diagnostic înmărmureşte de groază pe bietele ei victime. „Câte zile zăcuse Ilici? Nu cumva tot cam cincizeci?" De cincizeci de zile nu mai intrase într-o clasă de copii şi tot de atâta vreme nu mai auzise zumzetul plăcut, acel zumzet al copiilor care aşteaptă profesorul să intre în oră, sau chiotele din timpul recreaţiilor, când o parte din griji se destramă în atmosfera liberă a incomensurabilului aerian. Se părea că toţi l-au părăsit. E drept că în primele săptămâni îl vizitaseră elevii, Bob Teodoru, directorul, cu care era bun prieten, dar, mai ales de când cu vizita lui Petruş, refuza să mai primească pe cineva, oricât de drag i-ar fi fost. Vizitele îl amărau şi mai mult. Îi făcea impresia că toţi vin să-l vadă dintr-o datorie greu de îndeplinit, înainte de a deveni cadavru. Păstra lângă el albumul cu fotografii. Nu era un maniac! Erau în el peste o sută de fotografii cu chipurile unora dintre elevi – singuri sau în grupuri – şi din toate grupurile nu lipsea figura lui plină de încredere şi voie bună. Pe prima filă era chipul lui Mirel – unicul lui copil – omorât de un focos de grenadă, găsit într-o grădină după scurgerea coloanelor germane în anul 1944. Avea şapte ani. Multe lacrimi vărsaseră, ani în şir, amândoi părinţii pentru întâmplarea nefericitului copil. Fusese singura lor nădejde. Poate de aceea Melinte avea faţă de elevii săi şi de tot ce era copil o duioşie paternă greu de tălmăcit pentru cine nu-i cunoştea drama care trăia încă în inima lui.

Uşa se deschise cu aceeaşi meticuloasă grijă şi Sofia se întoarse cu ceaiul. Privirea buimacă a soţului aproape că o

zăpăci. Se clătină. Cât pe-aci să scape tava, dar strânse cu atâta disperare mâinile, că ceaşca se aplecă în dreapta, apoi în stânga, vărsându-se pe jumătate. Rămase ca o stană de piatră în faţa lui. Cu o sforţare eroică îşi adună într-un mănunchi voinţa risipită în trupul firav şi-şi recâştigă siguranţa:

— Ceaiul, Alexandre!

— Ceaiul?! păru acesta că se miră.

Ca să nu-şi trădeze slăbiciunea, Sofia îşi căută de lucru prin cameră. Întoarsă cu spatele, luă o călimară de pe birou, prefăcându-se că o şterge de praf. Lacrimile îi curgeau pe obraz. „Doamne, când vom scăpa odată de necazuri?”

Pentru prieteni, colegi şi chiar pentru Sofia, ca şi pentru foştii lui elevi, viaţa profesorului Melinte se considera un capitol încheiat. Ideea că o însănătoşire nu mai este posibilă nu mai avea nevoie de vreo dovadă. Sofia împărtăşise cu el toate necazurile, calvarul tuturor nopţilor de neodihnă, dar niciodată nu-şi trăda dezamăgirile. Pe de altă parte Melinte, nici înainte de a fi bolnav, nici acum, oricât de mult îl chinuiau durerile, nu-i spusese niciodată vreo vorbă de supărare. Niciodată n-a certat-o. Căsnicia lor a fost ca o apă lină, pe faţa căreia nu apare nici-o încreţitură. De când cu moartea copilului, amândoi se fereau să aducă vorba de el, tocmai spre a nu trezi unul celuilalt amintiri care să le provoace amărăciuni, deşi în fundul sufletelor lor fiecare îşi mistuia durerea singur, cu acea resemnare demnă a oamenilor cu caractere bine echilibrate.

— Nu bei ceaiul, Alexandre?

— Da! tresări ca dintr-un vis bolnavul şi începu să mestece cu linguriţa în ceaşca cu ceai.

Sofia îi ghici şi de astă dată gândurile:

— Ai să te faci bine, Alexandre! O să facem şi reţeta doctorului Smaranda.

Melinte clătină din cap, ca şi când ar fi zis: „Lasă astea. Toate sunt de prisos.”

— Nu trebuie să te descurajezi!

— Îţi mulţumesc, Sofie! adăugă într-un târziu cu glasul stins. Opt medici m-au consultat, la trei institute am fost examinat, dar, după cum bine ştii, n-am aflat alinarea. De unde să mai iau curaj?

— S-o mai facem şi pe-a lui Smaranda.
— Totul s-a sfârşit! Se va sfârşi!
— De ce nu vrei să faci morfina? Poate ajută la ceva...
— Morfină? Nu!

Continuă să ţină privirea către un ungher al camerei, în timp ce mâna învârtea automat linguriţa în ceaşca cu ceai. „Morfina! Asta e! Morfina! Morfina se administrează numai unei anumite maladii. Deci şi Sofia ştie!”

Da! Sofia ştia. În ultimele două zile, starea bolnavului se înrăutăţise brusc. Îşi dădu seama imediat că făcuse o greşeală ireparabilă. Cine o pusese să pomenească de morfină? De atâtea săptămâni nu s-a trădat, şi tocmai acum, când el avea o mai stăruitoare nevoie de sprijinul ei, se demascase. Simţi cum din piept i se desprinde un nod şi urcă, urcă, gata să-i înăbuşe respiraţia.

În acest moment soneria ţârâi prelung, apoi... ţârr... ţârrrr, câteva sunete întrerupte.

— Cine-o mai fi?
— Să nu primeşti pe nimeni, Sofie! Oricine ar fi!

Sofia ieşi, dar se întoarse imediat.

— Alexandre, un tânăr vrea să te vadă!
— Sofie, am spus o dată!
— Spune că este un elev al tău!
— Cu atât mai mult! Pentru elevi eu am murit de mult!
— Atunci, să nu intre!

Cu mers nehotărât, Sofia se întoarse să comunice musafirului refuzul bolnavului. Însă, în faţa ei, în uşă, îşi făcuse apariţia un tânăr zvelt, brun, cu o ţinută îngrijită, care-i zâmbi cu bunăvoinţă.

— Vă doresc sănătate, tovarăşe profesor!

Vocea lui parcă rupse o pânză de păianjen incomodă şi insalubră prin însăşi existenţa ei, de mult ţesută în singurătatea camerei.

— Bună seara! răspunse Melinte, nemulţumit că tocmai acum se găsise cineva care să-i nesocotească dorinţa de a fi singur.

O clipă rămaseră toţi trei tăcuţi, neştiind ce să facă. Tânărul se apropie şi-i luă mâna stângă în mâinile sale viguroase. Bolnavul nu protestă. Parcă faptul acesta atât de neînsemnat în aparenţă, contactul cu braţele necunoscutului, îl învioră.

Sofia, deoparte, se bucura că se ivise un prilej care să-i mai primenească cel puţin atmosfera sufletească.

— Nu mă mai cunoaşteţi, tovarăşe profesor! zise tânărul, vădit emoţionat.

Melinte simţi cum din adâncul făpturii sale se ridică un val de căldură binefăcătoare. Parcă îşi amintea ceva greu de definit, dar nu fără importanţă...

— Nu! Nu te mai cunosc...

— Sunt elevul dumneavoastră!

Ultimele cuvinte fură rostite aproape cu vocea sugrumată.

— Elevul?! Fii binevenit!

— Dar mi se pare că aveţi ceva febră...

— S-ar putea. Ce să fac? Un elev al meu niciodată nu m-a văzut într-o stare atât de becisnică. De asta i-am rugat, i-am implorat să nu mă viziteze. Este mai bine să rămână cu imaginea celui care am fost, şi nu cu a celuia care sunt. Totuşi, mă bucur că ai venit.

— Ce vreţi să faceţi? Nu ne-aţi spus dumneavoastră întotdeauna că, atunci când veţi fi bolnav, vreţi ca elevii deveniţi doctori să vă vindece reumatismele?

— Hei, băieţi, iată că previziunea mea s-a împlinit, dar voi veţi încerca zadarnic să mă mai vindecaţi, pentru că nu mai este vorba de un reumatism! În ce hal mă găsiţi! Dar spune-mi, te rog, vezi, este vreme de atunci... nu ştiu...

— Da, tovarăşe profesor, este vreme, şi încă vreme multă.

Noul-venit lăsă cu grijă mâinile bolnavului pe braţele fotoliului şi se depărtă către fereastră. Făcea eforturi vizibile să-şi ascundă zbuciumul. Nu mai trăise asemenea momente. Era acolo, în fotoliul acela de culoare mohorâtă, întreaga sa copilărie, cu privaţiunile şi durerile ei, şi totodată era omul care îl veghease cu grijă întocmai ca un grădinar plecat asupra unei flori dragi, pe care vrea să o crească şi s-o vadă înflorită, ferind-o deopotrivă de arşiţele toropitoare, ca şi de gerurile grele. Şi nu e uşor să suporţi frigurile unor amintiri în condiţiile unei revederi, unde stările neprevăzutului produc răvăşiri greu de întâmpinat.

— Sunt Petre Călin, tovarăşe profesor.

— Călin? O, dragul meu copil! Vino mai aproape, să te privesc. Chiar tu, în adevăr? Ce surpriză! De câţi ani nu te-am văzut?

— Cred, dacă socotesc bine, că de cincisprezece ani.

Fostul elev se apropie. Melinte se ridică cu greutate în picioare, îi pipăi părul capului, obrajii, îşi lăsă mâinile uşor peste umeri, apoi îşi reluă locul în scaun.

— Vai, Călине, în ce hal mă găseşti!

— Să nu vă speriaţi! Vom vedea îndată despre ce este vorba.

— Ce să mai vedem?! oftă el, fără să-şi ascundă descurajarea.

— Vom vedea. Deocamdată vă rog să nu vă neliniştiţi, ca să facem o treabă bună, aşa cum făceaţi dumneavoastră atunci...

Călin deschise o trusă de piele galbenă şi-şi orândui pe masă aparatele necesare unei consultaţii medicale. Surpriza soţilor Melinte era din ce în ce mai tulburătoare. Sofia rămăsese în picioare, fără să scoată o vorbă. Era tânărul acesta, atât de stilat şi de îndatoritor, elevul sărman şi oropsit de pe vremuri, a cărui poveste o cunoştea în amănunt?

— Ori de câte ori desfac această trusă, continuă Călin, îmi amintesc de ajunul examenului de la Institut. Am făcut drumul la Cluj cu banii...

— Lasă, lasă, nu-mi mai amintesc. Spune, ce faci acum?

— Am avut o bursă la Praga. M-am specializat în două din cele mai mari clinici şi de trei zile sunt în oraş. Am preferat acest oraş.

— Cum s-ar zice, eşti doctor?

— E o profesiune care-mi place! Ieri m-am întâlnit cu Constantin, inginerul. De altfel şi fără ştirea aflată de la el veneam la dumneavoastră, dar a trebuit să mă rezum în aceste zile numai la chestiuni administrative între pereţii spitalului. În sfârşit, tovarăşe profesor, tovarăşe diriginte, pentru că am venit, cu voia dumneavoastră, aş vrea să vă consult.

După ce a fost consultat cu atenţia cuvenită, Petre Călin se aşează să-şi soarbă cafeaua, sosită între timp. Bolnavul obosise. De săptămâni întregi nu mai fusese supus la un grad de solicitare atât de mare. Îşi lăsă capul pe spătarul fotoliului şi închise ochii. Prinse a sforăi uşor.

— Acum, doamnă, şopti medicul, aş vrea să-mi spuneţi ceva despre primele simptome ale maladiei.

Convorbirea, în şoaptă, nu dură multă vreme. Călin îşi luă câteva note într-un carneţel, apoi le privi, un moment cu încordare. Se părea că face un calcul. Îşi apropie din nou

scaunul de Melinte.

Acesta tresări:

— Grozav mă doare!

Deschizând ochii şi văzându-l pe medic, îşi încruntă sprâncenele. Sentimentul de jenă îl nelinişti din nou.

— Tovarăşe profesor, simţiţi că durerea este concentrată într-un anumit punct, sau e o durere difuză?

— Parcă aici... aici... parcă am un cui în craniu.

Îşi duse mâna către partea dreaptă a capului.

— Aha! Bravo! Suntem pe drumul bun! Dumneavoastră, după câte ştiu, aveţi ceva din timpul războiului.

— Adică, ce vrei să spui?

— Aţi fost cumva rănit la cap?

— Nu! Nicidecum! N-am fost rănit în război!

Sofia îşi lungi gâtul, parcă n-ar fi auzit bine. De unde scotea doctorul asemenea născociri? Doar nimeni nu cunoştea mai bine decât ea suferinţele soţului din timpul războiului, dar de rană, şi încă la cap, nici pomeneală.

— Amintiţi-vă bine! insistă Călin.

— Sunt încă perfect lucid.

— Eu, totuşi, îmi amintesc că ne-aţi povestit o dată în clasă că, într-o luptă cu grenade, o schijă milimetrică s-a oprit undeva în osul cranian.

— Mi se pare că ai dreptate, dar nu în război, ci la un exerciţiu de luptă, de la regiment, la poligonul de grenade.

— Mă rog, asta vreau să ştiu.

— Şi, adică...

— De acolo vin toate tulburările. Traumatismul îşi face efectul abia acum, datorită unor decompensări ale locului unde s-a oprit schija atunci. Mai precis, apasă undeva pe scoarţa cerebrală.

— Ei, drăcie! Şi cum de ţi-a venit în minte tocmai acest amănunt, căruia eu nu i-am mai dat importanţă?

— Acest amănunt, aşa cum spuneţi dumneavoastră, m-a sâcâit multă vreme în tâmpul practicii. Am operat multe cazuri similare şi ştiam că, o dată cu vârsta, nici dumneavoastră nu veţi fi scutit de neplăceri. Trebuie să extrageţi schija! Este necesar!

Medicul se ridică. Ceva îl frământa. Se îndreptă către bibliotecă. Privi de câteva ori rafturile pline cu cărţi. Se părea ca

doreşte o anumită carte. Trebuia să facă ceva spre a înlătura propriul său trac. Avea în faţa sa pe omul faţă de care sentimentul de stimă şi de recunoştinţă îl dezarma.

— Îmi daţi voie să mă uit într-o carte, tovarăşe profesor?

Melinte încuviinţă din cap, el însuşi neştiind ce să creadă. Obrajii căpătară o uşoară roşeaţă. Vestea dată de medic, pusă de acord cu o întâmplare verosimilă, îl înviorase. Nădejdile îi năvăliseră în suflet ca un mănunchi de raze ţâşnite printr-o spărtură de nor. Gândi: „Atunci, de asta cei de la Bucureşti m-au întrebat dacă n-am suferit vreun accident şi mi-au propus operaţia... Şi flăcăul ăsta... să ţină minte... de atunci”. Ar fi vrut să mai pună o întrebare, dar îi era frică...

Medicul luă o carne din bibliotecă şi, cu mişcări încete, o deschise la întâmplare. Era o carte de Cezar Petrescu, intitulată *Baletul mecanic*. Nu citea. Dar acum era clipa hotărâtoare. Se silea să-şi stăpânească tremurul vocii. Fără să-şi ia ochii de pe fila unde se deschisese cartea, vorbi dar, să fie înţeles:

— V-aş ruga să-mi spuneţi, tovarăşe profesor, dacă aveţi încredere în fostul dumneavoastră ucenic...

Bolnavul rămase cu ochii ficşi asupra feţei medicului. Inima începu din nou să-i bată cu putere. Căuta să se convingă dacă nu cumva se află sub influenţa uneia dintre acele clipe ale coşmarului când ficţiunea se contopea cu realitatea. „Să fie adevărat? Să se întâmple, oare, această minune, şi vrăjitorul să fie acest tânăr, Călin Petre de odinioară?”

Întoarse privirea către Sofia ca pentru a afla o confirmare. Sofia plângea. Pe buze însă îi flutura un surâs de fericită împăcare. Melinte întinse braţele către el.

— Cum să n-am încredere în tine, dragul meu? Aceeaşi încredere pe care am avut-o întotdeauna.

Călin aşează cartea pe masă şi, apropiindu-se, îi sărută, pe rând, cu dragoste filială, ambele mâini.

— Peste câteva săptămâni voi veni să vă văd la şcoală. La şcoala noastră din cartier. Acolo unde aţi crescut un copil năpăstuit. L-aţi iubit. Şi nu l-aţi iubit numai pe el. Iubirea, ce lucru minunat!

Ca să-şi astâmpere apele sufletului, puse mâna pe receptor:

— Alo! Alo! Spitalul numărul trei? Aici doctorul Călin. Tovarăşe Ilie, să vină Salvarea în Strada Săniuţei, numărul cinci.

În cameră stăruia atmosfera liniştită a marilor regăsiri, întocmai ca atunci când visezi că te afli în mijlocul unor valuri furioase, departe de ţărm, convins că, din clipă în clipă, te paşte sfârşitul, dar te trezeşti într-un pat moale şi cald, la adăpost de nenorocire. Zâmbeşti fericit şi adormi din nou, fără nicio grijă...

CARNETUL CU COPERTE CENUŞII
Din jurnalul unui prizonier în Germania

Carnetul l-am primit într-un plic. Scrisoarea care îl însoţea nu era semnată. Se vedea însă din cuprinsul ei că autorul nu putea fi decât o femeie.

Ce o reţinuse pe expeditoare să-şi dea pe faţă identitatea, n-am putut stabili. Probabil că este chiar persoana indicată în notele carnetului şi – în acest caz – avea oarecare motive să nu se dea în vileag. Nici nu reiese până la sfârşit ce s-a întâmplat cu căpitanul Iureş, semnat pe una din file, căci, de bună seamă, el este autorul jurnalului.

20 octombrie 1944

Plouă mărunt. Ieri am trecut Tisa pe un bac. Ploua ca şi acum. Am ocupat capul de pod între satele Toszeg – Tisza – Varcony-Vezseny, adică pe un front de 12 kilometri.

Inamicul a încercat să facă o incursiune de tăria a două plutoane, sprijinit de artilerie, dar s-a întors din drum. După intensificarea focului se pare că a primit întăriri.

Opt din ai lor s-au prădat. Ne-au informat că nu avem decât o rezistenţă slabă în faţă şi că trupele lor se retrag în dezordine. Nu ştiu de ce nu-i cred, nici eu şi niciunul dintre ceilalţi luptători. Au ceva straniu în priviri. Parcă ceva din vechea şiretenie musulmană.

Ploaia s-a înteţit o dată cu căderea serii. Dincolo se aud zgomote de motoare. Sunt tancuri. Inamicul s-a dezlănţuit. Trage cu toate armele. Va ataca, oare? Suntem numai ochi şi urechi.

Artileria noastră a trecut Tisa înapoi spre a-şi lua distanţa de tragere. Capul de pod nu este încă consolidat.

Puica mea, când vom fi din nou împreună?

21 octombrie 1944

Se pare că de aseară până acum au trecut câteva veacuri, atât de mult şi de neaşteptat s-a schimbat situaţia în douăzeci şi patru de ore.

Scriu pe un scaun rupt, într-o închisoare de femei din Solnock, cu ultima rezervă de energie pe care o mai am. Sunt prizonier,

împreună cu supravieţuitorii companiei. Nemţii ne-au tăiat retragerea şi deocamdată au lichidat capul de pod pe care reuşisem să-l facem la vest de Tisa, deşi am rezistat încercuiţi patru ceasuri, într-un adevărat iad. A fost o zi de apocalips.

Simt că mâna îmi tremură, inima îmi bate cu putere, lacrimile curg, totuşi scriu, neputând să şterg din faţa ochilor înfiorătorul spectacol la care am asistat. Văd şi acum forfota de ostaşi în mijlocul râului, călări pe buşteni, agăţaţi cu disperare de bărcile supraîncărcate, răsturnându-se de atâta greutate, apoi înotători şi neînotători, luptându-se cu valurile furioase, sub focul tunurilor şi mitralierelor care îi secerau de pe mal. Nu mai ştiu câţi au reuşit să treacă Tisa înapoi.

Eu am rămas cu compania sub ploaia de proiectile ale tancurilor hitleriste şi hortiste, sub bătaia armelor de toate calibrele şi sub privirile întrebătoare ale soldaţilor care aşteptau de la mine salvarea. Ne-am apărat până ni s-au terminat unităţile de foc.

Tancurile au strâns apoi cercul, împroşcându-ne necontenit, până când pâlcurile de soldaţi s-au convins că nu mai au nicio scăpare. Cartuşierele şi benzile mitralierelor erau goale. Am văzut feţele împietrite de groaza morţii, oamenii strigându-se unii pe alţii, alergând bezmetici să fie laolaltă cu prietenii lor în coloană, nemţi furioşi lovind cu paturile armelor şi ale pistoalelor, grăbiţi să ne împingă grabnic către spatele frontului, ca pe o turmă, undeva într-un ţarc, din care nimeni să nu mai poată scăpa.

Mulţi ostaşi întorşi din Tisa în cămăşi şi izmene, uzi literalmente până la piele, învineţiţi de frig, se înghesuiau căutând adăpost între cei îmbrăcaţi, uzi şi ei de ploaia nemiloasă din ultimele două zile.

Cârduri-cârduri de ostaşi au trecut pe lângă mine către un platou înconjurat de gestapovişti, unde se aruncau armele, apoi se încolonau pentru o direcţie necunoscută. Atunci mi-am dat seama că efectivul făcut prizonier era mult mai mare decât mă aşteptam şi că, o dată cu noi, căzuseră şi cele două batalioane sovietice cu care pornisem atacul peste râu.

La ora nouăsprezece nu mai eram decât o coloană de captivi, porniţi undeva către adâncul Ungariei, rupţi de foame şi de sete, căci de două zile se întrerupsese legătura cu spatele frontului,

morţi de oboseală şi zdrobiţi de amărăciune.

Doamne, cât de uşor se pierde viaţa în război!

Şi pentru ce?

Sub continua ameninţare a poliţiştilor brutali ne-am târât într-un marş disperat până după miezul nopţii.

Am ajuns la închisoarea de femei din Solnock. Ne-au luat în primire nişte zdrahoni de femei înarmate cu pistoale, care au cartiruit soldaţii în coridoarele şi celulele de jos, iar pe noi, ofiţerii, ne-au urcat la etajul al treilea.

Acum nimeni nu mai spune un cuvânt. Unii dintre ofiţeri deja au adormit, răpuşi de neodihnă. Alţii stau pe marginea patului, cu capul în mâini. Nu se dumiresc cum de s-a putut întâmpla un lucru atât de îngrozitor, la care nimeni nu s-ar fi gândit.

De afară se aud strigătele gardienilor închisorii.

De sute de ani închisoarea adăposteşte numai femei. Acum adăposteşte prinşii de război.

Aş vrea să mai scriu, dar simt nevoia să mă întind undeva, să dorm. Să dorm şi să uit, deşi ştiu că acest lucru nu se poate uita...

22 octombrie 1944

La ora şapte suntem puşi în marş.

Aşa cum arătăm, cu feţele nebărbierite, cu privirile rătăcite, cu hainele ponosite şi bocancii murdari de noroi, nu putem inspira în niciun caz vreun alt sentiment decât cel al milei. Populaţia se grămădeşte pe trotuare şi ne priveşte cu ochi curioşi. Cei mai mulţi dintre privitori nu spun niciun cuvânt. Sunt în schimb destui care vociferează şi ne ameninţă cu pumnul.

Merg în capul coloanei. Am în dreapta şi în stânga câte un ofiţer, pe care nu-i cunosc. Probabil că sunt tot din divizia noastră. Unul, mai în vârstă, are o cicatrice lungă pe obrazul drept. Cel din stânga este foarte tânăr. Cum ni s-au smuls tresele, nu ştiu ce grade au.

Nu privim decât înainte. Populaţia maghiară se înghesuie tot mai mult să ne vadă. O femeie plânge, ştergându-şi ochii cu colţul basmalei. Poate are şi ea un fecior în război! Este însă apostrofată de un bărbat de-alături, care explică ceva în limba lui, cu gesturi largi, arătând către noi. Femeia plânge mai departe, fără să-l ia în seamă.

Tristul spectacol se curmă. Sună alarma şi într-o clipă trotuarele rămân pustii. Se aud zgomotele motoarelor, salvele de tunuri şi răpăiala armelor de bord. Noi mergem înainte, nu le dăm vreo importanţă. Fie ce-o fi! Nemţii păşesc gravi pe lângă noi, dar nu mai par oamenii neînduplecaţi, semizeii cu pas de gâscă.

Opt avioane Mustang trec pe deasupra noastră.

— *Schauen sie nicht!* strigă unul din hitlerişti, observând câţiva soldaţi privind către ele.

Mărşăluim toată ziua, în care timp nu ne-am hrănit decât cu picăturile de apă scurse pe faţă din ploaia îngheţată care continuă să cadă fără încetare.

La orele douăzeci ajungem în comuna Abony. Suntem cartiruiţi – de se poate spune astfel – sub nişte şoproane de uscat cărămidă. Prin acoperiş plouă.

Ne-am aşezat fiecare pe unde am putut. Numai cioclii care ne păzesc stau în picioare în jurul şoproanelor, cufundaţi în întunericul nopţii. Mai mult îi simt decât îi văd.

Într-un târziu a sosit pâinea. N-am apucat s-o gust. Oamenii s-au repezit, pur şi simplu, mai rău ca o ceată de lupi flămânzi. M-am uitat cu milă şi m-am zbuciumat pentru propria noastră nefericire.

Am intrat în cuptorul cărămidăriei. Nu ştiu dacă am dormit. Am ascultat multă vreme zgomotul picăturilor de ploaie scurse printre scândurile acoperişului. M-am aşezat spate în spate cu Mihăilă, doctorul batalionului, să ne ferim cel puţin plămânii. Ne cunoşteam prea puţin înainte. Acum suntem împreună. Suferinţele ne-au înfrăţit numai în câteva zile.

25 octombrie 1944

Suntem tot sub şoproanele cărămidăriei.

Ieri am avut prima bucurie. Ion, ordonanţa mea, care mă caută încă din ziua căderii în captivitate, m-a găsit. Bietul băiat! Plângea ca un copil. L-am oprit lângă mine. Acum suntem trei: eu, doctorul şi el. Până vom fi despărţiţi vom duce traiul împreună.

— Domnule căpitan, mi-a spus, lăsaţi că o să scăpăm noi şi de pacostea asta, că n-o să ţie răul cât lumea!

Logica lui simplă şi moralul sănătos îmi dau curaj. Altceva mai

bun nu avem de făcut.

Este un tip de oltean îndrăzneţ şi expeditiv. Împreună cu alţi patru ostaşi au prins un cal. Unul din acei cai lepădaţi de convoaiele militare, pentru că nu mai este bun de nimic. L-au tăiat şi, în jurul unui foc mare, între şoproane, l-au fript. Grijuliu cum este, nu m-a uitat. Deşi carnea semăna mai mult a pastramă uscată, tare ca pielea de pe ceafa boului, am glojgăit-o între măsele vreme de câteva ceasuri – tot n-aveam ce face! – şi mi-am mai potolit foamea.

S-a mai întâmplat azi un fapt ieşit din comun. Au apărut doi indivizi în cămăşi verzi. Încep să ne vorbească în tirade bombastice despre „patrie” şi „pământ românesc”, invitându-ne să ne înscriem să mergem pe front. Câtă inconştienţă! Ceea ce m-a uluit însă nu a fost naivitatea şi „naţionalismul” burlesc al protagoniştilor unor idei pe care le detest, ci complicitatea generalului C. şi a colonelului A. din divizia noastră, care girau cu poziţia lor militară propaganda celor doi legionari.

Se fac promisiuni ispititoare:

— Cine acceptă este îmbarcat imediat în maşină, transportat la Viena, unde se va bucura de regimul armatei germane.

Nu s-a înghesuit nimeni. Căci gândul tuturor este să fie alături de cei care urmăresc libertatea şi integritatea ţării. Până la urmă au recrutat doi dintre noi: un sublocotenent bucureştean şi un soldat din Iaşi. Mulţimea ofiţerilor şi a soldaţilor a rămas tot atât de rece, ca şi cuptoarele îngheţate ale cărămidăriei.

26 octombrie 1944

Toată noaptea a plouat. Peste tot, lacuri şi mizerie.

În sfârşit a sosit ordinul de deplasare. Ni se dă câte o pâine, pentru trei zile. Convoiul se pune în mişcare, încă înainte de a se lumina.

Se mărşăluieşte greu, nespus de greu, din cauza drumului desfundat şi a ploii care cade cu duiumul. Se anunţă o etapă lungă. Aceleaşi feţe neprietenoase ne întâmpină pe laturile drumului, prin sate. Numai bătrânii ne compătimesc.

Sunt încadrat de Mihăilă şi Ion. Doctorul pare resemnat. De altfel acceptăm situaţia, pentru că aste singura soluţie rezonabilă. De dimineaţă mi-a urat sănătate şi fericire. Uitasem. Este ziua mea onomastică, Sfântul Dumitru.

Poate tu, Norica mea, n-ai aflat încă ceea ce ni s-a întâmplat. Eşti dezamăgită şi te întrebi de ce nu-ţi scriu. Sau, poate, îţi faci presupuneri şi mai tragice. Şi ceea ce este mai greu, este lipsa de înţelegere alor tăi, cărora nu le-am putut intra în voie. Aşa că nu vei putea închina un pahar cu vin în sănătatea celui plecat pe un drum plin de surprize. Câtă deosebire între onomastica mea de anul trecut şi cea de acum! Cât de frumos am petrecut atunci! A fost ziua fericitei noastre logodne. O logodnă care a dăinuit puţin. Poate de aceea amintirea ei este atât de înduioşătoare.

Plouă. Noi mergem înainte. Unde? Până când? Nimeni nu ştie.

27 octombrie 1944

Am dormit pe un pumn de paie aşternute peste nişte crengi uscate, într-o arenă sportivă, faţă de care cărămidăria era un pension. Un teren de fotbal neîngrijit, plin de bălţi, sub cerul liber. Ca întotdeauna doctorul, preocupat de ideea de a nu contracta vreo afecţiune pulmonară sau renală, ajutat de Ion, au procurat această saltea rudimentară. Ne-am acoperit cu o foaie de cort şi ne-am lipit unul de altul. Nu ştiu datorită cărui fapt am dormit fără vise. La ziuă am găsit pe spatele meu bunda lui Ion. M-a oblojit cu ea în timpul somnului. Îmi amintesc că am adormit sub reflexiile lui filosofice, cum că la Tisa a fost „vânzare”, ca hortiştii care s-au „dat” prizonieri erau în legătură cu legionarii. Mai ştii?

Ne-am sculat mai refăcuţi.

Dimineaţa a fost tot răcoroasă, în schimb cerul era senin. Răsărise soarele. Noua localitate era un târg de pustă, cu străzi nepavate.

După încolonare am tras cu urechea la convorbirea dintre doi poliţişti hitlerişti. Erau dezorientaţi din cauza veştilor proaste de pe front. Motive să ne bucurăm. Tot de la ei am aflat că vom ajunge în cursul zilei la Budapesta.

Dar iată că înainte de a pleca, un grup de şase-şapte femei vin cu coşuri de pâine. Nu-mi pot opri lacrimile. Generozitatea lor ne tulbură pe toţi. Doctorul priveşte cu aceeaşi nedumerire. Ion însă nu are timp să facă astfel de procese. Este primul care se înghesuie şi până la urmă se întoarce triumfător cu patru bucăţi de pâine. Ne dă nouă câte una, iar două le păstrează

pentru el. Nemţii, de astă dată, n-au luat măsuri de represalii.

Coloana s-a refăcut din mers. Înfulecând pâinea proaspătă, am văzut chipurile femeilor. Am înţeles că aceste şapte femei, mame sau poate soţii a unor oameni supuşi aceloraşi orori ca şi noi, reprezintă firea adevărată a omului situat pe adevăratele lui coordonate umane. Mulţi kilometri de marş s-au spus cuvinte de laudă la adresa celor şapte femei maghiare.

La ora 14 sosim într-o suburbie a oraşului Budapesta, la Kispest. Suntem conduşi tot la un teren de sport.

A reînceput ploaia. Ne-am îngrămădit sub tribuna acoperită, unde nu încap decât câteva sute de persoane. Noi însă, cu sovietici cu tot, suntem în jur de trei mii de oameni.

N-am dormit o clipă.

Pe la miezul nopţii, aviaţia sovietică a bombardat Budapesta.

29 octombrie 1944

Suntem din ce în ce mai zdrobiţi de oboseală. Greu mai pot continua însemnările!

Ieri am traversat Budapesta. Oraş măreţ, în care nu ştii ce să admiri mai întâi. Poate că nu este bine zis „am traversat”, pentru că, de fapt, iarăşi ne-am târât. Toţi arătăm ca nişte oameni scoşi din grotele iadului: bărbile ne-au crescut în acest timp în chip fantastic, picioarele ni s-au umflat de atâta drum, iar păduchii încep să mişune. Pe deasupra foamea, dar mai ales setea, ne doboară.

Azi-noapte am dormit într-o baracă de pe malul Dunării. Dunărea lui Iohann Strauss! Am avut apă suficientă. Fluviul ne-a adăpat pe toţi, dar foamea nu ne-am putut-o astâmpăra. Luasem dintr-un lan de porumb necules un ştiulete, cu toate somaţiile hitleriştilor, care au tras în noi omorând un soldat. L-am văzut împleticindu-se cu mâinile prinse de firul de porumb. Baraca nu avea o instalaţie pentru bucătărie şi afară nu ni s-a îngăduit să facem focul de teama aviaţiei.

Am mâncat porumbul crud. Acum sunt bolnav. Doctorul mă ceartă.

Ion se uită compătimitor.

30 octombrie 1944

La ora şase şi jumătate plecăm către Päty-Torbagy-Bieseke.

Ni s-a dat drept hrană fasole rece cu carne de cal.

Noua iniţiativă legionară, date fiind supliciile la care suntem supuşi, de astă dată a avut un oarecare succes: câţiva ofiţeri, gradaţi şi soldaţi au plecat pe front. Toţi ştim că ei nu aveau nicio tragere de inimă în această privinţă, ci au vrut să scape, într-un fel, de chinurile captivităţii.

2 noiembrie 1944

Suntem sosiţi de ieri la Felssögalla, unde se găseşte multă populaţie românească deportată de hortişti după ocuparea Transilvaniei, în baza dictatului de la Viena. Este un centru industrial cu multe fabrici de ciment şi cărămidă, unde lucrează deportaţii sub regimul stării de război. Am dormit în curtea unei asemenea fabrici, sub paza întărită a poliţiei germane.

La plecare, romîncele ne-au întâmpinat cu alimente şi ţigări. Fumătorii erau înnebuniţi după o ţigară. Cum majoritatea fuma, s-a produs o busculadă, unde zeloşii gestapovişti din nou au făcut uz de arme. Două femei şi un bărbat au rămas fără viaţă în mijlocul caldarâmului. Se pare că focul era îndreptat cu deosebire asupra populaţiei civile.

3, 4 şi 5 noiembrie

Mărşăluim mereu supuşi aceloraşi privaţiuni.

Necesităţile ni le facem la popasul stabilit de comandamentul pazei, sub supraveghere severă, pe marginea drumului, mai mulţi deodată, ca în tragicele marşuri ale deportaţilor siberieni din vremea ţarilor. Orice părăsire a zonei stabilite se pedepseşte cu împuşcarea.

Am parcurs itinerariul: Tata – Szöny – Komarom, oraş aflat pe Dunăre la graniţa cu Cehoslovacia. În ziua de 5 noiembrie am ajuns la Nagymegya, o gară izolată în nordul Ungariei, unde am fost separaţi de soldaţi. Ion plângea ca un copil. Am fost înghesuiţi apoi câte patruzeci în vagoane de vite, cu gratiile ferestrelor ţesute cu sârmă ghimpată.

12 noiembrie

Azi la ora 8 dimineaţa am debarcat în gara Kaiserstrinbruk, de pe teritoriul Germaniei, unde se află lagărul 8 A. După cuvenita deparazitare a efectelor, îmbăiere şi tundere, fiecare dintre noi

a dispărut cu individualitate proprie.

Mi s-a dat numărul 28170. Aceasta este de acum încolo întreaga mea stare civilă. Spun stare civilă, pentru că alte considerente nu sunt valabile în lagăr.

„Lăsaţi orice speranţă, voi care intraţi!” îmi răsună în minte înfricoşătorul vers al lui Dante. Dar la ce bun să-mi mai fac sânge rău? Mă simt atât de singur, atât de despersonalizat, atât de izolat de umanitate şi civilizaţie, încât trebuie să adopt simţul practic al lui Ion, să dau frâu liber instinctului de conservare, în locul unor speculaţii utopice, lipsite de sens. Vreau să trăiesc. Sunt numărul 28170 şi nimic mai mult!

Operaţia de instalare a durat până seara târziu. La această oră ni se dă, după nu ştiu câte zile de drum – cine mai e în stare să ţină şi această contabilitate? – prima mâncare caldă: un ceai amărui, o jumătate de pachet de pesmeţi de campanie şi o lingură de marmeladă.

Lagărul este amenajat pentru cincizeci de mii de prizonieri. Este unul din lagărele internaţionale concepute de acoliţii lui Hitler.

La dormitor ni se distribuie câte două pături de persoană. Dormitorul este o baracă enormă, de cinci sute de paturi, în care, pe lângă români, mai sunt cazaţi sârbi, polonezi, cehi şi chiar italieni. Jumătatea superioară a pereţilor barăcii este construită din panouri masive prevăzute cu geamuri, aşa încât în orice timp – ziua sau noaptea – să se poată supraveghea de afară mişcarea internaţilor. Sub grinzi sunt fixate becuri puternice, care luminează încăperea în timpul nopţii.

Am adormit imediat ce m-am vârât sub pătură.

14 noiembrie

Ni s-a anunţat, încă din zori, că vom fi din nou vizitaţi de legionari.

Au venit, către ora zece, Vasile P. şi Toader I. Ne zugrăvesc un viitor sumbru. Din nou fac caz de „românism” şi „patriotism”, dar nu culeg roadele aşteptate. Viaţa de lagăr este sufocantă, tânjim teribil după libertate, poate că au dreptate că o vom duce şi mai greu, dar nu ne putem arunca cu ochii închişi în prăpastie.

După două ore de dădăceală părăsesc baraca. N-au reuşit să

convertească pe nimeni.

Între ofiţeri se încing discuţii contradictorii. Toate comentariile au la bază ideea comună a salvării şi, bineînţeles, a salvării definitive, adică nu este vorba numai de o punere momentană la adăpost, ci de întoarcerea acasă, într-o ţară liberă.

S-a mai întâmplat cu această ocazie încă un lucru ciudat. De la începutul captivităţii, la un loc cu noi este şi un sublocotenent brunet, care n-a scos niciodată vreo vorbă, n-a angajat discuţii cu nimeni. Nici măcar nu ştiam cum îl cheamă. Trăieşte retras, stă sub pătură şi visează cu ochii deschişi. Nu întreabă niciodată nimic pe nimeni şi, pe cât se pare, nici nu este amator să i se pună vreo întrebare. Astăzi însă a vorbit. S-a adresat celor doi legionari:

— Dumneavoastră în numele cui vorbiţi? Pentru că în nici un caz nu puteţi vorbi în numele României!

Cei întrebaţi s-au justificat în felul lor.

Taciturnul – am aflat că se cheamă Radu Dorna – a continuat:

— Am fost studentul lui Iorga. Partizanii dumneavoastră l-au suprimat. Crima apasă asupra întregii mişcări, fără drept de prescripţie. Ea se asociată nu numai cu un singur om sau cu un grup restrâns de oameni, ci angajează direct întreaga structură morală a unui cerc constituit într-o organizaţie politică. Când lumea se va linişti şi va judeca prin perspectiva istoriei, a prejudiciilor aduse poporului român şi culturii universale în general, dimensiunile acestei crime, fapta oribilă va apare în proporţiile ei adevărate. Moartea acestui mare om este ruşinea veacului nostru. Să nu vă supăraţi, nu am încredere în dumneavoastră.

Dorna s-a aşezat apoi liniştit pe patul lui.

S-a lăsat o tăcere stânjenitoare.

— Nu aste vorba să facem procesele unor întâmplări ieşite din sfera împrejurărilor actuale! a căutat Vasile P. să diminueze efectul penibil al intervenţiei ofiţerului.

Pe noi însă trista evocare a figurii istoricului ne tulburase peste măsură.

Propagandiştii totalitarismului au părăsit baraca ca vulpea cu coada între picioare.

16 noiembrie

Draga mea fetiţă,

Nu ştiu dacă m-ai uitat! Încă nu s-a organizat serviciul de poştă. Este drept că ni se dau cărţi poştale, le scriem, dar se spune că nu ajung în ţară. Se bănuieşte că este o mână misterioasă care le opreşte, datorită rezistenţei noastre la propunerile de a intra în noua armată.

Situaţia devine din ce în ce mai grea. Hrana este insuficientă şi tot de proastă calitate. Măsurile de precauţie ale nemţilor se înmulţesc. Astăzi ni s-a făcut o percheziţie severă. S-au confiscat toate hârtiile albe, notiţele ofiţerilor şi creioanele. Cu cât pierderile pe front sunt mai mari, cu atât teama că prizonierii pot în vreun fel oarecare să grăbească apropierea prăbuşirii lui Hitler îi face mai îndârjiţi.

Mi-am ascuns carnetul şi creionul în cizme. Acum scriu pe furiş. Azi-noapte te-am visat din nou. Eram tot la logodnă. De ce, oare? iată, aceeaşi sfredelitoare întrebare.

Azi au plecat cinci ofiţeri pe front.

18 noiembrie

Toată noaptea a bătut vântul.

Afară este un ger cumplit. Iarna a venit mai devreme decât de obicei. Zăpada este îngrămădită în jurul barăcilor.

Oricât ne-am chircit şi ne-am adunat mădularele sub pături, n-a fost posibil să ne încălzim. Nu avem dreptul la foc. Suntem prizonieri şi asta însemnează că tacâmul privaţiunilor aste mai grav decât al sclavilor din antichitate, care, cel puţin sub acoperişul stăpânului, se puteau bucura de căldură.

De dimineaţă am făcut exerciţii fizice în spaţiul de lângă baracă, lung de 60 paşi şi lat de 12 paşi. Nu ştiu de ce, ori de câte ori mă găsesc la aceste exerciţii mă terorizează dorul libertăţii. Aş vrea să evadez din această mlaştină insuportabilă. Mă uit la cele trei rânduri de sârmă ghimpată ale gardului înalt de trei metri, care înconjoară barăcile, păzit de poliţişti înarmaţi şi de câini dresaţi.

Astăzi la ora 12 a venit generalul C. şi M.S. De obicei, când vin asemenea oaspeţi, se opresc la pavilionul comandamentului german. De acolo trec prin barăci şi-şi aruncă mrejele şi momeala. Acum au adoptat o metodă nouă: ne-au chemat pe rând la comandament. Întâi a fost invitat generalul Vencu, apoi

căpitanul Dancu, fiul generalului Dancu. Al treilea am fost chemat eu. Le-am răspuns:

— Nu-mi pot călca conştiinţa. Cred că destinele ţării noastre nu sunt legate de acţiunea dumneavoastră!

Au declarat dezamăgiţi că nu se aşteptau tocmai de la mine la un asemenea refuz. Sunt hotărât să rezist, deşi, aşa cum mi-a spus şi colonelul A., cu care am fost tovarăş de luptă, am slăbit îngrozitor. Foamea, frigul, depresiunea morală ne macină zilnic şi fiecare dintre noi se sileşte să-şi dozeze forţele până la sfârşitul războiului, care, ştiu sigur, nu mai este departe. Am învăţat să descifrăm mersul evenimentelor din atitudinea paznicilor, a ofiţerilor comandamentului din lagăr, din zi în zi mai mohorâţi şi mai pricăjiţi.

Alarmele se ţin lanţ. În fiecare noapte escadrilele avioanelor anglo-americane domină cerul Germaniei. De s-ar termina odată cu toată povestea asta absurdă şi barbară!

25 noiembrie

S-a ivit dizenteria. Era şi de aşteptat. Din zi în zi suntem puşi la încercări tot mai grele. Raţia zilnică de două sute de grame de pâine, vestita pâine de orez, neagră cum e pământul, amestecată cu pleavă, ciorba de sfeclă furajeră, mereu aceeaşi, nu reprezintă nici pe departe garanţia întreţinerii organismului. Şi cu toate astea, azi-noapte, unui bolnav i s-a furat de sub pernă până şi această mizerabilă bucată de pâine. Ce se mai poate spune în asemenea situaţie? Sentimentul uman slăbeşte, pe măsură ce creşte mizeria. Şi în timp de război, mizeria nu are nicăieri mai multe limbi otrăvite decât în lagărele de prizonieri.

Dorm tot pe aceeaşi orizontală cu Mihăilă. Dorm – e un fel de a spune – pentru că nu dormim. Ne perpelim ca peştele pe jeratic. Ne prinde somnul o oră-două către ziuă, dar nu închidem ochii bine şi vine feldwebelul de serviciu Kranz şi tună de se cutremură sticlăria barăcii:

— Drepţi, camerad! Fiecara stă lingă pat al lui!

Ne numără în fiecare dimineaţă, mai grijuliu decât ciobanul temător că în timpul nopţii a pătruns lupul în târlă, sau vreun miel a ieşit pe sub zaplaz.

Când m-am trezit azi dimineaţă, Mihăilă era de mult printre bolnavi. Mai bine de patruzeci de ofiţeri rămân în pat. Este şi

firesc, la starea de anemie în care ne găsim, ca dizenteria să-şi facă de cap.

Alaltăieri au fost doi morţi, ieri cinci. Câţi vor fi mâine şi cine va fi, ne e teamă să ne gândim! Cu toate că s-au luat unele măsuri sanitare impuse de situaţie, flagelul se combate greu din cauza alimentaţiei şi a lipsei medicamentelor. Chiar dacă administraţia lagărului ar avea intenţia sinceră să vină în ajutorul bolnavilor, obsedată de prăbuşirea inevitabilă care se apropie cu paşi vertiginoşi, nu mai este în stare să se dedice unei atari cauze. De aceea hrana continuă să rămână tot sfecla furajeră, pâinea veche şi mucegăită, la care în ultimul timp s-a adăugat 15 grame de zahăr pentru ceai, 15 grame margarină şi 50 de grame de cartofi. De două ori pe săptămână masa conţine câte 30 grame de carne. Foamea însă ne chinuie nu numai în timpul zilei, ci chiar în timpul somnului. De la greutatea de 72 de kilograme, cât aveam cu trei zile înainte de a cădea prizonier, am ajuns acum la 48,500 kilograme.

Ce vei zice tu, draga mea Puică, atunci când vei primi scrisoarea asta? Am profitat de faptul că ni s-a permis contactul cu un delegat de la Crucea roşie elveţiană. Sunt primele scrisori despre care nutrim nădejdea că vor ajunge la destinaţie.

3 decembrie

Ne cunoaştem, pe un larg perimetru al dormitorului, biografiile.

În nopţile lungi de iarnă, cu geamurile îngheţate bocnă, sub şuierul viscolului sau huruitul avioanelor, ne-am destăinuit unul altuia viaţa noastră întreagă. Ne cunoaştem pe de rost copilăria, amintirile anilor de studii, viaţa din tranşee, ca şi amorurile. Bineînţeles că intervin adesea şi anecdotele pipărate, care au darul să însenineze atmosfera mâloasă a lagărului, mai ales a lagărului nazist, cu ştiutele lui precepte ale exterminării. Povestea dragostei mele nefericite, Puica mea, o cunosc mulţi prieteni şi nu pot să spun că rezistenţa ta faţă de presiunile rudelor şi părinţilor, în special ale tatălui tău, nu este apreciată ca o adevărată virtute. Nu mă îndoiesc că vei rămâne fermă în hotărârea ta până la sfârşit şi că la întoarcerea în ţară ne vom găsi un orăşel unde vom trăi liniştiţi. E nobil să deschizi inimile tinerilor şi copiilor către adevărurile eterne şi e şi mai nobil să

vindeci suferinţele semenilor tăi.

Îmi amintesc anii noştri de liceu, apoi cei de facultate! Hei, ce frumoşi au fost aceşti ani! Cu câtă plăcere îmi aduc aminte de plimbările noastre! Nu se poate ca o dragoste legată de atâtea amintiri, de atâtea întâmplări, să cadă pradă unor prejudicii ca cele pe care tu le ştii. Poate că nădejdea de a te revedea este una din cele mai puternice forţe menită să-mi menţină moralul. Văd adeseori bărbaţi în toată firea prinşi de deznădejde, căinându-şi soarta, blestemând şi suduind războiul, nebunia războiului.

Eu continui să rămân hrănit de credinţa că voi supravieţui, chiar dacă va trebui să traversez de mai multe ori iadul în lung şi în lat.

6 decembrie

Ger năprasnic! Stăm sub pături.

De dimineaţă a apărut un nou prizonier. E locotenentul Biofini. De unde vine, cum a ajuns la noi, e greu de descifrat. Poartă uniforma poloneză, vorbeşte franceza, dar are nume italian. Vine din Ungaria, cel puţin după informaţia furnizată de el, fără să ne dea prea multe amănunte de altă natură. Unii spun că ar fi un evreu din Danzig, alţii că ar fi german naturalizat introdus printre noi cu anumite scopuri necurate, ceea ce implică prudenţă. În orice caz a adus într-o boccea o mulţime de lucruri de care noi ducem lipsă: ţigări, săpun de toaletă, lame de ras etc. Vinde zece ţigări cu o mie de lei. Cei care au bani plătesc, cei care nu au vând raţia de pâine pentru câteva ţigări.

Eu am avut o mie două sute de lei, cu care am cumpărat o sută de grame de şuncă.

Dar ceea ce ne-a adus mai de preţ Biofini nu este marfa lui dubioasă, ci vestea strecurată cu discreţie că armata română se acoperă de glorie pe platourile Tatrei. Toţi suntem emoţionaţi şi ne vine să-l sărutăm pe acest negustor pişicher, despre care până la urmă nu ştim ce să credem.

Pe la orele 11 a venit comandantul lagărului însoţit de doi aghiotanţi. Ne-au propus să ne spunem doleanţele. Am vorbit ca la şcoală, pe rând. Toţi am cerut cu precădere două lucruri: îmbunătăţirea hranei şi a stării sanitare.

După ce ne-a ascultat aproape trei ore, ne-a spus-o net:

— Mergeţi pe front şi vi se vor îndeplini toate poftele!

Ghicisem, după gesturile lor din timpul discuţiilor, după reacţia muşchilor feţei, că totul va fi până la urmă condiţionat de vechea invitaţie.

Nu s-a dus nimeni. Se joacă aceeaşi farsă lipsită de originalitate. Comandantul s-a învineţit de mânie şi ne-a aruncat aceleaşi invective şi insulte grosolane: trădători şi tâlhari, renegaţi şi laşi, graţiozităţi pe care le-am mai auzit şi în alte ocazii.

Din afara barăcilor se vede printre arborii pădurii o şosea. Este zi şi noapte aglomerată de trupe, într-un continuu flux şi reflux, ceea ce dovedeşte instabilitatea poziţiilor germane. De bună seamă că situaţia frontului este uşor de intuit. O ştim prea bine, poate tot atât de bine ca cerberii care ne păzesc.

7-10 decembrie

Ninge cu nemiluita!

14 decembrie

La ora patru, înainte de a se lumina, ni s-a anunţat plecarea din lagărul Kaisenstrinbruk.

Nedumerirea este mare! Dacă este uşor de bănuit motivul plecării, nu putem bănui unde ne îndreptăm. Toţi dorim sa fim cât mai curând dezrobiţi de armatele aliaţilor noştri, şi orice retragere către interiorul depărtat de linia frontului nu însemnează decât o prelungire a suferinţelor.

Ne strângem în grabă bruma de bagaje în raniţe improvizate din sacii de merinde sau din cămăşi vechi, sub privirea gheţoasă a sentinelelor, şi pornim în marş către gara cea mai apropiată.

Ninsoarea cade fără răgaz. În limba poporului de acasă acest soi de cernere liniştită şi abundentă a zăpezii se cheamă „ninsoare oablă”.

Înaintăm prin troianul până la genunchi. Frigul mă strânge în chingi, mai ales la picioare. Cizmele s-au rupt încă de la marşul din octombrie. Oricât m-am trudit să le repar şi să le acoper pe dinăuntru tălpile găurite cu două rânduri de cartoane, simt că apa a pătruns la ambele picioare.

Către miezul nopţii ne-am urcat tot într-o garnitură de vite. Printre cei cincizeci de ofiţeri din vagonul nostru se află şi

doctorul Mihăilă. Tăcut şi indiferent ca întotdeauna l-am văzut şi pe Radu Dorna.

Trenul s-a pus în mişcare. Nimeni nu ştie unde. Numai din văzduhul întunecat zăpada ţine isonul nemiloasei nelinişti.

23 decembrie

După opt zile de drum de fier, cu interminabilele manevre în diversele gări, în care am tras cu urechea la zgomotul de fierărie uzată a giganticei maşini de război germane, am înţeles rostul evacuării noastre.

Am ajuns, deci, după opt zile, la noul lagăr de la Wustrau, situat în regiunea Mării Nordului, în apropierea Hamburgului, cale poate de o mie de kilometri faţă de Kaiserstrinbruk. (E greu de precizat distanţa numai prin simpla apreciere a duratei drumului.)

Călătoria a fost extrem de obositoare, ca să nu zic infernală. Aceleaşi vagoane cu scândurile sparte, cu ferestre zăbrelite cu sârmă ghimpată, cu uşi prinse în încuietori de temniţă, ne-au ţinut închişi tot timpul drumului. Drept hrană am avut o pâine şi jumătate, zece pesmeţi de război şi o sută de grame de margarină.

Torturaţi de frig, la desele noastre intervenţii manifestate prin urlete şi bătăi disperate în pereţii de scândură ai vagoanelor, garnitura s-a oprit într-un câmp de unde sentinelele, rupând zăbrelele unei ferestre, au aruncat câteva braţe de paie pe care ne-am culcuşit ca să ne mai putem dezmorţi oasele îngheţate.

Şase dintre noi au murit în timpul transportului. Nu li se răciseră încă bine trupurile, când au fost dezbrăcaţi spre a ne obloji mădularele rebegite cu mantăile, vestoanele, ba chiar şi cu cămăşile lor. Gestul acesta, privit şi analizat de un om care se lăfăieşte în căldura binefăcătoare a locuinţei sale, pare o monstruozitate, dar cine mai avea vreme în acele momente să se gândească la aşa ceva? Şi ce relaţie poate să existe între omul conştient de beatitudinea procurată de atmosfera caldă a camerei sale şi cel convins că este expus pieirii din cauza frigului?

M-aş fi mulţumit să capăt şi eu una din acele cămăşi, pentru că pe sub veston purtam nu cămaşă, ci nişte fâşii slinoase pline de păduchi, tot ce mai rămăsese din albiturile de odinioară. N-

am avut curajul însă să întreprind un act care, ce e drept, presupune o mare tărie de caracter.

Cele şase cadavre au fost stivuite la un capăt al vagonului. În restul drumului nimeni nu privea în partea aceea.

Stăteam ghemuit între Mihăilă şi Dorna. Eram atât de descurajaţi, atât de prăbuşiţi, încât socoteam inutilă orice folosire a graiului. Barometrul rezistenţei coborâse atât de jos, încât nu mai aveam ce să ne comunicăm. Părea că o somnolenţă echivalentă cu preludiul morţii ne împietrise nu numai limba şi buzele, ci şi puterea de concepţie...

Ce erau pe lângă acestea *Amintirile din casa morţilor* a lui Dostoievski, sau notele din zilele închisorii lui Oscar Wilde? Nişte palide lamentări romantice faţă de dimensiunile înfricoşătoare ale suferinţei unui prizonier de război din veacul al douăzecilea, aflat pe meridianul unei ţări unde umanismul şi civilizaţia fuseseră ţintuite în sicrie pecetluite cu svastici şi sloganuri dezgustătoare.

În timpul zilei, deşi lumina murdară a vagonului, furişată prin deschizăturile ce ţineau loc de ferestre, nu ne înlesnea vederea clară a feţelor gălbejite, ne evitam privirile, spre a nu ne adânci şi mai mult gradul de exasperare.

Un singur om părea că nu se sinchiseşte de toată tragedia la care participa el însuşi, supus aceloraşi chinuri deplorabile ca tot restul acestei imense mulţimi dirijate undeva, pe teritoriul ţării unde încolţise scelerata flacără a dezastrului. Acesta era Radu Dorna. Poate că o asemenea tărie de legendă rămânea încrâncenată şi sub epiderma cadaverică a altor prizonieri, dar nu o puteam înţelege, nu era atât de evidentă, categorică şi netulburată ca a lui. L-am auzit într-un miez de noapte, când trenul era garat pe o linie moartă, şuierându-mi la ureche:

— Trebuie să rezistăm! Am prins o frază de la un post de radio când treceam printr-o gară. Nazismul este la pământ!

Atunci, în trepidaţiile zgomotoase ale vagonului, în rafalele viforului dezlănţuit din fiordurile nordului şi până sub dărâmăturile Berlinului – sau poate până în câmpiile sudului – Dorna şi-a dezlegat pentru a doua oară limba.

Am ajuns ieri în zori la Wustrau. Lagărul este amplasat într-un luminiş dintr-o vastă pădure de conifere. Nu ştiu ce să cred! Ni s-a dat spre folosinţă nu numai câte două pături, ci şi câte două

cearşafuri de celofibră. Sunt cam aspre, dar sunt, totuşi, cearşafuri. Ce s-o fi întâmplat? Ni s-a dat şi un ceai cald.

Am adormit imediat ce m-am aşezat în pat.

Când am deschis ochii, m-am uitat în jur. Nu mă puteam dezmetici. Baraca – cartiruitorul i-a zis „ştubă” – nu are cinci sute de paturi ca cea din Kaiserstrinbruk, ci numai o sută.

Pare mai primitoare.

M-am ridicat din pat şi am privit pe fereastră. Dincolo de sârmele lagărului se înalţă brazii împodobiţi de sus până jos de zăpadă.

Hei, Norica mea, ce n-aş da să le pot mişca puţin crengile şi să mă acopăr cu pulberea lor albă, aşa cum făceam în copilărie!

1 ianuarie 1945

Anul nou!

Aseară a murit doctorul Mihăilă! Tânjea de mult, dar nu s-a văitat.

Şi fără această întâmplare nefericită, revelionul nostru ar fi fost tot trist. Azi am avut ocazia să văd oameni în toată firea frângându-şi mâinile şi ştergându-şi jenaţi lacrimile, alţii, cu nervii slăbiţi, plângeau în hohote. De undeva de departe răzbăteau până la noi dangătele clopotelor. Ştiam de ce bat clopotele!

Am început Anul nou cu munca!

Mi-am peticit hainele şi, atât cât am putut, am bătut pe tălpile cizmelor două bucăţi de anvelope de maşină găsite în curtea lagărului. Oricât m-am trudit să le dau măsura pingelei n-am reuşit să le tai exact, aşa că cizmele mele arată acum ca un fel de încălţăminte pusă pe oplene de sanie. Primul care a observat forma lor curioasă a fost Dorna. Le-a privit cu interes şi a conchis fără să zâmbească:

— Să nu zici că nu te-ai pricopsit în Germania cu o încălţăminte de scafandru!

Poate să semene şi cu încălţămintea de scafandru – ce să zic? — vorba e că acum nu-mi mai intră zăpada sub laba piciorului. Cui îi mai arde de eleganţă?

Acum, în patul de deasupra mea, doarme Dorna. Nu ne plângem unul altuia. Am oarecare ascendent asupra lui. Nu numai că eu sunt căpitan iar el sublocotenent, dar, fiind mai în

vârstă, Dorna nu nesocoteşte acest atu. Asta, şi mai ales caracterul său neînfrânt, mă opreşte să mă jeluiesc. Şi parcă atunci când îl simt lângă mine curajul şi nădejdile sporesc oarecum.

A avut grijă să-mi dea o cămaşă, nu chiar în bună stare, dar incomparabil mai bună ca a mea. Ca să-şi scuze gestul, a motivat că speră ca peste două săptămâni să fim îmbrăcaţi de sus până jos la „Vulturul de mare” din Bucureşti, deci până atunci poate s-o ducă numai cu cămaşa de pe el.

Atenţia lui m-a înduioşat. A trebuit să tac. N-am putut nici măcar să-i mulţumesc.

10 ianuarie 1945

În sfârşit, ne-am găsit o ocupaţie! Ni s-a dat voie să scoatem buturugile dintr-o rarişte aflată la câteva sute de metri, ca să ne putem încălzi.

Plecăm pe rând câte zece, cu o căruţă adusă de la o fermă vecină şi cu patru târnăcoape. Am căzut în prima echipă, laolaltă cu Dorna. De altfel am fost şi primii care ne-am înhămat la căruţă. Ca să obţinem un randament mai bun şi o economisire a energiei ne-am făcut guri de ham din curelele coechipierilor. Cu toată ingeniozitatea noastră însă, a trebuit să constatăm că lucrul e mai anevoios decât ni-l închipuisem. Drumul este îngust şi terenul neregulat, plus zăpada înaltă de peste o jumătate de metru. Pentru că purtăm căruţa la dus, conform învoielii, nu vom mai munci la scos buturugi. Sarcina asta revine echipei de „desfundători”, adică cei patru mânuitori ai târnăcoapelor, restul de efectiv urmând să tragă căruţa la întoarcere.

Dar, vorba zicalei: „Planul de acasă nu se potriveşte cu cel din târg!” Niciunul dintre noi n-a putut să facă munca propusă. Mai întâi noi, primii înhămaţi, după mai puţin de o sută de metri, a trebuit să ne oprim şi să ne dăm seama cu părere de rău că nu putem înlocui la ham mici două mârţoage prăpădite, deşi căruţa – un fel de gheoci uşor transportabil – putea fi trasă chiar pe zăpadă de un singur om cu validitate normală. Scosul buturugilor s-a dovedit o muncă teribil de obositoare. O muncă de ocnă! În patru ore, cheltuind ultimul strop de energie, abia am putut scoate două buturugi. Brazii bătrâni, tăiaţi cu ani în urmă, ancoraţi de pământ prin rădăcini groase, greu s-au lăsat

dezghiocaţi din ultima lor rezistenţă. Unde mai pui, pământul îngheţat şi lipsa cazmalelor! Cu toate precauţiile luate în prealabil, făcându-ne bandaje la mâini din obiele, palmele ni s-au umplut de băşici. Am făcut totuşi tot ce s-a putut, sub privirile batjocoritoare ale santinelelor, ca să nu ne apuce noaptea în pădure.

Când am ajuns la ştubă eram literalmente goliţi de orice vlagă, morţi de oboseală. Dar sarcina se îndeplinise. Ne-au ieşit în întâmpinare toţi cei rămaşi în baracă, silindu-se să ne vină în ajutor. Nimeni n-a făcut haz pe socoteala becisniciei noastre. Buturugile s-au descărcat într-o clipă. Cei optzeci şi ceva de compatrioţi, în împrejurarea de astăzi, şi-au făcut datoria, motiv să mă încredinţez încă o dată că sentimentul de omenie trăieşte.

În momentul când scriu, buturugile prefăcute în lemne de foc trosnesc în cele două sobe ca în focurile haiduceşti. Pentru prima oară putem dormi în cămăşi!

Suntem în zece ianuarie! Chiar dacă prima zi a anului ca şi cele următoare au fost zile de amărăciune, noul curs al faptelor şi mai ales atmosfera de compasiune, constatată la întoarcerea „argonauţilor cu... lemnele” – cum s-a exprimat un cavalerist – dovedesc un reviriment psihologic specific zilelor de aşteptare a viitoarelor bucurii.

Căldura din sobă mă toropeşte. Mi-e somn! Ochii mi se închid fără să vreau! Carpe diem!

24 ianuarie 1945

De patru nopţi în şir, de cum se înserează, se cutremură geamurile ştubei de zgomotul bombardamentelor aeriene. Mii de avioane, în nesfârşite valuri, trec către Berlin. Deşi în mod precis nu putem stabili ce distanţă ne desparte de capitala Reichului – unii spun că s-ar afla la două sute de kilometri – exploziile se aud până la noi ca nişte imense prăbuşiri subterane, iar cerul, pe o mare întindere, se vede ca o geană roşiatică prelungită până deasupra pădurii. Canonada artileriei, benzile jucăuşe ale reflectoarelor întreţesute ca o broderie apocaliptică pe fundalul întunecat al cerului nu-şi găsesc astâmpărul decât către ziuă. Raidurile aviatice sunt cu atât mai dese, cu cât plafonul este mai tulbure.

Nu sunt partizanul distrugerilor! Din păcate, sunt silit să accept acest adevăr tragic, anume că de efectul acestor bombardamente depinde actul păcii şi deci salvarea noastră.

Deseori se văd avioane aprinse căzând ca nişte comete undeva pe sol, poate în mare, de la peste patru mii de metri înălţime. Ascultăm cu nervii întinşi ca nişte coarde de ţiteră infernalul duel al cerului cu pământul.

Am adormit după ce liniştea şi-a reluat stăpânirea în jur.

De dimineaţă ne-am sculat ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Din prudenţă, nu comentăm în favoarea nimănui evenimentele războiului. Un semn discret, o grimasă, un zâmbet semnificativ sunt semnele unui cod care nu are nevoie de lămuriri suplimentare. De Biofini încă ne ferim, mai ales de când a fost văzut în closetul de scânduri cum vorbea cu cozorocul şepcii sale.

Aşteptăm să fluture în zare steagurile păcii!

Ziua a trecut repede. După amiază am făcut o mică serbare închinată Unirii Ţărilor Române. A participat domnul general Vencu. M-a delegat să spun eu câteva cuvinte de deschidere. Se pare că „ştuba” a rămas mulţumită.

Am sărbătorit cu această ocazie şi retrocedarea Ardealului. La festivitate a participat şi câte o delegaţie de ofiţeri sovietici, iugoslavi, cehi şi polonezi.

S-au cântat cântece româneşti, s-au recitat versuri ocazionale, între care şi balada *Oltul* de Goga, ba un ofiţer de la Bacău a cântat câteva doine din frunză.

O excelentă impresie a făcut Radu Dorna cu vioara construită de el în câteva zile, interpretând, ca un adevărat virtuos, câteva sonate de Mozart şi o suită de cântece de acasă.

28 ianuarie 1945

De n-ar fi foamea, poate că nu ne-ar cuprinde de multe ori revolta şi disperarea.

În lagăr ciorba de sfeclă face ravagii. Din dormitorul nostru au fost ridicate în ultimele zile trei cadavre.

20 martie 1945

De mult n-am mai stat de vorbă cu gândurile mele. Ba, să nu greşesc, cu gândurile am stat, dar nu le-am mai putut aşterne

pe hârtie. Bolesc de aproape două luni. Bolesc, atâta tot. De ce am suferit? n-aş putea să spun. Captivii au dat maladiei care ne trimite pe lumea cealaltă un nume nou: „Boala prizonierilor”, neînscrisă în vreun tratat de medicină.

M-am întors de o săptămână de la infirmeria lagărului. Nu ştiu cum arăt! De altfel nici nu vreau să ştiu! În această perioadă mi-am pierdut creionul.

Să nu te mire, Puica mea, că în condiţiile vieţii noastre a face rost de o unealtă de scris este mai greu decât traversarea Pacificului cu o barcă fără vâsle. Am aşteptat săvârşirea unei minuni. Şi minunea nu s-a lăsat mult aşteptată, ceea ce înseamnă că tot mai am un dram de noroc.

O dată cu mijirea primăverii, au apărut urzicile. Şi dacă este permisă scoaterea buturugilor, escorta ne însoţeşte şi la recoltarea urzicilor. Hrana este aşa de insuficientă, încât ciorba de urzici nu costă nimic administraţia lagărului, iar nouă zeamă lungă ne potoleşte oarecum foamea. Zilnic o echipă de 7-8 prizonieri pleacă în pădure unde se scormoneşte pământul după napi sălbatici, ghindă, pur sau alte rădăcinoase bune de mâncat. Evident că, în condiţii normale, e greu de închipuit cât de mult valorează pentru un om chinuit de foame luni de zile o tufă de măceşe sau de porumbar, scăpate atenţiei păsărilor cerului.

Dar să revenim la minunea de care pomeneam mai sus. Azi am plecat şi eu cu prietenii la pădure. Mi-a ieşit înainte o rusoaică tânără dintre cele aduse din ţara lor de nemţi pentru lucru. Mi-a dat un pachet de carne de oaie, carne friptă, bineînţeles, tăiată mărunt, pe care am înfulecat-o împreună cu ceilalţi culegători de urzici. Era carne provenită din cadavrele unor oi dintr-o târlă apropiată, peste care căzuse o bombă de avion. Trebuie să recunosc că de multă vreme n-am mai mâncat o friptură atât de gustoasă. În definitiv, ce dacă oile au fost găsite moarte de rusoaică după câteva zile? Vânatul nu moare tot de metalul armei şi apoi vânătorii nu lasă, să zicem, iepurii câteva zile să se frăgezească în propria lor piele, înainte de a fi gătiţi? Aşa şi cu oile: le-am considerat drept vânat şi pace bună! Unde nu dă Dumnezeu să se mai repete o astfel de întâmplare!

Am întrebat-o într-o doară pe rusoaică dacă nu are un „carandaş”. Aşa mi-am făcut rost de creion.

Acum, cel puţin, indiferent dacă însemnările mele vor

supravieţui calamităţilor prizonieratului, îmi mai omor vremea şi îmi mai descarc sufletul de necazuri, trecând pe răboj unele întâmplări zilnice.

1 aprilie 1945

Vânt şi ploaie rece.

Din cauza apropierii frontului am fost mutaţi cu câţiva kilometri mai spre nord. Ţinutul este mai puţin păduros şi fără teren accidentat.

Dormim iepureşte. Trec mereu avioanele americano-sovietice către Berlin.

Azi-noapte Biofini a fugit din lagăr, tăind sârmele. N-a fost încă prins, dar am fost imediat vizitaţi de o echipă de gestapovişti, care ne-au făcut o percheziţie amănunţită, cu fel de fel de detectoare, ne-au deşertat toate pernele şi saltelele, căutând cu îndârjire ceva pe care nimeni nu îl bănuieşte. Unii spun că Biofini ar fi fost un spion englez şi că s-a introdus în lagăr fără ştirea comandamentului. Încerc să reconstitui câte ceva din comportările lui. Avea, în adevăr, unele ciudăţenii, pe care abia acum ni le explicăm. De pildă, când venea ajutorul de comandant al lagărului, sau feldwebelul Kranz, în baracă, el stătea sub pătură, motivând că este bolnav. În restul timpului dormea cu cascheta în cap. Numai când veneau ofiţerii comandamentului şi-o ascundea sub pernă. Dacă cineva, intrigat de curioasa construcţie a capelei sale, îl întreba de ce are un cozoroc gros de aproape un deget, el răspundea liniştit că aparţine unei arme poloneze cu această uniformă.

Formaţii numeroase de motociclişti, poliţişti însoţiţi de câini, au răscolit împrejurimile în lung şi în lat, mai mult de zece elicoptere au trecut în ras cu pădurile, sfredelind fiecare cută de teren, fiecare arbore sau stâncă, dar îndrăcitul de negustor de lame şi ţigări nu a fost găbuit. Nici alarmele din timpul zilei nu au curmat zelul cercetătorilor.

Apoi comandantul ne-a adunat, ne-a făcut atenţi asupra pericolelor cărora ne vom expune dacă vom încerca să evadăm. Totodată ne-a înştiinţat că se suspendă ieşirea la pădure după urzici.

Se pare că începe uvertura ultimului act...

7 aprilie 1945

Paza veche a lagărului a fost înlocuită cu S.S.-işti. Îi privim prin ferestrele ştubei, nu fără sfidare. Când se bănuiesc prinşi în obiectiv, întorc spatele. Le citim neliniştea în toate gesturile, în fiecare pas mişcat în jurul ţarcurilor, pe care aşteptăm să le escaladăm peste câteva zile. Ştiu şi ei că se apropie sfârşitul.

Circulă zvonul că a murit Rooswelt. N-avem cum să ne încredinţăm de adevăr.

17 aprilie

Mi-e foame!

20 aprilie

La orele 18 s-au împlinit şase luni de când am fost luat prizonier.

A reapărut dizenteria.

A venit feldwebelul Kranz şi ne-a comunicat că începând de mâine putem merge din nou la urzici.

21 aprilie

Ruşii sunt la porţile Berlinului.

Aşteptăm eliberarea.

23 aprilie

Am visat-o pe Nora! Coincidenţă stranie! În ziua de Sfântul Gheorghe, cu un an în urmă, am fost invitaţi la farmacistul Liseanu. Am petrecut şi am dansat împreună. Eram atât de fericit!

Draga mea Nora, simt că încă te iubesc. De multă vreme nu ştiu nimic de tine. Toate eforturile de a-ţi trimite o scrisoare, chiar şi serviciile Crucii roşii despre care ţi-am pomenit în scrisoarea de acum câteva luni, nu au putut fi fructificate. Nu mi-a venit încă confirmarea primirii vreunei veşti de la mine. Şi îndoielile cele mai crunte mă macină.

Afară este o vreme admirabilă. Păsările cântă fără să ia în seamă bubuiturile de tun, raidurile avioanelor, mereu-mereu prezente pe cerul de un albastru fermecător. Acum coboară foarte aproape de pământ şi mitraliază posturile de pază, silindu-ne şi pe noi să ne petrecem vremea mai mult în şanţurile

săpate în imediata apropiere a ştubei. Nimeni nu ar dori ca în aceste ultime zile de necazuri să fie victima vreunui proiectil. De aceea, cu cât ne apropiem de ziua eliberării, suntem mai grijulii, mai neliniştiţi. Ar fi cel mai stupid lucru să pierim la capătul unui şir de încleştări cruciale!

Vreau să mă întorc la tine, în ţara mea, să pot munci cu folos pentru tot ce mi-e drag! Sunt în stare să dărâm munţii şi să opresc apele din mers!

Iubirea noastră! Sacra noastră iubire! Ţi-aduci aminte? *„Le premier amour, est le plus fort!”* aşa mi-ai scris odată, când încă eram copii.

26 aprilie

Toată ziua am petrecut-o în adăposturi.

Încă din zori am intrat într-o zonă puternic bombardată de artileria şi aviaţia sovietică. După toate calculele ne mai despart de ei şapte kilometri.

Abia când s-a înnoptat ne-am repezit către grămada de gulii putrede ce fusese depozitată de cu seară în faţa ştubei pentru a fi gătite astăzi. Guliile au însă miros de hoit. Le mâncăm pe apucate, aşa cum sunt, fără să ţinem seamă că dizenteria nu este încă vindecată.

27 aprilie

Lupte grele se dau în jurul nostru.

Un proiectil de artilerie grea a căzut peste una din barăcile iugoslave. Au murit cinci ostaşi! Erau sătui de-atâta şedere în adăpost, dar lipsa de precauţie le-a fost fatală.

Bieţii de ei!

29 aprilie

Sărbătoarea Floriilor!

Ce s-o fi întâmplat? Speram ca azi să ieşim din vizuinile acestea insuportabile şi din strânsoarea gardurilor de sârmă ghimpată, dar n-a fost aşa.

Ziua a fost liniştită. Slabă activitate aviatică.

Dorna este de părere că este simptomul dezlănţuirii definitive. Nerăbdarea îndelungatei aşteptări face explozie în inimile noastre! Ne ajunge atâta suferinţă! Nu mă mai pot

concentra decât cu greu! Nu mai sunt stăpân pe mine! Vreau să simt ozonul eliberării aprinzându-mi bronchiile!

30 aprilie

Artileria a lungit tragerea! Stau chircit lângă Dorna, tot în şanţ, deşi ştim că, odată lungită tragerea, se aşteaptă sosirea infanteriei.

Terenurile din jurul barăcilor, pe o mare întindere, au fost inundate. Se spune că nemţii au dat drumul unor canale de irigaţie, sperând ca astfel să oprească înaintarea sovieticilor. De ieri nu se mai văd nici santinelele.

Dumnezeule, să se fi apropiat ziua?

1 mai 1945

E greu de povestit ce s-a petrecut astăzi!

Lagărul Wustrau a fost eliberat! Lagărul Wustrau a fost eliberat!

Dacă aş auzi de zeci de mii de ori acest refren, eu şi toţi tovarăşii mei de suferinţă nu suntem pe deplin încredinţaţi că faptul s-a petrecut în adevăr. Libertatea! Iată unica, marea, neegalata fericire a omului!

Am auzit bine, de când au început primele focuri ale armelor infanteriei. I-am văzut pe hitlerişti, eşalon după eşalon, retrăgându-se prin terenul acoperit de apă, vlăguiţi şi cu rândurile rărite, ca o haită de lupi neslăbită de urmăritori.

La orele 13 şi 30 de minute un ofiţer a aruncat capela în sus, anunţând sosirea patrulelor sovietice. Deşi lupta era în toi, i-am îmbrăţişat şi sărutat cu ochii în lacrimi.

Comanda lagărului a fost preluată de domnul general Vencu.

Începe pentru noi o eră nouă.

Suntem liberi!

Trăiască libertatea!

EPILOG

Conţinutul carnetului m-a cucerit de la început. De la cea dintâi însemnare. Fiind scris cu creionul şi foarte mărunt, adeseori a trebuit să folosesc o lupă ca să pot să descifrez sau să deduc conţinutul frazelor. L-am copiat, atât cât am putut

înţelege, în câteva zile. Apoi m-am lăsat furat de alte treburi, uitându-l într-un sertar cu caracter de arhivă.

Dar zilele trecute, umblând întâmplător în sertarul acela, am dat peste carnet împreună cu copia de odinioară.

Am deschis documentul căpitanului. Pe dosul primei coperte era imprimată firma fabricei, probabil o fabrică de hârtie:

Karl Plessow,
Berlin SW 68 Friedrichstrasse 207

Abia atunci am observat, scrisă sub emblema firmei germane, tot cu creionul, o adresă abia vizibilă:

Nora I. Strada Salinei Nr. 8 S.

Majuscula S. este iniţiala oraşului de domiciliu. Era, desigur, scrisul prizonierului, al căpitanului de rezervă Iureş.

Ce-ar fi? Adică ce-ar fi dacă aş face un drum la adresa indicată? Ideea venită la început ca o ipoteză se transformă după câteva clipe într-o furtunoasă obsesie. Curiozitatea de a dezlega misterul carnetului, de a afla ce se întâmplase cu Iureş şi dragostea lui mă sufoca.

În după-amiaza aceleiaşi zile am fost la gară...

Casa avea ceva din austeritatea unui mausoleu, deşi nu mi-a fost greu să recunosc că aparţinea unor oameni cu stare. Mi-a ieşit în întâmpinare o bătrână. Probabil că a bănuit că nu sunt un musafir obişnuit, pentru că atunci când am întrebat de Nora m-a invitat înăuntru.

În această împrejurare am dat de firul adevăratei drame. Căpitanul Iureş fusese crescut de un orfelinat, fiind orfan de ambii părinţi, şi, ceea ce mi-a sporit emoţia, a fost amănuntul aflat de la bătrână: părinţii săi muriseră în primul război mondial: mama la Iaşi, de tifos exantematic, tatăl în luptele de la Oituz. În timpul liceului a cunoscut-o pe Nora. S-au iubit neîntrerupt aproape doisprezece ani, dar părinţii Norei, crescuţi într-o anumită mentalitate, nu vedeau cu ochi buni dragostea fiicei lor. Şi-ar fi dorit un ginere mai cu stare şi cu familie. Totuşi, în ajunul războiului au admis logodna, nu fără oarecare calcule, pentru ca după eşecul unităţii căpitanului, de pe râul Tisa, sub presiunea familiei, Nora să se căsătorească cu un judecător, Stănel Finichiu...

Bătrâna povestea şi tot arăta cu bastonul în care se sprijinea o fotografie pusă într-o mare ramă dreptunghiulară pe birou.

— El e! Ăsta e bietul Iureş! Ce profesor deştept! Ce stofă de băiat! Da de, soarta-i soartă! N-a avut noroc! A murit în accidentul de la Ciucea, când se-ntorcea acasă de pe unde l-a purtat nenorocul!

Am simţit că mă clatin. Mi-a venit în minte tălăzuirea nădejdii lui, lupta pentru viaţă în timpul şederii în lagăr, hotărârea de a „dărâma munţii şi de a opri apele din mers” ca să-şi recapete iubita. Dumnezeule, ce cruzime!

— Şi Nora? am întrebat nerăbdător.

— Nora l-a plâns ce l-a plâns şi-apoi s-a despărţit de Finichiu. I-a spus că nu l-a iubit decât pe Iureş şi că nu mai are niciun rost să trăiască împreună. Şi bine-a făcut! Numai tat-su a fost de vină. Mă-sa, adică fii-mea, s-ar fi înduplecat. El n-a cedat! Că încăpăţânat a fost de când îl ştiu! Poate soarta potrivea bobii altfel... Acuma, Nora îşi vede de bolnavii ei. A rămas cu fotografia. Rar mai vine pe acasă! Ce să-i faci?! S-a dus, s-a dus!

Am părăsit încăperea cu sentimentul cu care te desparţi de cripta unde zac osemintele cuiva care ţi-a fost drag. M-am îndreptat spre gară urmărit de vocea tărăgănată a bătrânei.

— Ce om era bietul Iureş! Dar l-a mâncat pământul, că nu se mai satură, pustiul!